

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN HAKLARI ANABİLİM DALI

ÇOCUK HAKLARI KRİZİ: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK
HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME VE UYGULANMASI ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Damla AYDAŞO

Ankara, 2023

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN HAKLARI ANABİLİM DALI**

**ÇOCUK HAKLARI KRİZİ: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK
HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME VE UYGULANMASI ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Damla AYDAŞO

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abdurrahman SAYGILI

Ankara, 2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN HAKLARI ANABİLİM DALI

**ÇOCUK HAKLARI KRİZİ: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA
DAİR SÖZLEŞME VE UYGULANMASI ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Abdurrahman SAYGILI

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1- Prof. Dr. Abdurrahman Saygılı
- 2- Doç. Dr. Hamdi Gökçe Zabunoğlu
- 3- Doç. Dr. Seda Örsten Esirgen

Tez Savunması Tarihi

19.09.2023

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Abdurrahman Saygılı danışmanlığında hazırladığım “Çocuk Hakları Krizi: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Uygulanması Analizi (Ankara, 2023)” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

20/09/23

Damla AYDAŞO

To those who were with me,
gave me the inspiration and strength,
enlightened me,
lifted my spirit and
helped me to find my path to my “calling”.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iii
TABLOLAR LİSTESİ	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARI ÖZÜNDE İNSAN HAKLARI VE EVRENSELLİK NORMU

1.1. İnsan Haklarının Kavramsal Çerçevesi	6
1.1.1. Doğal Hukuk Yaklaşımı	7
1.1.2. Pozitivist Hukuk Yaklaşımı.....	9
1.1.3. İnsan Doğası Temelli Yaklaşım	10
1.2. Evrensellik Normu.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARI İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE GELİŞMELER

2.1. Kavram Olarak Çocuk	20
2.1.1. Hukuki	20
2.1.2. Psikolojik.....	22
2.1.3. Sosyolojik	22
2.1.4. Biyolojik.....	24
2.2. Çocuk Haklarının Tarihçesi.....	25
2.3. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	35
2.3.1. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol.....	41
2.3.2. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol.....	43
2.3.3. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol	44
2.3.4. Çocuk Hakları Komitesi	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARI İHLALLERİ

3.1. Devletlerin Güncel Çocuk Hakları İhlallerine Bütüncül Yaklaşım.....	49
3.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi Tarafından Sunulan Gözlemler	61
3.2.1. İsviçre	63
3.2.1.1. 2002, CRC/C/15/Add.182	63
3.2.1.2. 2021, CRC/C/CHE/CO/5-6	69
3.2.2. Avustralya.....	74
3.2.2.1. 1997, CRC/C/15/Add.79	74
3.2.2.2. 2019, CRC/C/AUS/CO/5-6	79
3.2.3. Kanada	82
3.2.3.1. 1995, CRC/C/15/Add.37	82
3.2.3.2. 2022, CRC/C/CAN/CO/5-6.....	85
3.2.4. İsrail	94
3.2.4.1. 2002, CRC/C/15/Add.195	94
3.2.4.2. 2013, CRC/C/ISR/CO/2-4.....	99
3.3. Veriler Işığında Ülkelerin Çocuk Haklarındaki Konumunun Özetlenmesi.....	107
SONUÇ	118
KAYNAKÇA.....	128
ÖZET	139
ABSTRACT	140

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
ÇHDS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
GDI	: Gender Development Index Toplumsal Cinsiyet Gelişim Endeksi
GII	: Gender Inequality Index Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi
HDI	: Human Development Index İnsani Gelişmişlik Endeksi
IHDI	: Inequality-Adjusted Human Development Index Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi
ILO	: International Labour Organization Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: International Monetary Fund Uluslararası Para Fonu
MPI	: Multidimensional Poverty Index Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
PHDI	: Planetary pressure-adjusted Human Development Index Gezegensel basınca göre ayarlanmış İnsani Gelişme Endeksi
UNDP	: United Nations Development Programme Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNICEF	: United Nations Children's Fund Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. 2015-2022 yılları arasındaki 15 ölçüdeki değişim.	51
Tablo 3.2. Çocukların ortalama haftalık çalışma saatleri	54
Tablo 3.3. 2018 yılı 18 yaş altı insan kaçakçılığı verileri ülke dağılımı	58
Tablo 3.4. Dünya bölgelerine göre okula gitmeyen çocuk nüfusu dağılımı.....	61
Tablo 3.5. İnsani Gelişmişlik Raporu ülke sıralaması.....	62
Tablo 3.6. Çocukların sağlığı ve esenliği tablosu, 0-27 gün ve 1-11 ay çocuk verileri.	113
Tablo 3.7. Çocukların sağlığı ve esenliği tablosu 1-4 yaş ve 5-9 yaş çocuk verileri.	114
Tablo 3.8. Çocukların sağlığı ve esenliği tablosu 10-14 yaş ve 15-19 yaş çocuk verileri.	114
Tablo 3.9. Çocukların sağlığı ve esenliği tablosu, bağlam ve politika göstergeleri verileri	115

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1. Kadın sünnetinin yaygınlığı.....	50
Resim 3.2. Çocuklara karşı şiddet verileri	52
Resim 3.3. Çocuk cinayet oranı, 2015	53
Resim 3.4. 5-17 yaş arası çocuk istihdamı oranı.....	55
Resim 3.5. Çocuk evliliğinin yasak ya da geçersiz olduğu ülkeler, 2020.....	56
Resim 3.6. HIV enfekte çocukların ülkelere göre dağılımı, 2020	57
Resim 3.7. 2016 yılı gelişme problemi olan çocukların ülkeleri dağılımı	59
Resim 3.8. Okula devam edemeyen 58 milyon çocuğun bölgelere göre dağılımı.....	60
Resim 3.9. IMF 2023 reel gayri safi yurt içi hasıla büyümesi	63

GİRİŞ

Çocuk hakları, insanın değerli ve onurlu bir hayat yaşaması için bireylerin ve ülkelerin üzerine düşmesi, çalışması, geliştirmesi ve iyileştirmesi gereken en elzem haklarının başında sayılabilir. İnsanın insanca yaşayabilmesi, insanca muamele görmesi ve onurlu bir hayat sürmesi için insanın kendi hakkının dolayısıyla da çocuğun hakkının farkında olması gerekmektedir. Çocuk asla ve asla haklar konusunda yetişkin insandan ayrı düşünülemez. İnsan haklarının alt başlığı altında derin bir şekilde çalışmaların devam etmesi gerekliliği, insanın şimdiden jenerasyonlar sonrasına çocuğun değeri ve çocuk için bir gelecek inşasına başlamasının hem bireysel hem de bütüncül olarak ülkelerin ve uluslararası sistemin bu konuda aktif rol almasının gerekliliği çocuğun günümüzdeki bulunduğu konumunun idealden uzakta olması nedeniyle önem taşımaktadır.

Çocuk hakları her ne kadar kapsamlı bir şekilde çalışılıyor gibi gözükse de akademi ve uluslararası sistemin ötesinde ülkelerin iç işleyişlerindeki özerklikleri ve gündemlerinin çeşitliliği bu konuya yeteri kadar gerekli özenin ve önemin gösterilmediği raporlarda gözükmemektedir. Çocuk kavramı bile tek başına tüm dünyada aynı kavramı ifade etmemektedir. Kavramın tanımı üzerinde hemfikir olunsa bile içi aynı şekilde doldurulamamaktadır. Dolayısıyla ülkelerin çalışmaları ile ideal bir uluslararası çocuk hakları düzenine erişmek, bu sistemi sürdürülebilir kılmak ve çocuklara güvenli, özenli ve ihtiyaçlarının karşılanarak çocuğun gelişimini sağlayan bir sisteme ulaşmak daha fazla çabaya muhtaçtır.

Genel duruma bakıldığında bu düzene ulaşmak için pek de bir çalışma yapılmadığını iddia etmek asılsız olur. Ancak başta Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile tarihsel olarak daha evvelden gelen çalışmaların uluslararası sisteme uyarlanmış hali ile dünya üzerinde en çok imzalanan bu sözleşmenin neden hali hazırda imzalanmasının üzerinden 30 yılı aşkın süre geçmişken dünyada çocuk hakları konusunda yeteri kadar gelişmenin olmadığını göstermek bu tezin amacıdır.

Uluslararası sistemde daha fazla devletin çocuk hakları konusunda farkındalık kazanması ve imzacı olması için hazırlanan belgenin çok genel kaldığı ve bu yüzden de detayların ve tanımların eksikliği nedeniyle derinliğinin azaldığı savunulmaktadır. Uluslararası sistemde uluslararası hukukun kendisinin prematüre olduğu ve yaptırım düzeninin ülkelerin egemenliğine müdahale olarak algılandığı sistemde bu Sözleşmenin belirli açılardan çerçeve sözleşme gibi algılandığı düşünülmektedir. Bu minvalde Sözleşmenin ve bu eksikliğinin alenen kabulü olan ek protokollerin uygulanmasının artırılması adına uluslararası sistemin devletlere baskısı ve devletlerin kendi farkındalıklarının oluşturulması elzemdir. Özellikle ÇHDS imzacısı olan devletlerin ek protokollerini aynı oranda imzalamamış olmaları hususu dikkate alındığında bu Sözleşmenin dönemin konjonktürel sebeplerinden ötürü devletlerin “geçici hevesle” parçası olmaları, hükûmetlerin ajandalarında artık Sözleşmeyi imzaladıkları dönemdeki çocuk haklarına dair önem ve önceliklerinin yeteri kadar yer almadığı ya da uluslararası sistemin kendilerine daha fazla “kural dikte etme”sine izin vermedikleri gibi algılara sebebiyet verebilmektedir. Düzenli aralıklarla raporlar ve incelemeler yapan Çocuk Hakları Komitesi’nin görüşlerinin neden 30 yılı aşkın süre boyunca düzenli, sürdürülebilir bir iyileşme yaratmadığı hususu gözler önüne serilmelidir.

Araştırma Metodolojisi

İnsan hakları bağlamında çocuğun hakları konusunun ve çocuğun haklarının uluslararası mevcut devlet egemen sistemde daha da fazla korunması ve iyileştirilmesi gerekliliğini göstermek ve insan haklarının diğer alanlardan farklı olarak sağlanması, korunması ve iyileştirilmesinin her ne kadar çok sayıda devlet tarafından imzacı olursa da sözleşmenin varlığıyla yeterli olmadığını Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin oluşum sürecine de bakılarak gösterilmek istenilmiştir. Uluslararası sistem,

kendi koyduğu kuralları konu insan haklarına gelince yıkmaktadır. Dolayısıyla Sözleşme'nin, çocuk hakları ihlallerine karşı kapsamlı bir çözüm sunmadığı ve yeterli yaptırımlar içermediği ve bu nedenle, çocuk haklarının gerçek anlamda korunması ve uygulanması konusunda eksik kaldığı gözlemlenmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin devletler tarafından imzalanmasını sağlamak adına geniş çerçeveli ve derin olmaktan uzak olmasının ve devletlerin sahanın ihtiyacı kadar derin olmayan Sözleşme'ye çekinceler koyması ve Ek Protokolleri de aynı kararlilikla imzalamamaları, kültürel sebepler başta olmak üzere pek çok farklılıkların ortaya atılması ve çocuk haklarının ülke gündemlerinde diğer konu başlıkları gibi ön planda olmaması gibi sebeplerle her ne kadar en fazla devlet tarafından imzalanan bir Sözleşme var olsa da çocukların haklarının ideal düzeyde korunmadığı ve sağlanmadığı çalışmanın öne sürdüğü savdır ve çalışma dünyanın çocuk hakları krizinin içerisinde olduğunu ve bu sürece dair emin adımların atılması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye taraf devletlerin genel durumlarına hızlı bir bakış ve özelde farklı kültürlerden ve Birleşmiş Milletlerin insani gelişmişlik raporu çerçevesinde dört farklı coğrafyadan seçilen gelişmiş ülkelerin durumu çocuk haklarının tarihçesi ve çocuk haklarının Birleşmiş Milletler tarafından yürütülen sürecine değinilerek çocuk haklarının uygulanması gerekliliğinin uluslararası sistemde gündeme sıklıkla getirilmesini ve Sözleşme'nin çeşitli nedenlerle tek başına yetmediğini göstermek adına ilgili çalışma belge inceleme ve literatür taraması ile yapılmıştır.

Çocuk haklarının incelenmesi sürecinde kavramsal çerçeve olarak evrensellik normu kullanılmıştır. İnsan haklarının doğal olarak da çocuğun haklarının ırk, dil, din, etnik yapı, cinsiyet, cinsel yönelim, sosyo-ekonomik konum vb. tüm kategorilerden arındırılarak sadece insan olduğu için insan onuruna yakışır bir şekilde yaşayabilmesi; kültürlerin, devletlerin ve yeri geldiğinde ailelerin tahakkümünün çocuğun haklarını baskılamaması ve çocuğa yani insana ait olanı verebilmesi adına ilgili çalışma

evrenselcilik normu üzerinden okunacaktır. Bu çerçevede zamandan ve mekândan bağımsız olarak çocuğun sahip olması gereken hakların devletler tarafından Birleşmiş Milletlerin oluşturduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında yine Birleşmiş Milletler tarafından aynı Sözleşme kapsamında kurulan Çocuk Hakları Komitesi tarafından sunulan nihai raporlar üzerinden çocuğun hakları incelenecektir.

Evrenselliğin sadece bir devletin, bir ideolojinin, bir kültürün tahakkümünde olmadığı farkındalığı ile insanın en temel ihtiyaçları ve iyiliği gözetilerek onurlu yaşamasını sağlamanın gereklilikleriyle evrenselliğe bakılması ve dünya devletlerinin bir araya gelerek insanlık için insan haklarının savunulması ve bu çerçevede çocukların haklarının savunulmasının elzem olduğunun vurgusuyla ilgili çalışma evrensellik normunun öneminin altını çizerek insan haklarının dolayısıyla çocuk haklarının evrensel olduğunun ön kabulü ile hazırlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Çocuk hakları alanında uluslararası dünyada pek çok çalışma yapılmakla beraber Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde çalışmaların aynı yoğunlukta olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Çocuk hakları genelde eğitim alanında çalışanlar tarafından çalışılmakla beraber hukuk alanında daha da fazla çalışmanın gerektiği açıktır. Ayrıca çocuk hakları her ne kadar hem devletler hem de sivil toplum tarafından konuşulsa da çocuk haklarının resmi olarak gündeme geldiği zamandan bu zamana tam anlamıyla bir ilerleme kaydedilememiş olması bu hakların tanınmasını, korunmasını ve uygulanmasını sağlayan devletlerin çocuk hakları konusunda hangi konumda olduğunun incelenmesini gerektirmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve bu çerçevede kurulan Çocuk Hakları Komitesi ile de çocuk haklarının uluslararası alanda korunmasının garanti altına alınması sağlanmaya çalışılsa da ilgili sürecin devletlerin desteği olmadan sağlanamayacağının vurgusu çocuk haklarının korunması ve her bir çocuk için hayati

önem taşımaktadır. Bu minvalde çalışma devletlerin daha fazla sorumluluk almaları gerekliliğini göstermenin yanı sıra yapılan ihlallerin sadece başka aktörler tarafından değil bizzat devletler tarafından da yapıldığını göstererek uluslararası sistemin çocuk haklarını korumak için gerekli adımları atmasının aciliyetini de göstermektedir. Bu çerçevede çalışma çocuk haklarının tarihsel sürecine değinirken devletlerin bu süreçte hangi konumda olduklarını inceleyecek ve çocukların haklarının sürekli korunmasının gerekliliğini ve Sözleşmenin tek başına yeterli olmadığını vurgulayacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, çocuk hakları konusunda devletlerin konumunu incelerken sadece Birleşmiş Milletler tarafından Sözleşme ile oluşturulan Çocuk Hakları Komitesi tarafından sunulan nihai raporlar incelenerek oluşturulmuştur. Bu minvalde Komite'nin ilgili diğer çıktıları ya da Komite'nin belgeleri dışında kalan ülkelerin uluslararası gündeme yansımış davaları incelenememiştir. Ayrıca İnsani Gelişmişlik Raporu kapsamında Asya'da en önde olan Hong Kong, uluslararası politikada yönetsel olarak Birleşik Krallık ve daha sonra Çin Halk Cumhuriyeti egemenliği altında olduğu ve Çocuk Hakları Komitesi tarafından incelemek adına birden fazla nihai gözlem raporu olmayışı nedeniyle seçilememiştir. Bunun yanı sıra araştırma çocuk hakları konusunda her başlıkta dünyadaki durumun genel çerçevesini çizmek adına incelediği verilerin her başlıkta en güncelinin olmayışından dolayı tüm başlıklarda en güncel resmi de çizilememiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARI ÖZÜNDE İNSAN HAKLARI VE EVRENSELLİK NORMU

1.1. İnsan Haklarının Kavramsal Çerçevesi

İnsan hakları; insanın bir varlık olarak yaşamı tecrübe ettiği bu dünyada pek çok sınırın içerisinde olduğunun bilinciyle o kısıtlı alanda kendisine ait olduğunu iddia ettiği “şeyleri” talep etme yolculuğudur. “İnsan” ve “hak” kelimeleri insan haklarının yolculuğunun özüdür. “İnsan”, Türk Dil Kurumu tarafından “toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı; adam, âdem, âdemoğlu, insanoğlu, kişiöglü, beniâdem, benibeşer, fâni, in” diye tanımlamıştır. (Türk Dil Kurumu, 2023) Bir diğer tanımı ise mecazi anlamda “Huy ve ahlak yönünden üstün nitelikli kimse; adam.” olarak ifade edilmiştir. Britannica ise insanı şu şekilde tanımlamaktadır: “İnsan, Homo cinsi içinde özellikle H. sapiens türüne ait olan, kültür taşıyan bir primattır.” (Britannica, 2023)

Hak kavramına bakıldığında ise pek çok tanımla karşılaşmak mümkündür. Türk Dil Kurumu hak kavramını, “adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç; verilmiş emekten doğan manevi yetki; pay; adaletli davranma; emek karşılığı ücret ya da doğru, gerçek” gibi tanımlamaktadır. (Türk Dil Kurumu, 2023) Nişanyan sözlüğüne göre ise Arapça ḥḳḳ kökünden gelen ḥaḳ; “yasaya, hakikate veya erdeme uygun olma ve doğruluk, hakikat, yasallık” gibi anlamlara sahiptir ve sözcük, İbranice kökenli “taşa veya metale oyulmuş şey, yasa, ferman, kural” anlamlarındaki ḥuḳḳā ile eş kökenlidir. (Nişanyan Sözlük, 2023)

Hak kavramı detaylıca incelendiğinde hakkın sahip olunma yani bir şeye ait olma özelliği taşıdığı ve hakkın sahibinin olduğu gözükmetedir. Bu minvalde hak sahibi

olmayı Uygun, “bir şey yapmaya yetkili olmak ya da bir şey talep edebilmek” olarak tanımlamıştır. (Uygun, 2020) Hak, sahibine belirli yetkiler tanımlarken sahibinin bu yetkiyi kullanabilmesi için de gerekli ortamı ve uygun koşulları yaratmalıdır. Böylece hak doğası gereği sahibine yetkiyi tanımlamanın yanı sıra diğer aktörlerce meşru kabul edilip sahibinin yetkisinin de tanınmasını sağlar. Dolayısıyla hak sahibi olabilmenin yolu süjenin bunu tek başına iddia etmesiyle değil topluluğun bunu kabul etmesiyle gerçekleşecektir. Bu da karşılıklı olarak bir mutabakat ya da otorite ve diğerleri arasındaki tahakküm ile gerçekleşebilir. Alan Gewirth, bu tip hakkı “talep hakları” olarak tanımlamakta ve bu hakların, en azından kişilerin haklarının nesnelere sahip olmalarına müdahale etmekten kaçınmak için karşılıklı görevleri içeren haklar olduğunu ve belirli durumlarda kişilere bu nesnelere sahip olmaları konusunda yardımcı olma görevini de içerebileceğini belirtmektedir. (Gewirth, 1996) Bu çerçeveden bakıldığında da insanın hakkını tanıma, tanımlama ve tanıtma yolculuğu karşılıklılık gerektirmektedir. Dolayısıyla insanın sahip olduğu haklar olarak tanımlanabilen insan hakları da bu yolculuktan yani önce insanın bir hakkın varlığını tanıyıp kabul etmesi, tanımlaması ve diğerlerine tanıtması süreçlerini geçirmiştir. Bu minvalde insanın kendisinin haklarının olduğunu ve bu hakların temellendirilmesi serüveni günümüzde kesin bir başlangıç noktasına ve olaya dayandırılmasa da bu hakların temellendirilmesine dair ortaya atılan yaklaşımları incelemek hakkın doğasını anlamak adına önem arz etmektedir.

1.1.1. Doğal Hukuk Yaklaşımı

Doğal hukuk; insan hakları, adalet ve ahlaki değerler gibi evrensel ilkelere dayanan bir hukuk teorisini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, hukukun belirli bir toplumun veya otoritenin yasalarından ziyade, doğal düzende var olan ve insanlar için önceden var olan haklara ve prensiplere dayandığını savunmaktadır. Doğal hukuk teorisi, Sofokles, Cicero ve Aquino’lu Thomas gibi antik Yunan ve Roma düşünürleri tarafından erken

dönem hukuki düşüncenin bir parçası olarak teokratik olarak ortaya çıkmakla beraber laik doğal haklar düşüncesi Grotius, Locke, Kant gibi belirli filozoflarla beraber tartışma konusu olmuştur. (Uygun, 2020) Temelde, doğal hukuk, insanların doğuştan sahip olduğu temel haklara ve adalet kavramına vurgu yapmaktadır. Bu haklar ve adalet, toplumun veya hükümetin yasalarından bağımsız olarak var olan, evrensel ve değişmez normlardır. Toplumun oluşum döneminin öncesindeki tabiat haline değinerek bu dönemde bir otoritenin olmadığı ve eşitlik ve özgürlük ortamının olduğunu iddia eden yaklaşım, insanların kendi isteğiyle bu özgürlüklerini sınırlayarak yaratılan otoriteye toplum sözleşmesi sonrası bu haklarını teslim ettiklerine değinmektedir. (Zabunoğlu, 2011)

Doğal hukuk, insanların farklı kültürlerde ve toplumlarda sahip oldukları temel hakları ve değerleri vurgulamakta ve bu nedenle, evrensel bir perspektifi yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, insanların doğuştan sahip olduğuna inanılan temel hakların, bireylerin insan olmalarından kaynaklandığı kabul edilmektedir. Bu haklar devletten bağımsızdır ve devlet tarafından tanınmış veya verilmiş haklar değildir. Bu, doğal hakların kişisel özgürlük ve bireylerin insan doğasından kaynaklanan hakları temsil ettiği anlamına gelmektedir. Doğal hukuk yaklaşımı her bireyin yaşam hakkı, özgürlük, mülkiyet gibi temel haklara sahip olduğunu savunmaktadır. Locke'un çalışmaları, laik doğal haklar temelli yaklaşımın kökenlerinden birini oluşturmaktadır. Locke, yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarını vurgulayarak, bu hakların devlet tarafından korunması gerektiğini savunmuştur. (Locke, 2003) Çeşitli düşünürler tarafından ortaya konulan doğal haklar yaklaşımının savunduğu değerlerin ahlaki bir altyapısı olmakta ve yaklaşım, insanların haklarına saygı göstermeyi ve adaleti sağlamayı dolaylı olarak amaçlamaktadır. Doğal hukuk, otoritenin kendisi olan hükümetin ve devletin yetkilerini sınırlamaya yardımcı olmaktadır. Çünkü bu yaklaşıma göre insanlar; toplumsal düzeni ve hükümeti, doğal haklarını korumak ve güvence altına almak amacıyla oluştururlar ve hakkın kendisinin insana ait olduğunun bilinciyle bu hakların karşılıklı sözleşme ile bir zorlama olmadan

devredildiğini savunmaktadırlar. Bu çerçevede devletin görevi, doğal hakları korumak ve adaleti sağlamaktır. Bu haklar, devlet veya toplum tarafından tanınmadan önce var olan haklardır. Eğer bir hükümet bu görevi yerine getirmezse, halkın isyan etme veya hükümeti değiştirme hakkı bulunmaktadır.

1.1.2. Pozitivist Hukuk Yaklaşımı

Pozitivist hukuk yaklaşımı, doğal hukuk teorisine karşı konumlandırılan ve hukuku, belirli bir otorite tarafından yazılı olarak belirlenen kurallar olarak tanımlayan bir yaklaşımdır. Pozitivistler, hukukun kaynağını egemen bir otorite olarak tanımaktadırlar. Bu otorite, genellikle bir ulusal hükümet veya yasama organıdır. Hukuk, bu otoritenin onayladığı yazılı yasal metinlerle belirlenir ve bu metinlere dayanarak yorumlanmaktadır. (Raz, 2012) Bu yaklaşım, hukuku bir devlet otoritesi tarafından yürürlüğe konulan yazılı kurallar olarak tanımlayan ve hukuku evrensel, soyut ilkelere ziyade somut yasal normlara dayandırmaktadır. (Austin & Rumble, 1995)

Bu yaklaşım, doğal hukuk teorisine karşı önemli bir eleştiri getirmektedir. Doğal hukuk teorisine göre, hukukun evrensel ve değiştirilemez ilkeleri vardır, bu nedenle hukukun adil olmayan yasalarına karşı çıkma hakkı vardır. Ancak pozitivist yaklaşım, hukukun nesnel ve yazılı normlara dayandığını savunarak bu tür bir eleştiriye reddetmektedir. Hukuk, pozitivistlerin bakış açısına göre, yasal olarak geçerli olan kurallara tabidir ve bireylerin hukuka uyma yükümlülüğü vardır. Pozitivist hukuk yaklaşımı kaynağını belirsiz bir sürecin sonunda yine belirsizliğe dayandırmak yerine göz önünde olana dayandırır. Bu yaklaşım Thomas Hobbes, Jeremy Betham, John Austin ve H.L.A. Hart gibi düşünürler tarafından savunulmuştur. (Uygun, 2020) Pozitivist hukuk teorisinin önde gelen savunucularından biri H.L.A. Hart, hukuku sosyal bir fenomen olarak ele almış ve hukukun yasal normlarla sınırlı olduğunu vurgulamıştır. (Hart & Green, 2012)

Bu yaklaşım hukukta gözlemlenebileni kabul etmekte yani yasanın varlığını ve yasanın yasa koyucunun iradesinin sonucunu oluşturduğunu ve kabul edilebilirliğini savunmaktadır. (Uygun, 2020) Yasalar, resmi olarak kaydedilmiş ve toplumun kabul ettiği kurallardır. Yasalar, belirli bir toplumun ihtiyaçlarına ve değerlerine göre şekillenir. Yasaların insan doğasına uygun olup olmadığı değil, yürürlükteki yasaların kabul edilip edilmediği önemlidir. Pozitif hukuka göre, haksız veya adaletsiz yasaların değiştirilmesi veya düzeltilmesi hukukun iç süreçleri çerçevesinde yapılmalıdır.

Yazılı normlara dayalı olarak oluşturulan ve yorumlan pozitivist yaklaşım; hukuku ahlaki veya değer temelli bir sistemin bir yansıması olarak görmemeye çalışır. Yani, hukukun içeriği, toplumun ahlaki değerlerinden bağımsızdır ve sadece yasal normlara dayalıdır. (Hart & Green, 2012)

Bir diğer önemli husus ise pozitivistlerin, hukuki gerçeklik ile hukuki kural arasındaki ilişki vurgusudur. Bu yaklaşıma göre, hukukçuların görevi hukuki normları tanımlamak ve uygulamaktır. Hukuki gerçeklik, hukuki normlarla uyumlu hale getirilmelidir. Ayrıca pozitivistler, hukuku somut ve belirli yasal normlara indirgemektedirler. Hukuki normlar, belirli yasalar veya anayasal belgelerde yazılıdır ve bu normlardan sapma veya farklı yorumlar, hukukun uygulanmasını etkileyebilir. (Hart & Green, 2012)

1.1.3. İnsan Doğası Temelli Yaklaşım

İnsan haklarının temellendirilmesi açısından bir diğer önemli yaklaşım insanın haklarının insanın doğasından kaynaklı olduğunu iddia eden yaklaşımdır. Bu yaklaşım, insan haklarının insanların özgül doğasından kaynaklandığı ve bu hakların insanların doğuştan sahip olduğu temel haklar olduğu fikrini öne sürmektedir.

Bu yaklaşıma göre, insan doğası evrenseldir, dolayısıyla tüm insanlar doğuştan belirli haklara sahiptir. İnsanlar, ırk, cinsiyet, din veya milliyet gibi herhangi bir ayrım

gözetilmeksizin bu haklara sahiptir. İnsan hakları, toplumlar arası ve kültürel farklılıklara bakılmaksızın herkes için geçerlidir. (Donnelly, 2013) İnsanın hakları insan doğasına dayandırma yaklaşımı, insanların kendilerine saygı duyulmasının ve onurunun korunmasının temel bir ilke olduğunu vurgulamaktadır. Donnelly'e göre insanlar, bu haklar sayesinde özgür iradeye sahiptir ve bu iradeye saygı gösterilmelidir. (Donnelly, 2013)

İnsan haklarını insan doğasına dayandıran perspektifte bir diğer önemli isim Alan Gewirth'tür. Onun düşüncesi, insanların özgürlüğünü ve onurunu koruma gerekliliği üzerine odaklanmaktadır. Gewirth'e göre, insanlar rasyonel varlıklardır ve bu rasyonalite, temel hakları ve özgürlükleri savunma yetilerini içermektedir. (Gewirth, 1996) Gewirth, insanların ahlakının eylem şekillerine ve eylemlerin de özgürlük ve esenliğe dayandığını ifade etmekte ve özgürlük ve esenliğin birer insanın hakkı olup bu hakların insan doğasının bir parçası olarak ahlak biçimi haline büründüğünü ve tüm insanlar için evrensel olduğunu iddia etmektedir. (Zabunoğlu, 2011) Bir diğer isim olan Johan Galtung ise esenlik ve hayatta kalmak olarak maddi ve özgürlük ve kimlik olarak manevi gereksinimler çerçevesinde bir ayırım yaparak insanın gereksinimleri üzerinden insan doğasını ve insan haklarını açıklamaktadır. (Zabunoğlu, 2011)

Her bir yaklaşım gibi insan doğası temelli yaklaşım özellikle insanı doğası ve ihtiyaçları üzerinden tanımlamakta ve diğer kimliklerinden ayırarak insanın insan olmasından dolayı hakları olduğunu belirtmektedir.

1.2. Evrensellik Normu

İnsan hakları her ne kadar farklı tarihlerde dünyanın farklı uçlarında ifade edilse de asıl olarak insanın büyük tahribat ve yıkım yarattığı İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya gündeminde kendine yer bulmuştur. Yeni sistemin kurucuları, sistemin kırılganlığı ve bu kırılganlıkta en çok zararlı çıkan taraflardan birinin yine insan olduğunu görmüş ve

sistemi kurarken barışın tahsis edilmesinin yanı sıra insanın da onurlu bir yaşam sürebilmesi adına hakları olduğunu dile getirmişlerdir.

İnsan haklarının evrenselliği, yirminci yüzyıl boyunca uluslararası hukuka kodlanan temel prensiplerden birisidir. Bu prensip, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin merkezi fikrini oluşturmakta ve insan hakları sisteminin temel bir unsuru olarak kabul edilmektedir. İnsan hakları evrensellik normu; insan haklarının bireylerin ırkı, cinsiyeti, din, dil, kültürel kökeni veya diğer kişisel özellikleri gözetilmeksizin insanların doğuştan eşit insan haklarına sahip olduğu anlamına gelmekte ve bu hakların insan olmaları nedeniyle herkesin her yerde, konumları, kimlikleri veya statüleri ne olursa olsun sahip olduğunu yansıtmaktadır. Evrensellik; karşılıklılık, bölünmezlik, eşitlik ve insanlık gibi diğer temel insan hakları prensipleri ile sıkı bir ilişki içindedir ve Birleşmiş Milletler ile bölgesel insan hakları mekanizmaları için dünya genelinde insan haklarını koruma konusunda kritik bir araç olarak hizmet etmektedir. Evrenselliğin ayrıca kültürel hakları koruma, kültürel çeşitliliği teşvik etme, kültürel değişimleri teşvik etme ve herkesin ayrımcılık olmaksızın dinamik bir kültürel yaşamın bir parçası olabilmesini sağlama gibi önemli bir rolü vardır. (OHCHR, 2023b)

Bu prensip, Birleşmiş Milletler insan hakları sistemi, çeşitli bölgesel insan hakları mekanizmaları ve dünya genelindeki insan hakları savunucuları için kritik bir araçtır. Evrensellik normu, insan haklarının herhangi bir kişi veya topluluğun özel koşullarına bağlı olmaksızın korunması ve uygulanmasını gerektirmektedir. İnsan hakları evrensellik normu, kültürel veya dini farklılıkların, insan haklarının ihlal edilmesine veya ayrımcılığa neden olarak kullanılmasını engellemektedir. Bu nedenle, uluslararası arenada insan haklarının korunması ve geliştirilmesi çabalarının temelinde evrensellik normu yatmaktadır. Bu norm, insan haklarının sadece belirli bir bölgeye veya belirli bir grup insana özgü olmadığını; aksine tüm insanlık için geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, insan hakları ihlallerine karşı mücadelede evrensellik normu, uluslararası

toplumun dayandığı temel bir ilkedir. Bu sebeple de kültürel veya dini farklılıkların, insan haklarının ihlal edilmesine veya ayrımcılığa neden olarak kullanılmasını engeller. (Ignatieff, 2003)

Ancak, evrensellik günümüzde birçok yönden, bazı hükümetlerden, siyasi sağ ve sol kanattan, aşırı gruplardan, köktendincilerden ve popülistlerden ve hatta akademik çevrelerden gelen saldırılara maruz kalmaktadır. Özellikle kültürel rölativizm kapsamında çeşitli eleştiriler evrensellik normuna karşı sunulmaktadır ancak kültürler de evrensel insan hakları sisteminin kritik bir bileşenidir ve evrensel bir sistem bu hakları korumak için gereklidir. Kültürel haklar, kültürel çeşitliliğin, kültürel karışımın ve ayrımcılık olmaksızın dinamik bir kültürel yaşamın herkes için katılım hakkının temellerini savunmada önemlidir. Kültürel haklar, insan hakları ihlallerini haklı çıkarma veya evrenselliğe meydan okuma gerekçesi olarak kullanılmamalıdır. Uluslararası standartlar ve insan hakları kuruluşlarının yorumları doğrultusunda kültürel haklara ve kültürel çeşitliliğe saygı, evrenselliği korumanın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu görevler birbirine bağlıdır ve uluslararası standartlara göre kültürel hakları savunmak, aslında evrenselliği pekiştiren ve iddia edilenin tam tersi olan bir savunmadır. (Bennoune, 2018) Kültürel rölativizm eleştirisi, insan hakları kavramına güçlü bir zihinsel meydan okuma sunmakta ancak daha çok insan hakları hareketinin meşruiyetini sorgulamaktadır. Kültürel rölativizm eleştirisi sadece insan hakları hareketin entelektüel tutarlılığını değil, etkililiğini de tehdit etmektedir. (Orentlicher, 2003)

Bu çerçevede evrenselcilik normu incelendiğinde ilk olarak Birleşmiş Milletler çerçevesinde uluslararası dünyada ilk kez İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, bütün insanların haklar bakımından eşit doğduğunu belirterek hiçbir ayırım yapmaksızın bu hakların kişinin kendisine ait olduğuna değinmekte ve evrenselliğe vurgu yapmaktadır. (*Universal Declaration of Human Rights*, 1948) Her ne kadar evrensellik normunun Bildirge ile çıkmasının ve buna Batı'nın öncü olması nedeniyle evrenselliğin insan

haklarının uygulanmamasının sebebi olarak kültürel rölativizm normu ile çeşitli açıklamalar yapılmış olsa da insan haklarının evrensel olduğunun savunulmasının neden bu konunun Batı tarafından öne çıkartılmasının evrenselliğin Batı değerlerini benimsemek demek olduğu da tartışılmalıdır. Ayrıca Batı önderliğinde insan haklarının uluslararası sistemde oluşturulması ve kabul görmesi sağlansa da genel olarak evrensel olan insanın kendisi ve onurudur. İnsan her ne kadar ailesinin, toplumun, devletin, kültürün ya da bir “şey”in parçası da olsa asıl önemli olan onun insan oluşudur. Bu çerçevede mutlak bir şekilde aslında özünde müphem olan bir göreceliği savunmak ve bu normun devletler tarafından sahiplenip insan hakları ihlaline götürebilecek yoldan sakınmak için kültürlerin, değerlerin de önemsendiği evrensel bir insan hakları algısı oluşturulmaya devam edilmesi ve çocukların bu süreçte bağlı oldukları her şeye bağımlı olmadan yaşayabilmelerini sağlayacak ve haklarının doğasının korunacağı ve rahatlıkla icra edileceği dünyayı çocuklara sağlamak tüm insanlığın çocuklara, yani kendilerine ve geleceklerine borcudur. Bu bağlamda evrensellik normuna bakıldığında her ne kadar insan farklılıkları da olsa özü itibariyle insandır; biyolojik olarak aynı türe aittir ve bu bile bir çocuğun diğerinden ayrılmamasını gerektirir. Bu kapsamda devletlerin de pek çok konuda çocuk haklarına dair hak ihlalleri, koruma ya da önlem eksiklikleri ya da iyileştirme çabalarının evrensel bir norma bağlı olmasını gerektirir. Yoksa bir tasnif yapılamaz; çocuk haklarını oluşturmak, sürdürmek ve incelemek ve en nihayetinde ideal o düzene uyumu sağlamak mümkün olmaz.

İnsan haklarının evrenselliği kapsamında Mark D. Kielsgard, Batı ve Batı dışı kültürler arasındaki entelektüel gelenek analiz edildiğinde bu kültürlerin aynı değer setlerine sahip olmasına rağmen uygulamada farklılıklar gösterdiğini belirtmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dünya düzeninde insan hakları rejiminin güçlendiğini ve hala etkinliğini sürdürdüğünü ifade ederek batı dışı toplumlar arasında insan haklarına olan bağlılığın arttığını vurgulamaktadır. Kültürel göreceliğin referans aldığı kültürel

uygulamaların karmaşık, farklı ve sürekli değişen nitelikte olduğunu da belirterek bunun toplumu ve onun hukukunu temellendirecek bir zemin sunmadığını da belirtmektedir. 21. yüzyıla bakıldığında gelişmekte olan ülkelerdeki artan refah düzeyinin ve dolayısıyla daha zengin hale gelen nüfusların insan haklarına olan taleplerinin artması; küreselleşme ile kültürel farklılıkların azalarak insanlar arasındaki ortak noktaların çoğalması ve uluslararası normlar oluşturulması ve uluslararası örgütlere daha fazla hesap verilebilirlik gibi başlıklarla evrensellik normu güçlenmektedir. (Kielsgard, 2011) Ayrıca 1993 yılında kabul edilen Viyana Bildirisi ve Eylem Planı'nın 171 ülke tarafından kabulü ortak değerlerin mümkün olduğunu ve Bildirinin evrenselliğe atıfta bulunarak ve kültürel farklılıklara karşı çıkmadığını belirterek evrenselliğin mümkün olabileceğini göstermiştir. (Zabunoğlu, 2011) Devletler, bu belgede evrensel taahhütlerini tekrarlamış ve tüm insan hakları ve temel özgürlüklerin evrensel olduğunu ve devletlerin bu hakları teşvik ve koruma görevine sahip olduğunu vurgulamışlardır. Bu taahhütler, kültürel haklar ile evrensel haklar çerçevesi arasındaki ilişkiyi yanıltıcı şekillerde sunan seçici alıntılara karşı bir tepki niteliği taşımaktadır. Yani kültürel haklar, evrensel haklar çerçevesinin bir parçası olarak kabul edilmeli ve aynı zamanda diğer evrensel insan hakları normlarına saygı göstermeli ve korunmalıdır.

Kültürel haklar, her bireyin ve toplumların insanlık onurunu korumakta ve geliştirmektedir. Bu haklar, insanların kendisini her şekilde ifade etmelerini ve geliştirmelerini; aynı zamanda da kültürel mirasa ve kaynaklara erişimlerini korumakta ve bu da kimlik oluşumu ve gelişim sürecine destek olmaktadır. Dolayısıyla, kültürel haklar hem evrensellik hem de kültürel çeşitlilik için güçlü araçlardır. Bu haklar, insanların kendi kimliklerini ifade etmeleri ve insan haklarını yaşamaları için kritik bir rol oynar. (Bennoune, 2018) Özel Raportör, “Evrensellik, kültürel çeşitlilik ve kültürel haklar” başlıklı kültürel haklara dair raporunda kültürel hakların kültürel görecelikle aynı şey olmadığını; diğer insan hakları ihlallerini haklı çıkarmak veya ayrımcılığı ve şiddeti

haklı çıkarmak amacıyla kullanılamayacaklarını net bir şekilde ifade etmektedir. Kültürel hakların evrensel insan hakları çerçevesinde sağlam bir temele dayandığına değinmekte ancak bu hakların diğer insan haklarına zarar veren geleneklerden kaynaklanan olumsuz uygulamalar bağlamında sınırlamalara tabi tutulması gerektiğini savunmaktadır. Raportör, insan haklarının uygulanması sırasında kültürel haklara saygı gösterilmesi nasıl önemli ise kültürel haklar çerçevesinde de diğer evrensel insan hakları normlarına saygı gösterilmesinin aynı şekilde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca kültürel görecelilik tartışması, genellikle yalnızca bazı insanların kültüre sahip olduğu ve kültürün Batı insan hakları normlarına karşı her zaman karşıt olduğu şeklinde yanlış bir şekilde sunulmaktadır. Ancak herkes ve her toplum kültüre sahiptir, kültürler sürekli olarak yeniden yorumlanabilir, kültür her zaman çeşitlidir ve kültür demek kültürler demektir. (Bennoune, 2018)

Bu açıdan bakıldığında insan hakları içerisinde önemi ayrı olan sağlık hakkı kapsamında bir çocuğun sağlıklı yaşaması ve sağlık sistemlerine erişiminin savunulmasının Batılı olduğunun düşünülmesi bir yerde absürt kaçabilmektedir. Her ne kadar sağlıkla ilgili çeşitli pratikler ve geleneksel çalışmalar kültürlerce değişmekte ise de tıp biliminin ve ilgili diğer bilimlerin öncülüğünde bir çocuğun sağlığını savunmak evrensel olmalıdır. Kültürel farklılıkların öne atılması ile çocuğun sağlığına kavuşmasının engellenmesi ya da bizzat yanlış bir uygulama ile zarar verilmesi ise bir hak ihlali kabul edilmelidir. Bu nedenledir ki kadın sünneti, kan dökme veya kan sülükleri, hastalığın teşhisi için hastanın vücuduna kurşun dökme, ciddi hastalıkların tedavisi olarak aç bırakma ve daha nice uygulamaların sadece kültürle mi ilgili olduğu ya da belirli yokluktan ve korkulardan mı kaynaklandığının tespiti ve toplumlarca uzun süredir yapılagelen her şeyin kültüre atfedilip atfedilmeyeceğinin sorgulanması gerekmektedir. Elbette modern tıp da bir ilerleme kaydetmekte ve zaman zaman yanlış tedaviler

uygulanabilmekte ancak bu hastanın haklarının savunulmayacağı anlamına gelmemektedir.

Bir başka konudan bakıldığında da pek çok grup aslında kültürel anlamda baskı altında kalabilmekte ve hak ihlalleri ile karşı karşıya kalabilmektedir. Özellikle kız çocukları ve kadınların hakları genellikle evrensellik tehdidi açısından ana hedeflerdendir ve bu nedenle kadın haklarının insan hakları olduğunu ve dolayısıyla evrenselliğin kapsamına dahil edilmesi kültürel açıdan kadını yok sayan toplumlardan kadını korumak için çok önemlidir. Özellikle bir inanışın, geleneğin ya da kültürün nüfusun yarısına karşı süregelen bir ayrımcılığı ya da yok sayışı bir başka gün başka bir topluluğa da aynı şekilde yaklaşabileceğinin izlerini taşımaktadır. Bu minvalde herhangi bir gruba ait olan kültürlerin kültürel rölativizm ile aslında başka bir grubu da tehdit edebilecek belirsiz bir hak arayışı içerisine girmesi her grubu ve her hakkı gelecek için sorgulamaya itecek ve varlığını tehlikeye atacaktır. Bu minvalde çeşitli uzmanların da belirttiği gibi "geleneklerin", "tutumların" ve "geleneksel uygulamalarının" evrensel insan hakları standartlarının üzerine çıkarılmaması önemlidir. (Bennoune, 2018)

Evrensellik, insan haklarının hem temel bir kavramı hem de hakların çerçevesini oluşturan bir iskelet gibidir. Bu kavram hem hakların evrensel uygulanabilirliğine hem de evrensel yükümlülüğüne odaklanmakta ve devletlerin ve devlet olmayan aktörlerin suistimaline karşı eşit koruma sağlama kapasitesini içermekte ve artık uluslararası hukukun kapsamı dışında görülen konuları da içine alarak gelişen bir kavramdır. Özetle, evrensellik, insan haklarında dinamik bir nitelik taşıyan temel bir ilkedir. Ancak evrensellik ilkesi özellikle belirli kesimler tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmekte ve evrensel ve temel haklar belirli gruplara ait tutulup belirli diğer gruplar bu haklardan yoksun bırakılmaya çalışılmaktadır. Oysaki haklar herkes için vardır. (Bennoune, 2018)

UNESCO Dünya Raporu'nda evrenselliğe karşı sunulan kültürel değerlerin varlığı için şunları söylemektedir: "Kültürel çeşitliliğin tanınması, insan haklarının evrenselliğini

toplumlarımızın gerçekleri temelinde yerleştirir; çünkü bu hakların sahiplenme duygusuyla kimliklendirebilen her birey, dil, gelenek ve konumdan bağımsız olarak bu hakları sahiplenebilir. Aynı şekilde, bu hakların ve özgürlüklerin çok çeşitli kültürel ortamlarda kullanılması gerektiği gerçeği, evrensel normların uygulanması açısından göreceli hale getirilebileceği anlamına gelmez.” (UNESCO, 2009)

Evrensellik, dünyanın neresinde olunursa olunsun mağduriyet ve hak ihlalleri karşısında hakkın savunulabilmesidir. Belirli süregelen ve benimsenen ve toplum baskısı ile ses çıkartılıp itiraz edilememe durumuna karşı insanın onurlu ve farkındalıkla yaşaması için hakların evrenselliği savunulmalıdır. Evrensellik, biyolojik bir tür olarak bedenlerimiz ve yapımızla benzer ihtiyaçlara sahipken kültürlerin uzun süredir yapageldikleri farklı uygulamaların yok sayılmasından ziyade benzerliklere odaklanılarak insanlığın ortak haklarının ve bu hakların da evrensel olduğunu ortaya atmaktadır. Batının dünya tarihinde pek çok konuda girişimler ve değişimlerin öncülüğünü yapıyor oluşu insana ait olan değerın Batıya atfedilmemesi, aksine insan hakları girişiminin tüm dünyaca sahiplenilerek geçmişte bulunan tüm örneklerinin herkes tarafından bilinmesinin sağlanmasının ötesinde yeni katkılarla geliştirmesi ve evrensel bir hak yaratılarak kültürel normların kabulü ama kültürün de ötesinde insanın varlığından kaynaklı haklar savunulmalıdır.

Evrensellik normu tartışmasına bakıldığında bu süreçte bu normun karşısına kültürel rölativizmi almak aslında kültürel rölativizmin savunduklarını desteklemek olacağından özellikle evrensellik normunun detaylarına değinirken kültürel rölativizmi karşısına almadan bahsetmek önemlidir. İki bakış açısının birbirlerini besleyecek şekilde bakılması insan haklarına faydanın en yüksek şekilde sağlanması adına gereklidir. Özellikle evrensellik normunun herhangi bir düşünceye ya da dünya bölgesine ait olduğunu iddia etmeden bu norma kapsayıcı olarak bakmak ve her insana insan

olmasından dolayı tüm tasnifleri yok saymadan sadece o tasniflerin de üstü olan insanı korumak için evrensel olduğunun farkındalığıyla bakılması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARI İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE GELİŞMELER

2.1. Kavram Olarak Çocuk

Çocuk, pek çok kültürde farklı tanımlanan ve algılanan; her bir bireyin yaşamında geçmesi gereken yegâne dönemlerden birisidir. İnsanın en hassas ve savunmasız sayılabilecek bu dönemi dünya genelinde uzun dönemler farkındalığa sahip olunmadan çocuğun avantajına olmayacak şekilde ilerlemiştir. Tarihin ve kültürün farklı tanımladığı çocuk, araştırma boyunca Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme tanımına göre yapılacaktır. Sözleşmeye göre çocuk: Daha önce ergin olma durumu hariç çocuk, 18 yaşına kadar her bir bireydir. (*Convention on the Rights of the Child*, 1989)

Dünya üzerinde 2023 yılı itibarıyla 2.3 milyar çocuğun (Amnesty International, 2023) olduğu ve bu sayının daha da artacağı göz önüne alındığında çocuğun kim olduğu ve haklarına değinmenin önemini kavramak gerekmektedir. Bu sayının artması verilen önemin artması ile doğru orantılı olmayıp her bir çocuğun hayatının önemli olduğunu vurgusuyla çocuk haklarının gerçekleştirilmesi için hiçbir bahanenin kabul edilemeyeceğini vurgulamak için ülkelerin çalışmalarının takip edilmesi kritiktir.

2.1.1. Hukuki

Hukuksal olarak, çocuk kavramı üzerinde uzun süredir uzlaşma sağlanamamıştır. Özellikle çocuk konusunun hukuki olarak tanınması hakları ve sorumlulukları da beraberinde getireceği için uluslararası sistemde bu konu uzun tartışmalara zemin hazırlamıştır. Genel bir tanımının ele alındığı Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'sine göre, "çocuk, erken ergin olma durumu hariç doğumundan 18 yaşına kadar

olan dönemi kapsayan her insanı ifade eder” gibi genel bir tanımla uluslararası sistemde kabul görmüştür. (*Convention on the Rights of the Child*, 1989) Her ne kadar uluslararası sistemde uzun bir aradan sonra neredeyse tüm dünya ülkeleri tarafından kabul gören bir tanım yapılmış olsa da ulusal mevzuatlarda çocuğun tanımı ve hakları aynı şekilde yer almamaktadır. Çocuk hukukta, yetişkin olanla olmayana birbirinden ayırmak için yani ergin olmayan bireyi tanımlamak için kullanılmaktadır. (Algan, 2020)

Çocuklar, birey olarak korunmaya ve özel ihtiyaçlarına uygun olarak hakları çerçevesine ele alınmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Bu minvalde Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların hayatta kalması, gelişmesi, korunması, üstün yararının göz önüne alınması ve katılım haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. (*Convention on the Rights of the Child*, 1989)

Ulusal hukuk sistemlerinde çocukların hakları ve bu hakların korunmasıyla ilgili başlıklar çeşitli düzenlemeler ve yasalarla çoğu ülkede mevcuttur. Sözleşme kapsamında çocuğun üstün yararı, ayrımcılık yasağı, hayatta kalma ve gelişme hakkı ve çocukların görüşlerini ifade etme hakları (*Convention on the Rights of the Child*, 1989) çerçevesinde ülkeler, çocukların yaşam, eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, aile vb. konular çerçevesinde temel haklarını güvence altına almaktadır. Aynı zamanda çocuklara karşı işlenen suçlar ve suça sürüklenen çocuklar için de yasal düzenlemeler bulunmaktadır.

Çocuklara dair hukuksal bir tanım önemli sebebi hak ihlalleri olmadan ve eşitliği sağlayarak çocukların kültürel, geleneksel, dini, hukuksal ya da herhangi bir durumdan ötürü farklılık ya da boşluktan kaynaklı olarak hak ihlaline uğramaması ve yetişkinlik evresine geçişinin hakları çerçevesinde sağlanmasıdır. Bu, çocukların haklarının korunması ve çocuk odaklı politikaların uygulanması için bir dayanak oluşturmaktadır. Bu minvalde çocukların hukuken tanımlanması çocukların aileleri, toplumları ve devletler tarafından desteklenmesini ve korunmasını garanti altına almaktadır.

2.1.2. Psikolojik

Çocuğun psikolojik tanımı, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimini içeren bir dizi özellik ve süreçlerden oluşmaktadır. Doğduklarında, dünyayı keşfetmek ve anlamak için içlerindeki merak duygusuyla donatılan çocuklar farkındalık, dikkat, bellek, dil ve düşünme gibi yetenekleri zaman içerisinde kazanmakta ve daha da ilerleyen süreçlerde problem çözme, soyut düşünme ve bilgiyi daha derinlemesine kavrama kapasiteleri artmaktadır. (Sigelman & Rider, 2018)

Çocukluk dönemi çocukların duygusal gelişim açısından duygusal tepkileri tanımaya, ifade etmeye ve düzenlemeye, kendi duygularını ve başkalarının duygularını anlamaya, duygusal bağ kurmaya başladıkları ve empati becerilerini geliştirdikleri, duygusal deneyimleriyle başa çıkmayı öğrendikleri ve duygusal düzenlemeyi sağlamak için çeşitli stratejiler kullandıkları dönemdir. (Eisenberg & Spinrad, 2004)

Çocuklar, sosyal gelişimlerini ilerletmek için ilişki kurma, iş birliği yapma ve sosyal becerileri öğrenme gibi önemli aşamaları deneyimler; akran ilişkileri, aile bağları ve toplumsal etkileşimler ise onların sosyal becerilerini şekillendirir, kimliklerini oluşturur ve bu süreçte arkadaşlık kurmayı öğrenmelerine, grup içinde aktif rol alabilmelerine, sosyal normlara uyum sağlamalarına ve toplumun değerlerini içselleştirmelerine katkı sağlar. (K. H. Rubin vd., 2009)

İnsanın nadide evresi olan bu dönemde gelişimsel olarak zihnin sürekli olarak algılama ve öğrenme süreci devam etmekte ve komplike bir varlık olan insanın pek çok alanda gelişim süreci devam etmektedir.

2.1.3. Sosyolojik

Sosyolojik olarak çocuk tanımlanmak istenirse belki de fikir birliğinin olmadığı yegâne alanlardan birine giriş yapılmış olunur. İnsanların ve kültürlerin çokluğu göz

önüne alındığında yekpare bir tanımda uzlaşmak pek de mümkün gözükmemektedir. Bazı topluluklar çocukluğu sadece bir dönem olarak algılayıp bu dönemin hızlıca geçmesi gerekliliğini toplumsal tepkileriyle gösterebilmektedirler. Çocukluk dönemini ve çocuğu önemseyen topluluklar ise bu dönemin hassaslığının farkındalığıyla çocuğun sadece o döneme özel ayrı istek ve ihtiyaçlarının da olabileceğinin bilinciyle çocuğun bu döneminin mümkün mertebe her anlamda sağlıklı geçmesi adına hareket etmektedirler.

Biyolojinin sosyoloji üzerindeki etkisi incelendiği durumda özellikle coğrafyanın çocuğun bedeninin erken gelişimine sebep verip ergenlik ve devamındaki gelişim sürecinin ortalamaya kıyasla daha hızlı gerçekleştiği yerlerde çocuk bir yetişkin gibi algılanıp yaşına ve uluslararası sistemdeki tanımına bakılmaksızın bölgesindeki süreci yaşamaya ve çoğu zaman o bölgeye tabi olmaya zorunlu kalmaktadır.

Çocuk, sosyolojik olarak bir toplumun bireyi olarak kabul edilir ve sosyal ilişkilerin, yapıların aktif bir şekilde yer alır, bu süreçte aile, okul, arkadaşlık ilişkileri ve diğer sosyal kurumlar ve toplumsal normlar ve beklentiler aracılığıyla toplumsal bir kimlik ve rol geliştirmektedir. Çocukluk, sosyal bir yapı olarak anlaşılabilmekte ve insan yaşamının erken dönemini bağlamsallaştırmaktadır. Bu dönem, belirli toplumlara özgü bileşenleri içerebildiğinden sosyal analizde değişken bir kavram olmakta ve bu nedenle çocuk, sosyal ilişkileri ve kültürleri, yetişkinlerin bakış açılarından tam anlamıyla bağımsız olarak incelenememektedir. Çocuklar, her ne kadar pasif olarak toplumun normlarından ya da içinde bulunduğu yapıdan etkilense de aynı zamanda sosyal yapıları ve süreçleri etkileyen aktif aktörlerdir. (James & Prout, 2005)

Toplum, çocuklara atanan rollerin ve statülerin zaman içinde değiştiği, çocukların hem toplumun beklentilerine uymaya çalışırken hem de kendi kişisel kimliklerini keşfetmeye çalıştığı, sosyal etkileşimlerin ve deneyimlerin ise çocukların sosyal becerilerini, değerlerini ve normlarını şekillendirdiği bir ortam sunmaktadır.

Çocukların sosyal yaşantısı; toplumsal yapılar, aile dinamikleri, sınıf farklılıkları, cinsiyet rolleri, etnik köken, kültür ve diğer sosyal etmenler gibi çeşitli unsurlardan etkilenmektedir. Bu faktörler, çocukların toplumdaki yerini, rolünü ve sosyal kimliklerini belirlenmesinde büyük rol oynamaktadır. Aileler ve eğitim kurumları da çocukların sosyalleşme sürecinde önemli bir yer kaplamaktadır. Çocuklar, toplumsal normlara uyum sağlayarak sosyal becerilerini ve ilişkilerini geliştirmekte ve sosyal çevreleri ve etkinlikler ile de sosyal gelişimleri şekillenmektedir. Tüm bu farklılıklar çocukların kimlik inşasında ve kişiliğinde etkiler yaratabileceği gibi aynı zamanda haklarına erişim konusunda da farklılıkları beraberinde getirebileceğinde tüm bu etmenler çocuğun en nihayetinde kendisini derinden etkilemektedir.

Çocukluğun yeni sosyolojisi olarak tanımlanabilecek başlıkta ise çocuğun topluma karşı sorumlulukları ya da geleceğiyle ilgili sürece bakmak yerine çocuğun iyi olma hali üzerinden çocuğun şimdisi ile ilgilenmektedir. Çocuk göstergeleri hareketini şekillendiren en önemli kavram çocukluğun kendisi olarak kabul edilmesidir. Geleneksel perspektif her ne kadar çocukların geleceğine odaklanarak, eğitim ve gelecekteki istihdam gibi konuları çocukların iyi oluşuyla ilişkilendirse de 'yeni' perspektif çocukların mevcut yaşam durumlarına odaklanmaktadır. (Ben-Arieh, 2011)

2.1.4. Biyolojik

Bebeklik, memeli biyologları tarafından yavruların emzirme ile beslendiği yaşam evresi yetişkinlik ise bireyin üreme yeteneğine sahip olduğu dönem olarak tanımlanmaktadır. Çocukluk ise annelerine ya da ebeveynlerine bağımlılıktan kurtulmuş, ergenlik öncesi bireyler olarak tanımlanabilmektedir. Sosyal memeliler için gençlik evresinin işlevi konusunda bazı tartışmalar vardır. Geleneksel "öğrenme hipotezi", gençlik döneminin sosyal memelilerde sosyal hiyerarşi, avlanma becerileri ve üreme

becerileri gibi yeteneklerin kazanılması için gerekli olan beyin gelişimi ve öğrenme sürecinin uzatıldığı bir dönem olduğunu ileri sürmektedirler. (Bolter & Zihlman, 2022)

Çocuk, biyolojik olarak, ergenlik dönemine girmeden önceki insan evresini ifade etmektedir. İnsanın biyolojik gelişiminde doğumundan sonraki ilk büyük evre gerçek bebeklik dönemidir. Yaklaşık bir yıl süren ve konuşma ve yürüme yeteneğinin henüz olmadığı bu dönem uykuya ve beslenmenin hakim olduğu bir süreçtir. Daha sonra yeni yürümeye başlayan çocuk dönemi gelmekte ve pek çok gelişimin yanı sıra gözle görünür bedensel değişiklikler ve güçlenen uzuvlar ile konuşma gelişme kaydetmektedir. Bu çocukluk dönemi, cinsel olgunluğun gecikmeli olarak ortaya çıkmasıyla sona ermektedir. On beş yaşına gelen hemen hemen her çocuk biyolojik olarak ergen olmuşlardır. (Morris, 1994) Evrimsel olarak üreme kapasitesinin gelişmesi ile yetişkinliğe ulaşılırken insanlarda vücut gelişimi de dahil tüm gelişim süreçlerinin birbirinden farklılığı ve birbirinin etkilemesi gibi durumların varlığı ile 18 yaş uluslararası alanda yetişkin olarak sayılan yasal yaştır.

Fiziksel büyüme, beyin gelişimi ve cinsel olgunlaşma süreci, çocuğun biyolojik tanımının temel unsurlarıdır. Fiziksel büyüme, kemiklerin, kasların ve diğer dokuların büyümesini içerir. Beyin gelişimi, sinir hücrelerinin bağlantılarını güçlendirir ve bilişsel yeteneklerin gelişmesine katkıda bulunur. Cinsel olgunlaşma süreci ise cinsel karakteristiklerin gelişimini içerir ve üreme yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlar. (Berk, 2013) Bu ergenlik dönemi ise genetik ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle belirlenmekte ve başlangıcı bireyden bireye değişebilmektedir.

2.2. Çocuk Haklarının Tarihçesi

Çocuk, insanlık tarihi boyunca varken çocuğun haklarının varlığı, tartışılması ve kabulü maalesef tarih sahnesinde çok geç yer almıştır. Her insanın ömrü oldukça bu evreyi tamamlaması ve yetişkin bir birey olabilmesi sürecinin ilk aşaması olan çocuk;

hayatında haklardan ve söz sahibi olmaktan çok uzakta, tarihte genellikle hakları ve kendisi sömürülen bir birey olmuştur. Gerek ailesinin gerek iktidar sahibi erkin gerekse sistemin tahakkümü altında kendisine çizilen rolü oynamış ve pasif kalmıştır. İşte bu sürenin sonunda uluslararası sistemde nasıl gelişmelerin kaydedildiği, gelişmelere rağmen nelerin eksik olduğu ve çocuğun içinde yaşadığı toplumda hangi konumda olduğu tarihsel olarak kısaca incelenecektir.

Platon'un Cumhuriyet adlı eserinde genç bireylerin sağlıklı bir ortamda eğitim ve yetiştirilmeleri sağlandığında sanatta veya doğada kusurları veya çirkinlikleri algılamaları, güzeli takdir etmeleri, çirkinini veya utanç verici olanı reddetmelerinin zamanla akla ve güzelliğe duyarlılık geliştirebileceklerine ve böylelikle güzel ve zarif eserler yaratan zanaatkârlar olabileceklerinden bahsedilmektedir. (Platon, 2007)

Jean Jacques Rousseau ise çocuklarla ilgili olarak eğitim ve çocuk konusuna değinirken eğitimin çocuğun doğal eğilimlerini bastırmayı ve disipline etmeyi amaçlamaması aksine çocuğun kendini ifadesi etmesini ve gelişimini teşvik etmesini savunmaktadır. (Magee, 1998)

John Stuart Mill ise çocuklarla ilgili olarak bir çocuğu dünyaya getirmenin, sadece bedensel beslenmesini sağlamak değil, aynı zamanda zihinsel eğitim ve yetiştirme imkanını sağlama konusunda adil bir perspektife sahip olmayı gerektirdiğini ve bunun olmayışının çocuğun mağduriyetine sebep olacağından çocuğa ve topluma karşı ahlaki bir suç saymaktadır ve ebeveynlerin bu konuda sorumluluklarını yerine getirememeleri halinde devleti bu sorumluluğun yerine getirilmesinin sağlanmasıyla ödevlendirmektedir. (Mill, 2009)

Tarihsel olarak bakıldığında çocuk hayatın hep parçayı olmuştur. Elbette üzerine yapılan çalışmalar çok sınırlı ve bu zamana gelen eserlerin azlığı da tam anlamıyla çocuğun tarihsel olarak çeşitli toplumlarca nasıl anlaşıldığının tespitini güçleştirmektedir. Ancak farklı dönemlerde ve topluluklarda büyük ölçüde değişen bir çocuk algısından söz

etmek mümkündür. Antik dönemlerde Atina'da çocuklar, "yetişkin erkeklerin" güç, cesaret ve zeka açısından belirlediği standartları karşılayamadıkları için politik ve yasal ayrıcalıklardan mahrum kalmışlardır ve çocukluk genellikle olgunluğa ulaşmayı sağlayan bir aşama olarak algılanmıştır. (Golden, 2015)

Erken medeniyetlerin çocukluğa yaklaşımları referans kaynaklarının az oluşuna rağmen incelemeler yapıldığında günümüzden epey farklılar içermektedir. Örneğin nadir de olsa Fenikeliler dini amaçlarla bazı çocuk kurban etmişlerdir. Ya da ebeveyne itaatin önemini vurgulamak için bazı topluluklar yasaları kullanmıştır. Yahudi hukukunda isyankar oğulları cezalandırma konusunda belirli haklar yer almakta ve "inatçı ve isyankar" olan erkek "şehrin erkekleri onu taşlarla taşıyarak öldürsün" denilerek idam edilebilmekteydi. Ya da geleneklerin ve kuralların yoğun olduğu Çin kültüründe sıkı itaat vurgusu yer almakta ve hukuk sisteminde Çinli ebeveynlerin hafif olarak nitelendirdiği cezalar çocuğu öldürmeye kadar gidebilirken orta düzeyde disiplinsizlik için idam gerekli görülebilmekteydi. (Stearns, 2005)

Tarıma dayalı toplumlarda ise çocukluk genellikle çocuk işçiliğine büyük ölçüde bağımlılık, disiplin ve itaate önem verme, cinsiyet ayrımlarının belirgin olduğu ve azınlık için eğitim ile çoğunluk için çalışmanın olduğu bir dönemdir. (Stearns, 2005)

Rönesans döneminden Fransız Devrimi'ne kadar geçen süreçte çocukların durumuna bakıldığında sağlık durumlarını kötü ve ölüm oranları yüksektir. Yaklaşık olarak üç çocuktan biri bir yaşından önce, dört çocuktan ikisi ise 20 yaşına ulaşmadan hayatını kaybetmekteydi. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının sağlığına karşı kaderci bir tutum sergilediği ve çocuklar için tıbbi bakımın sınırlı olduğu düşüncesine yol açmıştır. Ancak, araştırmalar bu konuda farklı bir perspektif sunmaktadır. İlk olarak, 16. yüzyıldan itibaren tıbbi literatür, çocuklara özel bakımı öneren birçok tıbbi yazarın bulunduğunu göstermiştir. Emzirme, diş çıkarma, çocukluk hastalıklarının tedavisi gibi konularda öneriler sunulmuştur. İkinci olarak, aile tarihi üzerine yapılan araştırmalar hem kraliyet

ailelerinde hem de sıradan ailelerde çocuklara gösterilen sürekli ilgi ve bakımın varlığını ortaya koymuştur. Üçüncü olarak, dini şifa uygulamaları üzerine yapılan araştırmalar, çocuklarının hastalıklarını hafifletmek için anne-babaların kutsal mekanlara veya kiliselere seyahat ettiğini göstermiştir. Genel olarak, erken modern dönemde çocukların sağlığı ve bakımıyla ilgili olarak resmi bir tanınma olmasa da toplum, doktorlar ve ebeveynler sürekli ve farklı girişimlerde bulunmuşlardır. 18. yüzyılın sonlarına doğru, yeni tıbbi bilginin bebek ölümlerini azaltma potansiyeline inanma eğilimi ortaya çıkmıştır. (*Children's Human Rights - An Interdisciplinary Introduction*, 2023)

Modern çocukluk ise Batı toplumunda Aydınlanma ve endüstrileşme gibi büyük gelişmelerle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu tanım dünya tarihinde bazı önemli değişikliklere öncülük etmiştir. Ancak diğer toplumlar tarafından tümüyle benimsenmemiş ve bazı toplumlar hala modern çocukluk kavramını tartışmaktadır. Batı'da ortaya çıkan birinci değişim, Aydınlanma ve Bilimsel Devrim ile Batılı filozoflar arasında çocukların doğuştan günahkâr olmadığı, Hristiyanlık ve özellikle Protestan öğretilerinde öne sürülen gibi bir yozlaşma içinde doğmadığı yönünde giderek artan bir tartışmanın kıvılcımları ile o zamana kadar gelen çocuk tanımının kökleri sarsılmıştır. Bu fikirler, çocukluğun eğitim için ayrılması gerektiği konusunda artan tartışmaları tetiklemiştir. İkinci önemli olan değişim ise 1730'ların ortalarından itibaren şekillenmeye başlayan, başarılı bir aileyi bir arada tutması gereken güçlü duygusal bağlara olması gerektiği ve özellikle ebeveynler ve hatta daha da özel olarak anneler ile çocuklar arasındaki bağa bağlı olduğunun belirtilmesidir. Bu gelişmelerle fiziksel cezalar artık genellikle çok sert olarak görülmeye başlamıştır. (Stearns, 2005)

Sanayi Devrimi ile en büyük çocuğun işte çalışmaya başlaması ve aileye katkı sağlaması ve devamında çalışabilecek en erken yaşta katılımı çocuk işçilerinin sayısı ile çocuk işçi sınıfının ortaya çıkması ve çocukların çalışma koşullarının kötüleşmesi, çocuk hakları konusunda farkındalığı artırmıştır. 1840'lardan itibaren hükümetler, çocuk

işçilerin yaşını ve çalışma saatlerini sınırlayan yasalar çıkarmıştır. Ancak bu yasaların etkinliği, birçok istisna, düşük cezalar ve yetersiz denetim mekanizmaları nedeniyle sınırlı kalmıştır. İkinci Sanayi Devrimi döneminde ise devlet daha güçlü bir şekilde müdahale etmiştir. Örneğin, 1877'de çıkarılan İsviçre Fabrikalar Yasası, fabrikalarda 14 yaşın altındaki çocukların çalışmasını yasaklamış ve düzenli denetimler ve yüksek cezalar getirmiştir. Ancak bu yasalar sadece fabrikaları kapsamaktadır ve tarım, ticaret veya ev hizmetleri gibi sektörlerde çocuk emeğini önleyememiştir. (*Children's Human Rights - An Interdisciplinary Introduction*, 2023)

Çocuk hayatın her döneminde varken çocuğa dair bir olumlu bir değişimin olması gerekliliğinden ötürü global düzende çocukların korunması adına bir kuruluşun temellerinin atılması fikri ilk olarak Jules de Jeune tarafından 1894 yılında ortaya atılmıştır. (Akyüz, 2001) Ancak aynı motiflerle bu inisiyatif Eglantyne Jebb ve kardeşi tarafından 1919 yılında Save the Children fonunun kurulması (Save the Children, t.y.) ve akabinde Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin desteğiyle 1920 yılında Uluslararası Save the Children Birliği olarak uluslararası çalışmalarının altyapısını kurması ile çocuk hakları alanında çok önemli bir adım atılmıştır. (Humanium) Çocuklar için çalışmalarına devam eden Eglantyne Jebb, Save the Children ile 1924 yılında daha sonra Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi adını alacak bildirgeyi hazırlamış ve Bildirge Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilmiştir. (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007) Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, çocuklara gelişim için olanaklar, ihtiyaç durumunda özel yardım, öncelikli yardım, hakkının yanı sıra ekonomik özgürlük ve sömürüden korunma, sosyal bilinç ve sorumluluk aşılayan bir yetiştirme hakkının sağlanmasını tüm insanlara yükümlü kılmaktadır. (*History of child rights*, 2023) Bildirge; tüm ulusların erkekleri ve kadınlarının, çocuğa en iyiye sağlama görevini kabul ederek çocuk haklarını açıkça tanıyan ilk uluslararası belge olmasına rağmen sadece bir bildiri niteliğinde olup devletlere yükümlülükler getirmez. (Office of the United Nations High

Commissioner for Human Rights, 2007) Bildirgede çocuk henüz kendi haklara sahip bir varlık olarak değil, korumanın bir nesnesi olarak görülmektedir. (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007)

- I. *“Çocuğa, hem maddi hem de manevi olarak normal gelişimi için gerekli olan olanaklar sağlanmalıdır;*
- II. *Aç olan çocuk beslenmeli, hasta olan çocuk tedavi edilmeli, geri kalmış olan çocuğa yardım edilmeli, suça sürüklenen çocuk rehabilite edilmeli, yetim ve sokak çocuğuna barınma ve yardım sağlanmalıdır;*
- III. *Sıkıntılı zamanlarda yardım alması gereken ilk kişi çocuktur;*
- IV. *Çocuk, geçimini sağlayabileceği bir konuma yerleştirilmeli ve her türlü sömürüye karşı korunmalıdır;*
- V. *Çocuk, yeteneklerini insanlara hizmet etme bilinciyle yetiştirilmelidir.” (Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924)*

Dünyadaki gelişmeler Avrupa’daki ilerlemelerin hızını takip edemese de çocuk hakları konuşulmakta ve bir değişikliğin gerekliliği bazı kesimlerce vurgulanmaktaydı. Bu örneklerden birisi de 1955 yılında Nobel Barış Ödülü’ne aday gösterilen Japon Hristiyan bir vaiz olan Toyohiko Kagawa’nın belki de Japonya’da çocuk hakları alanında halka açık yapılan ilk konuşmasıdır. Kagawa, çocukların altı temel hakkı olduğunu ve bunların yemek yeme, oyun oynama, uyuma, öfkesiz azarlanma, ebeveynler arasındaki kavgaların durdurulmasını ve ebeveynlerden içki içmeyi bırakmalarını isteme hakkı olduğunu 1924 yılında bu konuşmada belirtmiştir. (Ishigaki, 2001)

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesi itibariyle Milletler Cemiyeti’nin yarattığı boşluğu alacak olan Birleşmiş Milletler, uluslararası barış ve güvenliği korumak, insan haklarını korumak, ihtiyacı olanlara insani yardım sağlamak ve uluslararası hukuku desteklemek için 1945 yılında kurulmuştur. (United Nations) Ülkelerin çalışmalarından ayrı olarak uluslararası dünyada da Birleşmiş Milletler çeşitli şekilde çocukları korumak adına çalışmaktadır. 1945 yılındaki kuruluşundan beri, Birleşmiş Milletler çocukların refahını ve sağlığını korumayı öncelikli hale getirmiştir. (United Nations) Çocuk hakları konusunda İkinci Dünya Savaşı’nın acılarını mümkün olduğunca silmek, dünya genelindeki çocuklara verilmesi gereken önem çerçevesinde farkındalık oluşturmak ve

alışmalar yapmak, dünya çocuklarının yiyecek, giyecek ve sağlık hizmeti gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere 1946 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Uluslararası ocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF) kurulmuştur. (*History of child rights*, 2023) UNICEF, 1953 yılında Birleşmiş Milletler'in kalıcı bir parçası olmuştur. (United Nations)

Bu dönemlerde ayrıca Uluslararası alışma rgt de ocuk refahını yeniden gündeme getirmiştir. 1945 yılında Paris'te düzenlenen Uluslararası alışma Konferansı'nda, ILO tarafından ocuk ve Genç İşçilerin Korunması konusunda bir karar kabul edilmiştir. Bu karar, çalışma ile ilgili konulara odaklanmasına rağmen, çocukların bedensel, entelektüel ve ahlaki gelişiminin teşvik edilmesi gibi konuları da ele almıştır. Birleşmiş Milletler'in kuruluşundan itibaren ocuk haklarına ilgi duyulmuştur. 1946 yılında, Milletler Cemiyeti'nin bazı işlevlerinin Birleşmiş Milletler'e devredilmesiyle birlikte, ocuk hakları bildirisi konusu ele alınmıştır. 1947 yılında Sosyal Komisyon, Cenevre Bildirisi'nin güncellenmesini ve değişikliklerin dikkate alınmasını önermiştir. Bu süreçte bağlayıcı olmayan bir bildiri hazırlanması önerilmiş ve bir komite tarafından taslak oluşturulmuştur. Bu taslak, Sosyal Komisyon tarafından düzenlenmiştir. (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007)

Savaşın acıları ve büyüklüğünün uzun vadedeki etkisi ile insan hayatının öneminin gözler önüne bu kadar çarpıcı bir şekilde çıkması üzerine bazı ülkeler de insan hakları için adımlar atmışlardır. İnsan hakları alanında hazırlanan belgelerden bazıları içlerinde çocukların da haklarına kısmi olarak yer vermiştir. 1948 yılında Bogota Bildirgesi olarak da bilinen Amerikan İnsan Hakları ve devleri Bildirgesi döneminde çocuklar için spesifik hazırlanmamış da olsa çocukların haklarına da içermektedir. Haklar başlığının altında 7. maddede kadınlar ve çocuklar çerçevesinde kısaca haklara değinilirken çocukların özel koruma, ilgi ve yardıma hakkı oldukları belirtilmiş; ödevler başlığının altındaki 30. maddede ise her bir bireyin reşit olmayan çocuğa yardım etmesi,

destek olması, koruması ve eğitmesi gerekliliğinin yanı sıra gerektiği zaman çocuğun da ebeveynlerine ihtiyaç halinde onları onurlandırarak benzer ihtiyaçlarının karşılanması gerekliliğinden bahsetmektedir. (*American Declaration of the Rights and Duties of Man*, 1948)

1948 yılı ise insan hakları alanında gelişmelerin olduğu yıllardan birisidir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi insanlık tarihinde uzun süredir ihmal edilen hakların varlığını kabul edip bu hakların önemini ve korunması gerekliliğini göstermiştir. Belge genel olarak insanın onurlu yaşaması için sahip olması gereken haklardan bahsederken kısaca çocuklarla ilgili de detayları içermektedir. Beyannamenin 25. maddesi annenin ve çocuğun özel bakım ve yardıma hakkı olduklarını ve bu hakkın evlilik içi veya evlilik dışı doğan tüm çocuklar için geçerli olduğunu vurgularken 26. maddesi de çocuğun eğitim türünün seçimi konusunda önceliğin ebeveynlerinin hakkı olduğuna değinilmektedir. (*Universal Declaration of Human Rights*, 1948)

Bu gelişmelerin akabinde, BM Genel Kurulu, 1959 yılında Çocuk Hakları Bildirgesi'ni kabul etmiştir. (Declaration of the Rights of the Child, A/RES/1386(XIV), 1959) Bu Bildirge, çocuklara yardım edilmesi, çocuk haklarının oluşturulması ve korunması, çocuk hakları alanında uluslararası iş birliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007)

1966 yılında ise Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi çocuklar için çeşitli haklara değinmiştir. (Humanium, 2023a) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve insan hakları alanında önemli bir belgedir. Bu sözleşme, bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını korumak ve teşvik etmek amacıyla oluşturulmuştur. Sözleşme, çocukların da haklarına değindiğinden çocuk hakları alanında da bahsedilmesi önemlidir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi, temel insan hakları kavramlarına odaklanırken, özellikle ekonomik, sosyal ve kültürel hakları vurgulamaktadır. Bu haklar arasında iş, çalışma koşulları, sendikal haklar, eğitim, sağlık, barınma, beslenme ve kültürel yaşam gibi bir dizi konu bulunmaktadır. Sözleşme, devletlerin bu hakları bireylere sağlama ve koruma yükümlülüğünü vurgulamaktadır. Devletler, bu hakları etkili bir şekilde teşvik etmek, korumak ve gerçekleştirmek için yasal, idari ve diğer uygun önlemleri almalıdır. Ayrıca, sözleşme, devletlerin bu hakları eşitlik, ayrımcılık yapmama ve adil bir şekilde gerçekleştirme prensipleri doğrultusunda korumasını talep etmektedir. Sözleşme, herkesin eğitim hakkını tanıyan bir belgedir. Eğitimin, insan kişiliğinin tam gelişimi ve değerine saygıyı güçlendirmeye yönelik olmasını ve uluslar, ırklar, etnik veya dini gruplar arasında hoşgörü ve dostluğu desteklemesini amaçlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda sözleşmeye taraf olan devletler, ebeveynlerin ve yasal vasilerin, çocuklarının okul seçme özgürlüğüne ve dini, ahlaki eğitimini kendi inançlarına uygun olarak sağlama hakkına saygı göstermeyi taahhüt etmektedir. Çocuklar konusunda ailenin, toplumun doğal ve temel birim olduğunun vurgusuyla çocukların bakım ve eğitiminden sorumlu olduğu dönemde geniş koruma ve yardım sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Sözleşme, çocukların ayrımcılığa maruz kalmadan özel koruma ve yardım önlemlerinden faydalanması gerekliliğinin yanı sıra ekonomik ve sosyal sömürden korunmaları ve zararlı işlerde çalıştırılmaları halinde ilgililerin yasalarla cezalandırılması hükmünü de içermektedir. Devletlerin bu hususta çocuk işçiliğinin yasaklanması adına yaş sınırını belirlemesi ve bunu yasalarla desteklemesi gerektiğini belirtmektedir. (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 1966)

Diğer bir önemli belge olan Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ise, insan haklarının evrensel niteliğini vurgularken, devletlerin insan haklarına saygı gösterme ve koruma taahhüdünü güçlendirirken çocuk hakları alanında da önemli

hükümler içermektedir. Sözleşmeye taraf olan devletler, ebeveynlerin boşanma durumunda çocukların gerekli korumasını sağlamak amacıyla düzenlemeler yapmasını zorunlu tutmaktadır. Ebeveynlerin ve yasal vasilerin çocuklarının dini ve ahlaki eğitimi kendi inançlarına uygun şekilde sağlama özgürlüğünü de garanti altına almaktadır. Her çocuğun, aile, toplum ve devlet tarafından, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulusal veya sosyal köken, mal mülkiyeti veya doğum gibi herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın, reşit olmayan statüsüne uygun koruma önlemlerine sahip olma hakkı olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, her çocuğun doğumdan hemen sonra kaydedilmesi ve bir isme sahip olması gerektiği de bir diğer önemli hükümlerden birisidir. Vatandaşlık kazanma hakkı da çocukların temel hakları arasındadır. Belge aynı zamanda herkesin mahkemeler ve yargı organları önünde eşit haklara sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu çerçevede suçlamalar veya yasal davalarla ilgili olarak, herkesin adil ve açık bir duruşma hakkı bulunmakla birlikte çocuk haklarını ilgilendiren konularda çocukların çıkarları gözetilerek mahkeme kararları kamuoyuna açıklanmayabileceğinin vurgusu yapılmaktadır. (*International Covenant on Civil and Political Rights*, 1966)

Çocuk haklarına dair gelişmelerin devam etmesine müteakip 1979 yılı Uluslararası Çocuk Yılı olarak kabul edilmiştir. (Lindkvist, 2019) Bu minvalde bu yılda alınan çeşitli girişimler 1923 tarihinden itibaren çocuk haklarına dair yapılan çalışmaların da katkısıyla çocuk hakları alanında en önemli girişimin yani Birleşmiş Milletler tarafından Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Sözleşme, çocukların pasif bakım ve hayırseverlik nesneleri olarak değil, ayrı bir haklar setine sahip insanlar olarak görülüp muamele görmelerini sağlamıştır.

Sözleşmeden ayrı olarak da 2002 yılı itibariyle ortaya konulan Milenyum Kalkınma Hedefleri (United Nations, 2023j) ve 2015 yılı itibariyle yerine gelen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (United Nations, 2023h), çocuklar da dahil olmak üzere insan haklarını, genel yaşam kalitesini ve dünyayı daha iyi hal getirmek için

stratejiler belirlemiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri tüm dünya için daha barışçıl ve refah dolu bir gelecek sağlamak üzere kabul edilmiş ve özellikle çocuklar için daha iyi bir gelecek sağlanması hedeflenmiştir. (United Nations, 2023b) Ancak bugüne kadar gelen sürecin ve çabanın varlığına rağmen BM'ye göre yeteri kadar çaba gösterilmezse 2019 ile 2030 yılları arasında yaklaşık 52 milyon çocuk beşinci yaş günlerini görmekten önce hayatını kaybedebileceği, Sahra Altı Afrika'daki çocukların yüksek gelirli ülkelerdeki çocuklara göre beşinci yaş günlerinden önce ölme olasılığı 16 kat daha fazla olacağı, aşırı yoksulluk içinde yaşayan çocukların oransal olarak onda dokuzu Sahra Altı Afrika'da yaşayacağı, 60 milyonun üzerinde anaokulu çağındaki çocuğun okula gidemeyeceği ve 2030 yılına kadar 150 milyondan fazla kız çocuğunun 18 yaşından önce evleneceği belirtilmektedir. (United Nations, 2023a)

2.3. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, tüm çocukların insan haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini belirtmekte; çocukların her türlü ayrımcılık, sömürü ve şiddetten korunmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Döneminde çeşitli tartışmalarla oluşturulan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların gelişimleri için gerekli olan sağlık, eğitim ve refah hizmetlerine erişim haklarını belirli çerçevelerle korumaya çalışmaktadır. Çocuğun varlığının toplum ve otoriteler tarafından tanınması ve korunması için de çocukların görüşlerine saygı duyulması ve karar alma süreçlerine katılım haklarının altını çizmektedir. Sözleşme, aynı zamanda devletlere çocuk haklarını korumak için yasal, idari ve sosyal önlemler almaları yükümlülüğünü getirmektedir.

Sözleşmede yaşama, gelişme, korunma ve katılma olarak hak grupları bulunmaktadır. Sözleşme bu kapsamda çocuğun kim olduğunu tanımlayarak çocuğun yaşaması ve gelişmesi, ayırım gözetmeme ilkesi, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ve çocuğun katılım hakkına (düşüncelerine) saygı duyulması ilkelerini içermektedir.

(*Convention on the Rights of the Child*, 1989) Sözleşme, çocukların medeni, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal haklarını kapsamlı bir şekilde bir araya getiren ve yasal olarak bağlayıcı ilk uluslararası sözleşmedir. (Britto & Ulkuer, 2012)

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrası insan hakları döneminin bir ürünüdür. Sözleşmenin çocuk hakları hukukunun gelişimini etkileyen birçok hükmü bulunmaktadır. Sağlık ve refah için yeterli bir yaşam standardına sahip olma hakkını vurgulayan Sözleşme çocukluğu ve anneliği özel bakım ve yardım gerektiren dönemler olarak tanımlamaktadır. Eğitim hakkına ilişkin olarak da herkesin eğitim hakkına sahip olduğunu ve en azından ilköğretim ve temel aşamada bu hakkın ücretsiz olması gerektiğini belirtmektedir. Zorunlu ilköğretim, teknik ve mesleki eğitime erişim ve erişilebilir yükseköğretim de çocuk hakları alanında talep edilen hizmetlerdendir. (Vandenhoe vd., 2019)

Polonya'dan Prof. Dr. Adam Lopatka öncülüğünde (Lopatka, 1999), Çocuk Yılı'nın gerçekleşeceği 1979 yılında çocuk haklarına dair hazırlanacak sözleşmenin kabul edilebilmesini sağlamak arzusuyla 1959 tarihli uluslararası onay kazanmış olan BM Çocuk Hakları Bildirgesi'nin (*Declaration of the Rights of the Child*, A/RES/1386(XIV), 1959) sözleşmeye uyarlanabileceğinin iyi bir fikir olduğu kanaatiyle Çocuk Yılı'nda kalıcı bir sözleşme için çalışmalarına başlanmıştır. Öneri, o dönemde İnsan Hakları Komisyonu'na yapıldığında, tüm antlaşmalar için olduğu gibi, BM Genel Sekreteri, öneri hakkında geri bildirim almak için tüm üye devletler ve hükümetler arası kuruluşlarla iletişime geçmiştir. Hazırlanan metne pek çok eleştiri de getirilmiştir. Metnin ilk eleştirisi, geniş haklar yelpazesini kapsamamasıydı. Özellikle, sadece ekonomik, sosyal ve kültürel haklar bulunmaktaydı. Örneğin, çocuklarla ilgili adalet sorunlarından, silahlı çatışma durumlarındaki çocuklardan, azınlık veya yerli halklardan çocuklardan ya da evlat edinmeden bahsedilmediğine dairdi. Başka bir eleştiri, metnin bir antlaşma için gerekli teknik dil ile örtüşmediği şeklindeydi. Bir diğer eleştiri ise izleme mekanizmasının çok

zayıf olmasıydı. Polonya önerisi uyarınca, devletler sadece Ekonomik ve Sosyal Konsey'e rapor vermek zorundaydı ve tabii ki bugünkü gibi bir antlaşma organı olan Çocuk Hakları Komitesi'ne rapor vermek zorunda değildiler. (University of Geneva, 2023) Tüm eleştirilere rağmen önemli olan bu sürecin başlatılması idi. Bu çerçevede 43 üye devletten temsilciler bir araya gelerek sözleşmenin taslak metni için 1979 yılında çalışma grubu kurmuşlardır. (Merey, 2018, s.78) Özellikle dünya gündeminde çocuğun hakkını savunacak bir sistemin olmayışı sözleşmenin imzalanmasını gerekli kılıyordu. Devlet, vatandaşı olan çocuğu gerektiğinde kendisinden ve sistemden de korumalıydı. Ancak ağır aksak işleyen uluslararası sistemde her devletin kabul edeceği kapsamlı bir anlaşma imzalatmak pek de mümkün olmamıştır. Konsensüsün varlığı ile kabul edilen maddeler sözleşmenin özele ve detaya çok da inmeden belirli konular üzerinde görece çerçeve ve derin olmayan kararlar alınmış ve her ne kadar uluslararası anlamda en çok devlet tarafından imzalanmış olsa da süreçte devletlerin engelleri olmasa daha kapsamlı bir Sözleşme olacağı açıktır. Ancak engellerin ve bu sürecin getirdiği eksiklik yıllara yayılan bir çalışma ile ek protokollerin hazırlanmasına gidecek yolculuğu başlatmıştır. Ancak sözleşmenin imzacısı olan devletler (United Nations, 2023d) protokolleri de aynı oranda imzalamış değildir. (United Nations, 2023g), (United Nations, 2023f), (United Nations, 2023e)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı Kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılan Sözleşme; 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (*Convention on the Rights of the Child*, 1989) Sözleşme, çocukları korumak, haklarını güvence altına almak ve çocuk haklarına ilişkin hukuki bağlayıcılığı sağlamak için önemli bir adım olmuştur. Bu süreçte, çocuk hakları konusunda yapılan müzakereler ve uzlaşmalar, çocukların temel özgürlüklerinden koruma haklarına kadar bir dizi prensibi içeren kapsamlı bir enstrümana dönüşmüştür. Çocuk hakları, İkinci Dünya Savaşı'ndan 40 yıl sonra çocukların kendi haklarına sahip bir hukuki özne haline

gelmelerini sağlayan uluslararası müzakerelerle elde edilmiştir. (*Children's Human Rights - An Interdisciplinary Introduction*, 2023)

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin geçmişine bakıldığında Sözleşme, genellikle 1924 Çocuk Hakları Bildirgesi ve 1959 BM Çocuk Hakları Bildirgesi'nin doğal bir uzantısı olarak kabul edilmektedir. Sözleşmenin altyapısı olan süreçler incelendiğinde Birinci Dünya Savaşı deneyiminden doğan 1924 Bildirgesi, çocukların haklarına alanında oldukça özeldir. Bildirge, koruma ve sağlama haklarına odaklanmakta; çocukların maddi ve manevi gelişimleri için gerekli olanakların sağlanması, gıda, sağlık hizmeti, engellilere yardım, yasa ihlalleri durumunda rehabilite olma imkanı, yetim veya evsiz çocuklara destek sağlanması gibi haklardan bahsetmektedir. Ayrıca, acil yardım almak için öncelik çocuklara verilmektedir.

Sözleşmenin oluşturulması fikrine binaen sunulan teklif ve sözleşme taslak çalışmalarının zaman alması da incelenmesi gereken hususlardandır. Uluslararası sistemde savaş sonrası alınacak derslerin yine unutulmaya başladığı ve devletlerin gerilimi tırmandırdıkları Soğuk Savaş dönemi, Sözleşmenin ruhunu da etkilemiştir. (*Children's Human Rights - An Interdisciplinary Introduction*, 2023) Bu konuda sadece Doğu ve Batı bloğu olarak bakmanın da ötesinde, uluslararası sistemde ayrıca Kuzey-Güney ülkelerinin temsiline de değinmek elzemdir. Günümüzde olduğu kadar göremeyeceğimiz bir temsil eksikliği ve özellikle dekolonizasyon sonrasında kendisini bir yere ait kabul etmek istemeyen “Bağlantısızlar Hareketi” ülkelerinin de bu süreçte ne kadar temsil edildiği tartışma konusudur. (Encyclopædia Britannica, Non-Aligned Movement) Özellikle başlangıçta sözleşmenin taslak edilmesi sırasındaki oturumlarda sayıca eksik temsil edildikleri bilinen bir gerçektir. (Coursera, 1.2 The United Nations Convention on the Rights of the Child: from drafting to reception. - International standards and monitoring systems) Sürecin ilerisinde sözleşmenin 1978 yılında başlayan taslak sürecinden 1989'daki nihai haline alışına kadar uzun sürmesi de uluslararası

sistemin durumu, devletlerin süreçteki girişimlerinin aynı kalmaması ve fikir birliğinin hemen sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007)

Bu kadar uzun süren taslak metin devletlerin mükemmel bir sözleşme hazırlamak istemesinden ziyade her bir imla sürecine kadar kontrol etmek, uygun görmek ve fikir birliğine varmak istemelerinden kaynaklanmalarındandır. Çünkü mesele “çocuk”lar da olsa kendilerinden bağımsız herhangi bir cümle, metnin ya da bağlayıcı bir sözleşmenin kendileri üzerindeki tahakkümüne, devletin kendi iç işlerine müdahale edilmemesi ilkesine dayanılarak, devletin yasama, yürütme ve yargı güçlerine sahip olmasını ve bu güçlerle uluslararası toplumda tanınması ve diğer devletlerle “eşit haklara” sahip olması olarak özetlenebilecek egemenlik nedeniyle karşı durmak zorunda olduklarını hissetmeleridir. Keza devletlerin de insanlar tarafından yönetildiğini ve bir yerde insanların izdüşümü olduğunun akılların bir köşesinde yer alması gerektiğinden bahsederek dünya üzerinde çeşitli kültürün izlerini taşıyan bu bireylerin kendi kültürlerinin ötesinde başka kültürlerle beraber ideal bir düzen yaratmak adına bir fikir birliğine varmalarının, konfor alanlarından çıkmalarının ve başka doğrular olabileceğinin de bilincinin özellikle o yıllarda zayıf olduğunu belirtmek çok da güç değildir. Teknik ve terminolojik tartışmaların ötesinde çocuğun yaşayabileceği iyi bir dünyanın yaratılması için gerekli olan bazı kabullenişler bile çoğu kültür tarafından varlığı kabul edilemeyecek düzeyde olduğundan kültürlerin bu konuda bile “çatıştığı” sürecin yürütülmesinde tartışmaların ve metnin taslak halinden sözleşme halini almasının uzun sürmesi normal karşılanabilmektedir. Ancak en nihayetinde devletlerin, kendi vatandaşının iyi bir hayat sürebilmesi için her daim adım atması, her daim ideal olanın peşinde koşması ve kendi baskın kimliğinin ötesinde de kimlikler, kültürler ve kabullenişlerin varlığıyla bireyler için “iyi” olanı yapması beklenmektedir. Dolayısıyla her konunun hassasiyetle tartışmaya

açılması; mümkün mertebe insanın kendini koruyamadığı bu çocukluk dönemine dair gerekli altyapının hazırlanması devletin görevidir.

Bu minvalde devletin kendisinin çocuğun kim olduğuna karar vermesinin de ötesinde uluslararası sistemde çocuğun kim olduğuna dair bir karar alınması elzem olmuştur. İşte tam da bu noktada, “Çocuk kimdir? Hangi yaş aralığı çocuk sayılabilir? Çocukluk nerede başlar? Çocukluk nerede biter?” gibi sorular ortak cevapların arandığı, yoğun ve uzun tartışmaların olduğu oturumlarda uzunca tartışılmıştır. (Coursera, 1.2 The United Nations Convention on the Rights of the Child: from drafting to reception. - International standards and monitoring systems)

Çocuğun kim olduğuna dair tartışmaların yanı sıra çocuğun ne zaman başladığı da diğer bir tartışma başlıklarından birisidir. Çocukluk anne karnında mı yoksa doğduğu anda mı başlamaktadır? Yoksa çocukluk döneminin belirli bir yaş aralığı var mıdır? Ya da çocuk ergenliğe girince mi artık çocuk değildir ya da belirli fizyolojik ya da kültürel bir yaş aralığı var mıdır? Sonuç olarak bu sorular ışığında çocuğun kim olduğu tartışmaya açılmıştır ve yeri geldiğinde kültürlerin farklılıklarına sahne olan ayrımlarla bu konu sözleşmede çerçeve bir şekilde detaylandırılmıştır. Bu husus hemen kabul edilebilecek bir detay gibi gözükse de aslında çocuğun kim olduğu ve yaş aralığı tartışması çocuğun haklarından, ebeveynlerinin çocuk üzerindeki haklarından, devletin hukuk sisteminden bağımsız düşünülemez. Özellikle tartışma konusu olan erken yaşta evlilik gibi kimi kültürlerce doğal görülen bir konu bir diğer kültür tarafından kabul edilemez bir husus olabilmektedir. Dolayısıyla bu tartışmanın özüne inmek ve çocuğu gerekirse “kendinden, ailesinden ve devletten” korumaya çalışan algı ya da çocuğu topluma göre şekillendirmeye çalışan zihniyet arasındaki çatışmayı hangi ülkenin neyi savunduğu fikrinden bağımsız olarak irdelenmekte fayda vardır. Bu oturumların da bu kadar uzun sürmesi kabullenişlerin hemen terkedilmek istenmeyişi ve devletlerin kendine uygun

olmayan herhangi bir “detayın” kendilerine baskı unsuru olmasına izin vermek istemeyişlerindendir diye yorumlanabilmektedir.

Uzun bir süreci atlatan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, devletlerin çocuk haklarına saygı göstermeleri, korumaları ve uygulaması gerektiğini göstermektedir. Ancak imzacısı oldukları Sözleşmenin kurallarına devletler aynı şekilde önem vermedikleri çocuk hakları ihlallerinin devam etmesi ile gözlemlenmektedir. Özellikle dünya genelinde çocuk haklarına dair koruma ve iyileştirme çabalarına dair çalışmalarına odaklanamadan hala hak ihlallerinin konuşuluyor oluşundan dolayı konunun hassasiyeti gözler önündedir. Halihazırda, bizzat Sözleşmenin gözüken bir parçası olan çocukların silahlı çatışmalara katılımı gibi önemli bir konuda Ek Protokol oluşturulmasına rağmen Sözleşme imzacısı olmayan devletlerin yanı sıra çocuk askerlerin varlığı hala ciddi bir mesele olarak devam etmektedir. (United Nations, Ratification status of the Optional Protocol – Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict) Bu çerçevede Sözleşmenin ve çocuk haklarının ruhu korunmalı ve bunun gibi tüm ihlallere karşı dünya milletleri tek bir vücut olarak çocuk haklarını savunmalıdırlar.

2.3.1. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol

"Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol", Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi tamamlayan uluslararası bir yasal belgedir. 2000 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir ve çocukların satışı, fahişeliği ve pornografisi ile ilgili ciddi çocuk hakları ihlallerini ele almayı amaçlamaktadır. Bu protokol, bu tür istismar biçimlerinin çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal refahı üzerinde zararlı etkileri olduğunu kabul etmekte ve bu tür istismarları önlemek ve bunlarla mücadele etmek için kapsamlı bir

çerçeve sağlamayı amaçlamaktadır. (*Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokoller, Usûl Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları*, 2019)

İhtiyari Protokolün kilit hükümlerinden biri, çocuk satışının, çocuk fahişeliğinin ve çocuk pornografisinin suç sayılmasıdır. Taraf devletlerin bu eylemleri yasa dışı hale getiren yasalar oluşturmaları ve uygulamaları gerekmekte ve bu tür suçları önlemek için faillerin tespit edilmesi, soruşturulması ve kovuşturulması da dahil olmak üzere önlemler almakla yükümlüdürler. Ayrıca protokol, bu suçların ele alınmasında uluslararası iş birliğinin önemini vurgulayarak, devletleri suçluların iadesi, karşılıklı adli yardımlaşma ve bilgi paylaşımı gibi alanlarda iş birliği yapmaya teşvik etmektedir. Devletler arasında en iyi uygulamaların paylaşılması ve deneyimlerin aktarılması gibi alanlarda da dayanışma ile bu tür suçları önlemek ve suçluları adalet önüne çıkarmak için etkili bir iş birliği sağlanması amaçlanmaktadır. Buna ilaveten devletler ulusal düzeyde ilgili kurumlar arasında iş birliği sağlamalı, kaynakları uygun şekilde tahsis etmeli ve protokolün hükümlerini toplumun tüm kesimlerine duyurarak farkındalığı artırmalıdır. (*Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokoller, Usûl Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları*, 2019)

Ayrıca, İhtiyari Protokol çocuk mağdurların korunması ve desteklenmesi ihtiyacını vurgulamaktadır. Bu çocuklara fiziksel ve psikolojik iyileştirme hizmetlerine erişim, sosyal yeniden bütünleşme programları ve adli yardım dahil olmak üzere uygun ve uzmanlaşmış yardım sağlamanın önemini vurgulamaktadır. Devletlere ayrıca çocukların yeniden mağdur edilmesini önlemek için önlemler almaları ve yasal işlemler boyunca mahremiyetlerini sağlamaları istenmektedir. (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*, 2000)

Bu önemli Protokol, çocukları satış, fuhuş ve pornografi gibi iğrenç suçlardan korumayı amaçlayan çok önemli bir uluslararası belgedir. Bu protokol, bu eylemleri suç sayarak, uluslararası iş birliğini teşvik ederek ve çocuk mağdurların refahına öncelik vererek, çocukların haklarını korumaya ve sağlıklı gelişimlerini sağlamaya yönelik küresel çabaya katkıda bulunmaktadır. (UNICEF Innocenti Research Centre, 2009)

İhtiyari Protokol ayrıca çocukların korunması için önleyici tedbirlerin alınmasını da teşvik etmektedir. Devletler, çocukları bu tür suçlardan korumak için eğitim programları geliştirmeli, farkındalık artırıcı faaliyetler düzenlemeli ve risk altındaki çocukları tespit etmek ve korumak için etkili mekanizmalar oluşturmalıdır.

Bu İhtiyari Protokol, çocuk haklarını koruma konusunda uluslararası bir çerçeve sunmakta ve çocukları bu tür ciddi suçlardan koruma konusunda devletler arasında iş birliği ve koordinasyonu teşvik etmektedir.

2.3.2. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol

İhtiyari Protokol, çocukların silahlı çatışmalara katılımını önlemek ve bunu engellemek için uluslararası bir çerçeve sunmaktadır. Protokol, devletlere 18 yaşından küçük olan çocukların askeri hizmete zorla katılımını yasaklama, gönüllü olarak katılmaları durumunda ise koruma ve yardım sağlama yükümlülüğü getirmektedir. Bu, çocukların askeri çatışmalardan etkilenmesini en aza indirmeyi ve onları koruma altına almayı amaçlayan önemli bir adımdır. (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*, 2000)

Protokol, çocukların korunmasını sağlamak için çeşitli önlemler içermektedir. Bunlar arasında, çocukların askeri gruplar veya silahlı kuvvetler tarafından zorla askere alınmasının yasaklanması, çocuk askerlerin serbest bırakılması, yeniden entegrasyonu ve rehabilite edilmesi için mekanizmaların oluşturulması, çocukların eğitim haklarının

korunması ve sivil nüfusa karşı saldırılardan kaçınma gibi konular yer almaktadır. Protokol, çocukların silahlı gruplarla ilişkisini engellemeyi, onları zararlı etkilerden korumayı ve kendi potansiyellerini tam olarak geliştirebilmeleri için uygun bir ortam sağlamayı hedeflemektedir. (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*, 2000)

Protokol aynı zamanda devletlerin çocukların korunması konusunda iş birliği yapmalarını teşvik etmektedir. Bilgi paylaşımı, teknik yardım, eğitim ve farkındalık oluşturma gibi alanlarda iş birliği ve koordinasyon sağlanması hedeflenmektedir. Bu sayede, çocukların silahlı çatışmaların etkilerinden korunması ve onların psikososyal destek gibi rehabilitasyon desteklerinin sağlanması için uluslararası düzeyde bir çaba gösterilmektedir. Ayrıca, silahlı gruplarla müzakerelerde çocukların korunmasının öncelikli bir konu olarak ele alınması ve bu konuda uluslararası toplumun baskı yapması da önemlidir. (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*, 2000)

Sonuç olarak, İhtiyari Protokol, çocukların silahlı çatışmalardan etkilenmesini ve çocuk askerliği sorununu ele almayı amaçlayan önemli bir uluslararası hukuk belgesidir. Protokolün etkili bir şekilde uygulanması, çocukların haklarının korunması, silahlı çatışmalara katılımlarının engellenmesi ve rehabilite edilmeleri için gereklidir. Bu süreçte, devletlerin yanı sıra sivil toplum, uluslararası örgütler ve diğer paydaşlar arasında iş birliği ve koordinasyon önemli bir role sahiptir.

2.3.3. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol

Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında 2011 yılında kabul edilmiştir. Bu protokol, çocukların veya temsilcilerinin çocuk haklarının ihlalleriyle ilgili şikayetlerini Birleşmiş Milletler'e iletebilmeleri için bir

yol sağlayan uluslararası bir hukuki araçtır. Bu protokol, Çocuk Hakları Komitesi'ne şikayetlerin sunulmasına olanak tanıyan bir iletişim usulü oluşturur. Çocuk Hakları Komitesi, Sözleşmenin uygulanmasını izlemekle sorumlu bağımsız uzmanlardan oluşan bir kuruldur. (United Nations, 2023e)

Bu protokol, çocuk haklarının uygulanmasını ve yaptırımını güçlendirmek amacıyla çocuklara haklarının ihlalleri konusunda doğrudan çözüm arama imkânı sağlamaktadır. Çocukların katılım ilkesini bu belgede vurgulanmakta ve onların görüşlerini ifade etme ve kendilerini etkileyen konularda seslerini duyurma yeteneklerini tanımaktadır. Protokol, bireysel şikayetlere izin vererek, uluslararası düzeyde çocuk haklarına dair sorumluluğu artırmakta ve çocuk haklarına saygı kültürünün gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu minvalde çocuğun üstün yararı çerçevesinde bu Protokol, çocukların aktif bir şekilde katılımını teşvik ederek çocukların kendi haklarının savunucusu olarak kendilerini ifade etme fırsatı tanımaktadır. (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, 2011)

İhtiyari Protokolde belirtilen iletişim usulü, şikayetlerin sunulması için açık bir süreç belirlemekte ve kabul edilebilirlik, gizlilik ve çocuğun kimliğinin korunması gibi gereklilikleri içermektedir. Komite şikayet aldığıında, çocuğun haklarının ihlal edilip edilmediğini belirlemek için şikayetçi ve ilgili devlet tarafından ayrıntılı bir inceleme yapmaya yetkilidir. Komite, ihlalin giderilmesini ve gelecekteki ihlallerin önlenmesini amaçlayan tavsiyeler veya önerilerde bulunabilmektedir. (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, 2011)

Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol, çocukların Sözleşme kapsamındaki hak ihlalleri için bireysel olarak adalet ya da tazminat talep etmeleri için önemli bir yol sağlamaktadır. Çocuklara doğrudan Komite'ye şikayette bulunma imkanı sunarak onlara güç vermekte; hukuki korumanın yanı sıra haklarını koruma ve teşvik etme konusundaki taahhüdü güçlendirmektedir. Protokol, bu minvalde hesap verebilirliği artırmakta ve

çocuk haklarının gerçekleştirilmesi için sağlam bir uluslararası çerçevenin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Böylece, protokol çocuk hakları konusundaki bilincin artmasına ve çocukları koruma amacıyla uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

2.3.4. Çocuk Hakları Komitesi

Çocuk Hakları Komitesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 43, 44 ve 45. maddelerine dayanarak kurulmuştur. Çocukların insan haklarını yaşama, saygı ve eşitlik içinde deneyimlemelerini sağlamakla görevli olan Komite, Sözleşmeyi imzalayan devletlere ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na tavsiyeler verebilmesi nedeniyle çocuk hakları konusunda Sözleşmeye uyumu gözetlemektedir. Barındırdığı bağımsız uzmanlar ile Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin ve İhtiyari Protokollerinin uygulanmasını takip etmektedir. (Committee on the Rights of the Child, t.y.)

Komitenin görevleri arasında Taraf Devletlerin Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek, Taraf Devletlerden düzenli olarak rapor almak, gerektiğinde Taraf Devletlerden ek bilgi ve açıklamalar talep etmek, uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının diğer organlarıyla iş birliği yaparak Sözleşme'nin uygulanmasını teşvik etmek ve denetlemek sayılabilir. (*Convention on the Rights of the Child*, 1989)

Komite'nin yapısı Sözleşme'de "söz konusu alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlaki değerlere sahip on uzmandan oluşmaktadır" şeklinde geçse de günümüzde 18 bağımsız uzman Komitede yer almaktadır. (Committee on the Rights of the Child) Komite üyeleri, Taraf Devletlerin adil bir coğrafi dağılımı ve hukuk sistemlerine uygun olarak kendi vatandaşları arasından gizli oyla dört yıllık bir süre için seçilmektedir. Kendi iç tüzüğünü belirleyebilen Komite, yılda bir kez olağan toplantılarını Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezi'nde veya belirlenen uygun bir yerde yapmaktadır. (*Convention on the*

Rights of the Child, 1989) Komite normalde üç haftalık bir genel kurul ve bir haftalık oturum öncesi çalışma grubundan oluşan yılda üç oturum düzenlemektedir. (Committee on the Rights of the Child)

Çocuk hakları konusunda Birleşmiş Milletler bünyesindeki tüm devletleri toplu olarak ilgili bir konuda bilinçlendirmek ve haberdar edebilmek adına Komite, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla Genel Kurula düzenli olarak rapor sunmaktadır. Komite bünyesindeki uzmanlarının yanı sıra uzmanlaşmış kurumlardan, UNICEF'ten veya diğer yetkili kuruluşlardan konuyla ilgili konularda uzman görüşüne başvurabilmektedir. Yetkili kuruluşların uzmanlıklarına ihtiyaç duyulması halinde ilgili kuruluşlar Komiteye bilgi sunabilmekte ve çocuk hakları alanında yaptıkları çalışmaları raporlayabilmektedirler. Benzer şekilde Komite, bu kurumlardan teknik danışma veya yardım taleplerini de Sözleşme'nin uygulanmasıyla ilgili destek ve öneriler alabilmektedir. (*Convention on the Rights of the Child*, 1989)

Komite, hem Genel Kurula, çocuk haklarıyla ilgili sorunları incelemesi için inceleme yapma talebinde bulunmasını hem de Taraf Devletlerden gelen bilgilere dayanarak genel nitelikte telkin ve tavsiyelerde bulunabilmektedir. Bu tavsiyelerin çocuk hakları alanında önemi ise ilgili Taraf Devletlerin içinde bulundukları süreçleri iyileştirmesinin sağlanmasının ve gerektiği durumlarda Taraf Devletlerin yorumlarıyla birlikte Genel Kurulun dikkatine sunularak konunun uluslararası gündeme taşınmasının mümkün olmasıdır. (*Convention on the Rights of the Child*, 1989)

Taraf Devletler, Çocuk Hakları Komitesine çeşitli yükümlülüklerle bağlıdır. Bu yükümlülükler arasında, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde tanınan hakları uygulamak için gerekli önlemleri almak ve bu konuda düzenli olarak rapor sunmak yer almaktadır. Taraf Devletler, Sözleşme'nin yürürlüğe giriş tarihinden itibaren iki yıl içinde ilk raporlarını sunmayı taahhüt etmişlerdir. Daha sonra ise beş yılda bir, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığıyla Komiteye rapor sunmayı taahhüt etmektedirler. Taraf Devletlerin

raporlarında, Sözleşme'nin uygulanmasıyla ilgili bilgiler ve elde edilen ilerlemelerin yanı sıra, yerine getirilmesinde zorluklarla karşılaşılan nedenler de belirtilmektedir. Raporda, Sözleşme'nin uygulanması hakkında Komiteyi aydınlatmak için yeterli ayrıntılı bilgilerin yer alması gerekmektedir.

Taraf Devletler, kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımlanmasını sağlamalıdır. Bu, çocuk hakları konusunda toplumda farkındalık yaratmak, katılımı teşvik etmek ve çocuk haklarıyla ilgili politikaların ve önlemlerin halk tarafından bilinmesini sağlamak amacıyla önemli bir adımdır. Raporların yayınlanması, vatandaşların çocuk haklarıyla ilgili bilgi sahibi olmalarını, bu konuda aktif rol almalarını, paydaşların çocuk hakları konusunda bilinçlenmeleri bu şekilde teşvik edilmektedir. Böylece, Taraf Devletlerin çocuk haklarına ilişkin çalışmaları daha şeffaf hale gelmekte ve toplumun denetimine açık bir şekilde süreç gerçekleşmektedir.

Komite Sözleşmenin yanı sıra, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol ve BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol'e taraf devletlerin sunduğu raporları değerlendirmektedir. Bu İhtiyari Protokollere ek olarak 2011 yılında onaylanan BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol ile de Komite devletlerarası ve bireysel başvuruların kabul edilmesine ve incelenmesine sürecinde yer almaktadır. İhtiyari Protokol'e taraf devletler, mağdurları telafi edilemez zararlardan korumak için geçici tedbirlerin alınmasını talep edebilmektedir. Ciddi ve sistematik ihlaller durumunda soruşturma başlatılabilmekte ve taraf devlet ziyaret edilebilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARI İHLALLERİ

3.1. Devletlerin Güncel Çocuk Hakları İhlallerine Bütüncül Yaklaşım

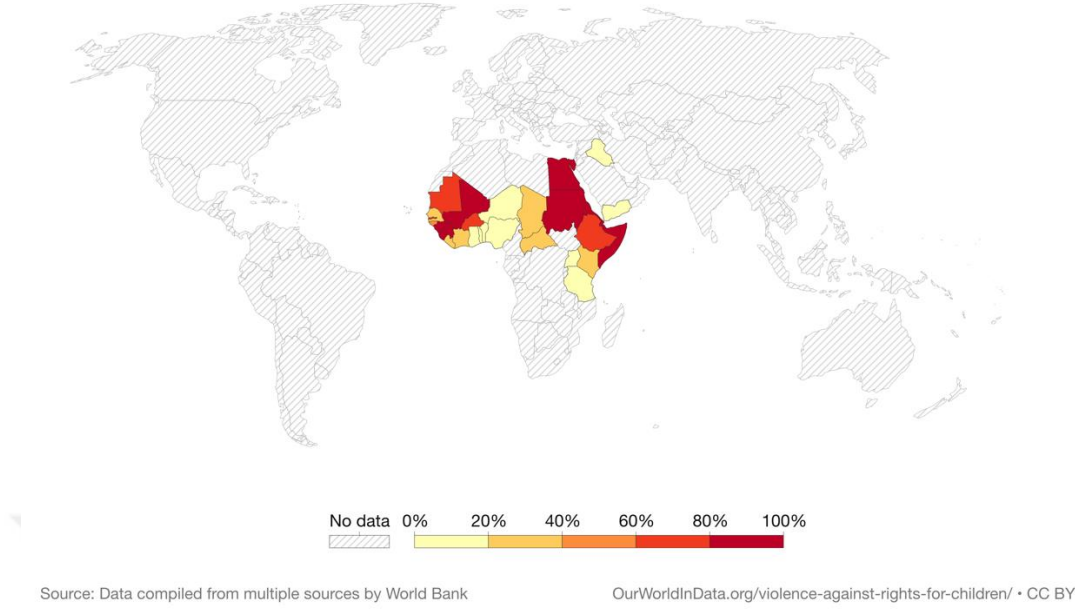
UNICEF 2021 yılı yıllık raporu incelendiğinde çeşitli gelişmelerin yanı sıra her bir bireyin insan olduğunu ve ideal bir hayat yaşamaya hakkı olduğunu vurgulayarak çocuk haklarının önemli kısmında çeşitli ihlallerin varlığı uluslararası sistemde gelişmelerin artarak devam etmesi gerekliliğini gözükmetedir. Rapor, okula gidemeyen çocukların sayısı 48.6 milyon olduğunu ve 2016 yılından bu yana bu sayının toplamda 149 milyona ulaştığını tespit etmiştir. Bu kadar büyük bir rakamın içerisinde 6.4 milyon göçmen çocuk ve 31.7 milyon insani kriz bölgelerindeki çocuklar da bulunmaktadır. Küresel olarak, 15-19 yaş arası kızların yüzde 22'si eğitimde/öğretimde ya da istihdamda değilken (NEET), aynı yaş grubundaki erkeklerin yüzde 12'dir. (*UNICEF Annual Report 2021 - Protecting child rights in a time of crises*, 2022)

Küresel olarak, 426 milyon çocuk giderek yoğunlaşan ve hayatı yaşanamaz kılan çatışma bölgelerinde yaşamaktadır. 2021 ortası itibarıyla zorla yerinden edilmiş 82.4 milyon kişinin yaklaşık olarak 35 milyonu (%42) 18 yaşın altındaki çocuklardır ve birçoğu ailesinden ayrı veya refakatsiz durumdadır. (*UNICEF Annual Report 2021 - Protecting child rights in a time of crises*, 2022)

Ve rapora yansıyan en çarpıcı diğer ihlallerden birisi de 30 ülkede yoğunlaşmış olarak uygulanan kadın sünnetine 15-19 yaş grubu arası kızların yaklaşık olarak üçte birinin maruz kalmasıdır.

Prevalence of female genital mutilation, 2020

Share of women, aged 15–49, who have gone through partial or total removal of the female external genitalia or other injury to the female genital organs for cultural or other non-therapeutic reasons.

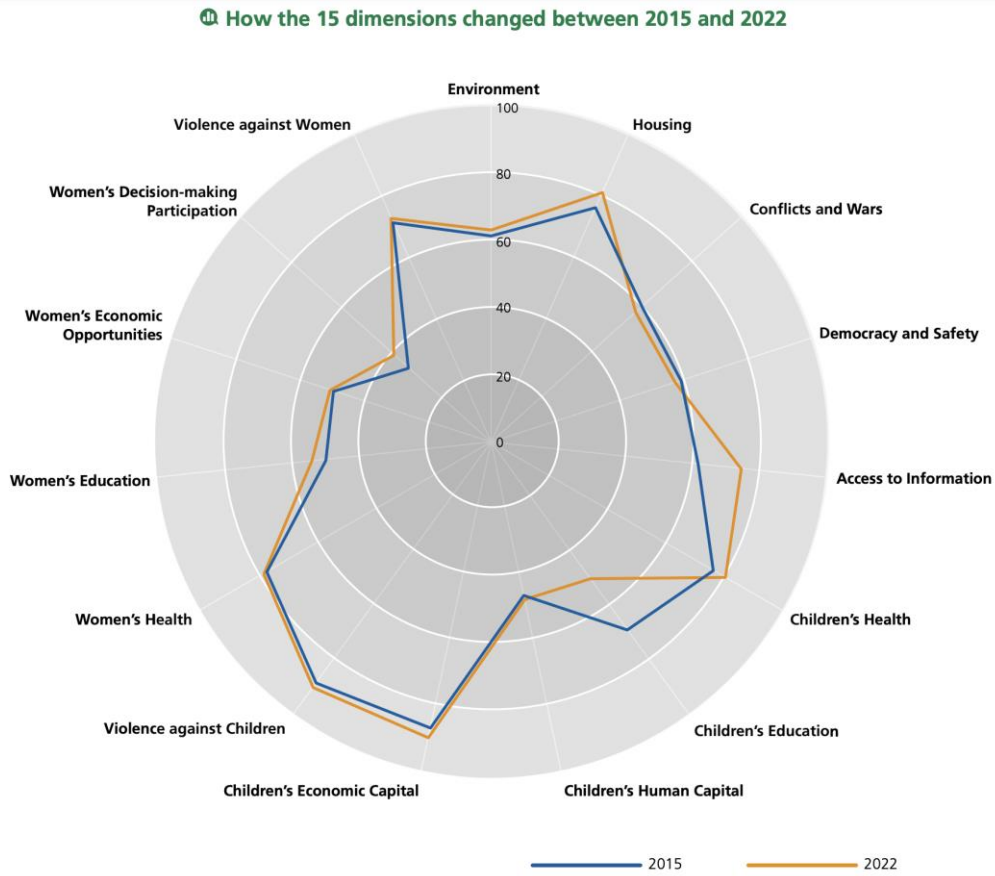
Resim 3.1. Kadın sünnetinin yaygınlığı. (Our World in Data, 2020)

Başka bir veri ışığında hazırlanan Resim 1’deki dünya haritasında 2020 yılında kadın sünnetinin yaygın olduğu ülkeler gözükmemektedir. Veri bulunan ülkelerde uygulamanın en yoğun görüldüğü ülkeler en koyu kırmızı renkle işaretlenmiştir. 2020 yılı itibariyle 27 ülkede sistematik bir şekilde kadın sünneti ile kız çocuklarının hayatı tehlikeye atılmaktadır. Özellikle yoğun bir şekilde Afrika kıtasında ve Orta Doğu’da da iki farklı ülkede çocuğun sağlığının ve esenliğinin önemi ve korunması vurgusu Sözleşmenin 3, 14, ve 24. maddelerinde başta olmak üzere yer almaktadır.

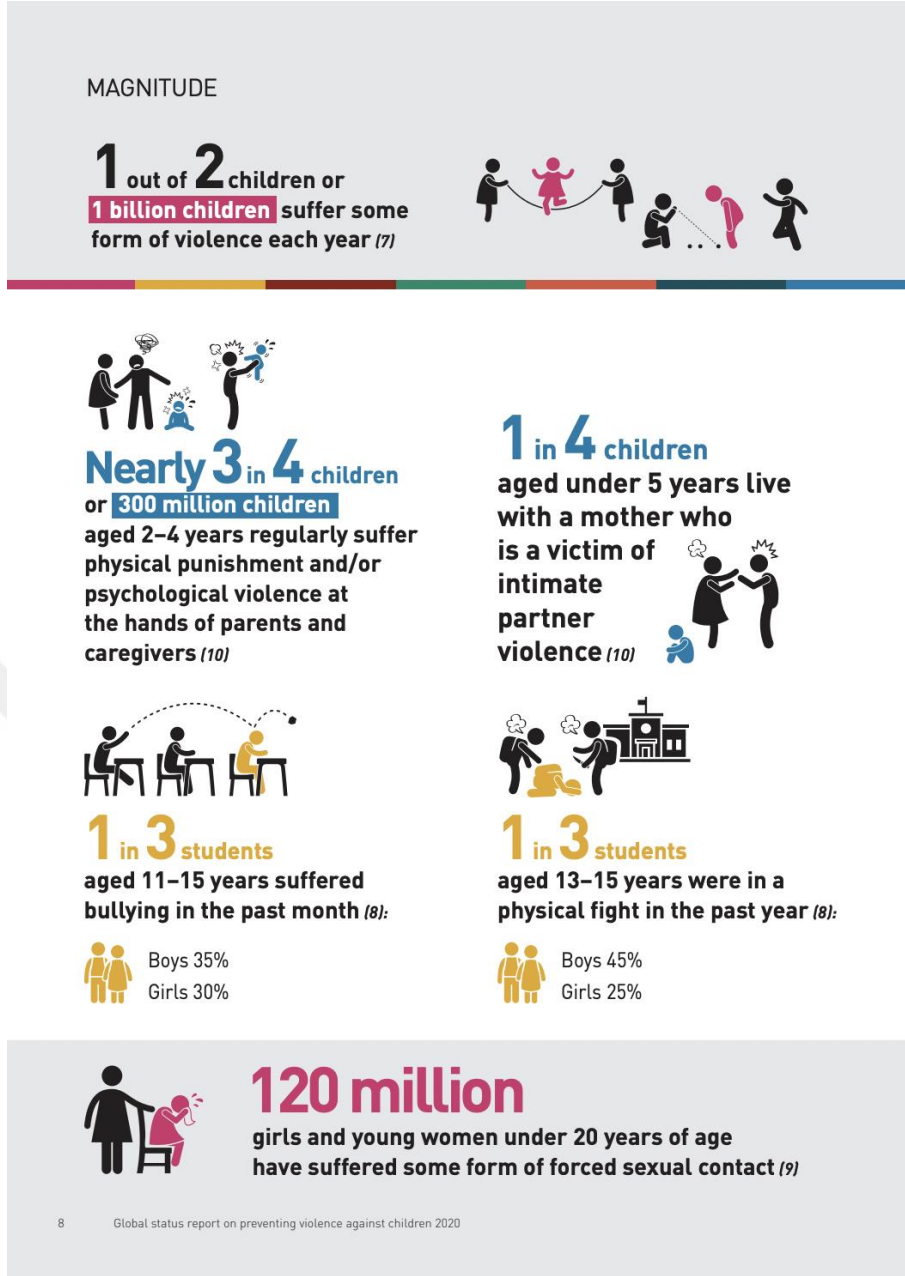
The WeWorld Index raporuna göre ise 2030 yılına kadar kadın ve çocukların koşullarının ilerlemesi gerektiği kadar kademe kaydetmediğini belirtmiştir. (Elena vd., 2022) Rapora göre dünya genelinde her iki çocuktan birisi dışlanma yaşamaktadır. Yedi yıl içinde dünya, WeWorld Endeksi'nde sadece 1.5 puan ilerlemiştir. Gelişmeler bu hızla devam ederse rapor, çocuklar için küresel olarak yeterli bir kapsayıcılık düzeyine ulaşmanın 182 yıl alacağını sunmaktadır. Rapor ilerleme kaydedilen konularda ve ülkelerle ilgili de şunu aktarmıştır: “Bazı coğrafi bölgelerde ilerleme kaydedilse de, bu ilerleme önemli ölçüde değildir. Gelişmişlik düzeyi arttıkça ve temel hizmetler

sağlandıkça, ülkelerin kapsayıcılığı garanti etme çabası azalabilir veya durabilir. Bu nedenle, tüm bireylerin haklarını ilerletme ve dahil etme çabaları sürekli olarak sürdürülmeli ve duraksamamalıdır.” İçinde kadın için de indikatör başlıklarını içeren endeks; çevre, barınma, çatışmalar ve savaşlar, demokrasi ve güvenlik, bilgiye erişim, çocuk sağlığı, çocukların eğitimi, çocukların beşeri sermayesi, çocukların ekonomik sermayesi ve çocuğa yönelik şiddet konusundaki veriler çerçevesinde 2015 yılından beri hazırlanmaktadır.

Tablo 3.1. 2015-2022 yılları arasındaki 15 ölçüdeki değişim. (Elena vd., 2022)

2015 ve 2022 yılları arasındaki süreçte değişen başlıklarda çatışma, demokrasi ve güvenlik, çocukların eğitimi gibi konular 2022 yılı itibariyle gerilemiştir. Dünya üzerinde çeşitli yerlerde devam eden güvensizlik ortamı en çok da korunmasız olan çocukları etkilemektedir.

Resim 3.2. Çocuklara karşı şiddet verileri. (World Health Organization, 2020)

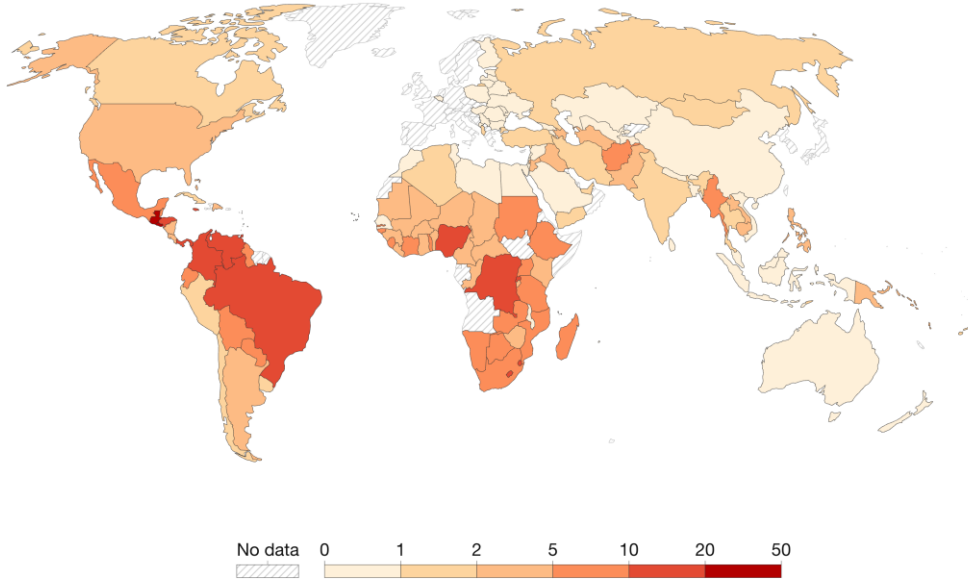
Çocuklara karşı şiddeti önlemeye dair 2020 yılı global durum raporunda çarpıcı gerçeklikler gözler önündedir: “Her iki çocuktan birisinin yani yaklaşık bir milyar çocuğun her yıl şiddetin bir çeşidine maruz kaldıklarını göstermektedir. İki-dört yaş arası neredeyse dört çocuktan üçünün yani üç yüz milyon çocuğun devamlı olarak ebeveynleri ve da bakıcıları tarafından fiziksel cezalandırma ve/veya psikolojik şiddet gördükleri tespit edilmiştir. Beş yaşının altındaki her dört çocuktan birisi partneri tarafından şiddete uğrayan anne ile yaşamaktadır. Yaklaşık yüz yirmi milyon kız çocuğu ve 20 yaşının

altındaki genç kadınlar zorla cinsel temasa maruz kalmıştır.” (World Health Organization, 2020)

Child homicide rate, 2015

Homicide victims younger than 20 years old – per 100,000 people within the same age-group

Our World
in Data

Source: UNICEF – Know Violence in Childhood Report (2017)

OurWorldInData.org/violence-against-rights-for-children/ • CC BY

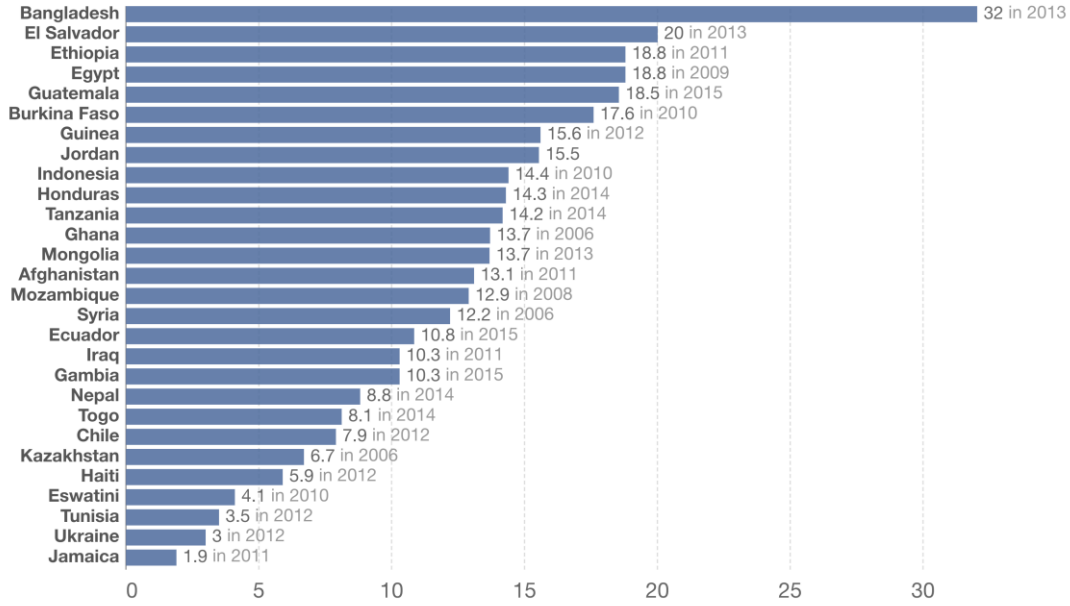
Resim 3.3. Çocuk cinayet oranı, 2015. (Our World in Data, 2015)

Dünya üzerindeki aynı yaş grubundaki 20 yaşın altındaki çocukların kasıtlı cinayetten yıllık ölüm sayısı 100.000 kişi başına oranı şeklinde hazırlanmış olup dünya üzerinde yeterli verinin olmadığı genel olarak Avrupa ülkeleri ve diğer birkaç ülke dışında yoğun bir şekilde çocuk cinayetinin yaşandığı gözler önündedir. UNICEF verilerine göre Guetamala oran olarak en fazla cinayetin yaşandığı ülkedir. Honduras, Venezuela, Brezilya, Kolombiya, Lesotho, Esvatini, Panama, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Nijerya çocuk cinayetinde sırasıyla oransal olarak Guetamala’dan sonra gelen ülkelerdir.

Tablo 3.2. Çocukların ortalama haftalık çalışma saatleri. (Our World in Data, 2016)

Average weekly working hours of children

Average weekly working hours for children ages 7-14 who are involved in an economic activity for at least one hour in the reference week of the corresponding survey (irrespective of school attendance).

Source: International Labour Organization, UNICEF and World Bank

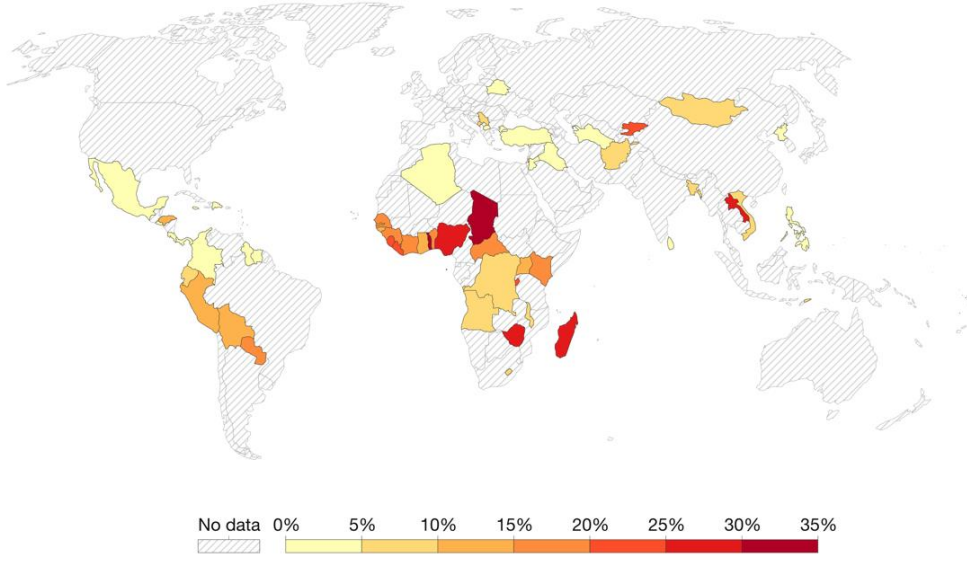
OurWorldInData.org/child-labor/ • CC BY

ILO, UNICEF ve World Bank verilerden hazırlanan tablo okula devam etme durumlarından bağımsız olarak anketin referans haftasında en az 1 saat ekonomik faaliyette bulunan 7-14 yaş arası çocukların haftalık ortalama çalışma saatlerini göstermektedir. Haftalık 32 saatleri bulan çalışma ortalamasıyla Bangladeş ve onu takiben 20 saatle El Salvador ve diğer ülkelerin verileri incelendiğinde eğitime ve öğrenmeye, oyun oynamaya, gelişimi ve üstün yararı için gerekli faaliyetleri yapması ve dinlenmesi gereken çocukların çalışmak zorunda oluşu Sözleşmenin bu ülkelerde uygulanmadığının göstergesidir.

Share of children aged 5-17 years engaged in labor, 2021

Child employment is defined based on the amount of time spent participating in economic activities during the reference week of a survey. The threshold for being counted as participating in economic activity varies by age group: for ages 5-11, it is one hour; for ages 12-14, it is 14 hours; and for ages 15-17, it is 43 hours.

Source: UNICEF and International Labour Organization (ILO)

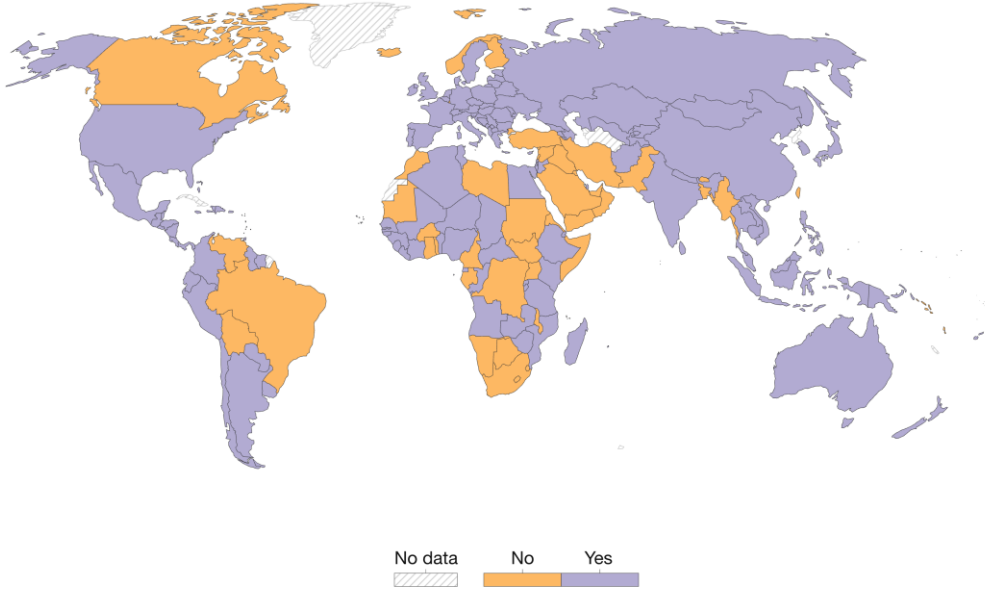
OurWorldInData.org/violence-against-rights-for-children • CC BY

Resim 3.4. 5-17 yaş arası çocuk istihdamı oranı. (Our World in Data, 2021)

2021 yılında UNICEF ve ILO verileri doğrultusunda referans bir haftada ekonomik faaliyetlere katılmak için harcanan süreye gösteren çocuk istihdamı verileri tablosunda ekonomik faaliyete katılmış sayılma eşiği yaş grubuna göre 5-11 yaş için bir saat, 12-14 yaş için 14 saat ve 15-17 yaş arası ise 43 saattir. Bu çerçevede Togo ve Çad çocukların en yoğun çocuk istihdamının olduğu ülkelerdir. Bu oranları Madagaskar, Nijerya, Laos ve Zimbabwe takip etmektedir. Verinin olduğu ortalamalara bakıldığında zaman çocuk işçiliğine yönelik yeteri kadar yol kat edilemediği açıktır.

Child marriage prohibited or invalidated, 2020

Marriage of girls, boys, or both.

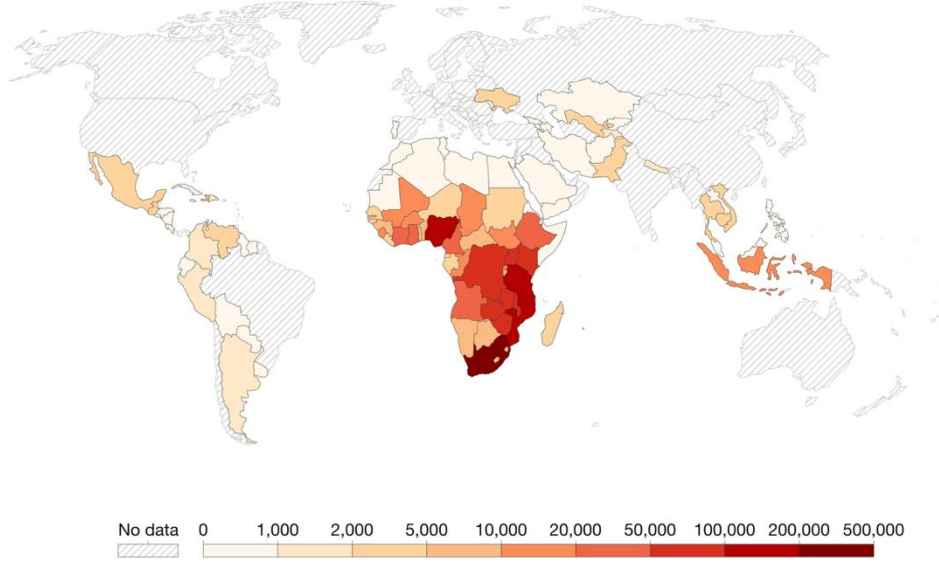

Source: World Bank (2021)

OurWorldInData.org/violence-against-rights-for-children/ • CC BY

Resim 3.5. Çocuk evliliğinin yasak ya da geçersiz olduğu ülkeler, 2020. (University of Oxford vd., 2023)

Afrika kıtasında 18 ülke, Kuzey Amerika’da 1 ülke, Güney Amerika’da 3 ülke, Asya’da 15 ülkede çocuk evliliklerini yasalarca yasaklanmamış ya da yasalarca geçerli olabilmektedir. Her ne kadar yasalarla yasaklansa da hala erken evliliklerin ve zorla evlendirilen çocukların olduğu görülmektedir. Girl Rising platformunun paylaştığı Etiyopya’da yasaların yasaklanmasına rağmen zorla evlendirilen Malka’nın hikayesi sadece mağdurların benzer hikayelerinden bir tanesi. (*Standing Up to Early Marriage: Melka’s Story*, 2014) Çocuğun eğlenmesi, öğrenmesi, hayatını üstün yararı gözetilerek yaşaması gerekirken isteği dışında ve yetişkin olmadan evlendirilmesi çocuğun hayatını çok büyük şekilde etkilemektedir. Dolayısıyla evliliğin yasak olduğu ülkelerde bile böyle vakalarla karşılaşılma durumu varken bu durumun yasak olmadığı ülkelerdeki vakalarla beraber ne kadar da büyük bir çocuk hakları ihlali yaşandığının göz önüne alınması ve önlemlerin alınması gerekmektedir.

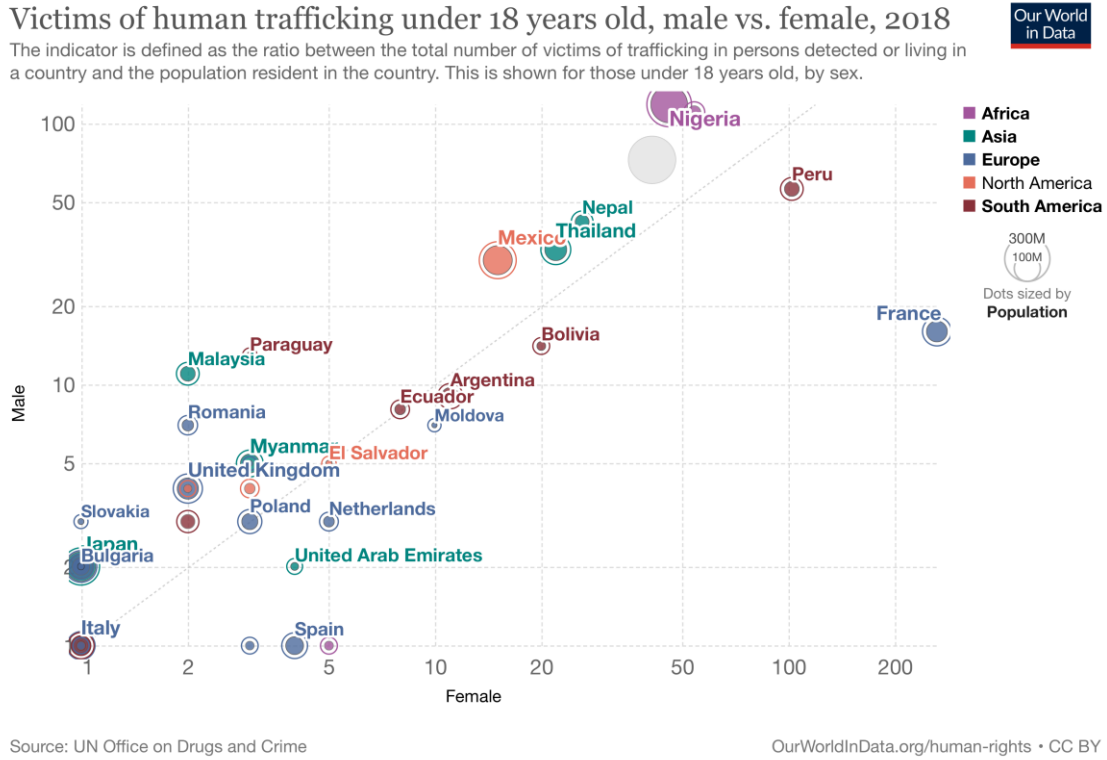
Source: UNAIDS (via World Bank)

OurWorldInData.org/hiv-aids/ • CC BY

Resim 3.6. HIV enfekte çocukların ülkelere göre dağılımı, 2020. (Our World in Data, 2023a)

En önemli haklardan biri olan yaşam hakkı kapsamında çocuğun sağlığının da dünyadaki gelişmesi tam anlamıyla iyileşme gösterememektedir. HIV (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü) ile yaşayan çocukların dünya üzerindeki yoğunluğunun haritası incelendiğinde özellikle Afrika kıtasında çeşitli yoğunluklarda bulunmakla beraber yeterli verinin olmadığı bir ülke hariç kıtadaki tüm ülkelerde yoğun bir şekilde gözükmemektedir. Güney Afrika ise iki yüz bin ila beş yüz bin çocuğun HIV virüsüyle yaşadığı en yoğun ülkedir. HIV virüsünün vücuttaki son evresi olan AIDS vücudun direncini kırarak bireyin enfeksiyon ve diğer hastalıklara karşı direncinin olmayışına sebebiyet vererek uzun vadede ölümlere sebebiyet vermektedir. (*What Are HIV and AIDS?*, 2023) Virüsü önlemek ve ilgili süreci yürütmek adına ilaç tedavisinin varlığı göz önüne alındığında çocukların hayatını bu derece etkileyen bir hastalıkla çocuğun sağlığını koruma kapsamında mücadele edilmesi gerekmektedir. Bu minvalde UNICEF tarafından yürütülen program ve tedavi ile 2030 yılına kadar AIDS'in bitirilmesi hedeflense de (UNICEF, 2023) devletlerin de süreçte aktif rol almaları elzemdir.

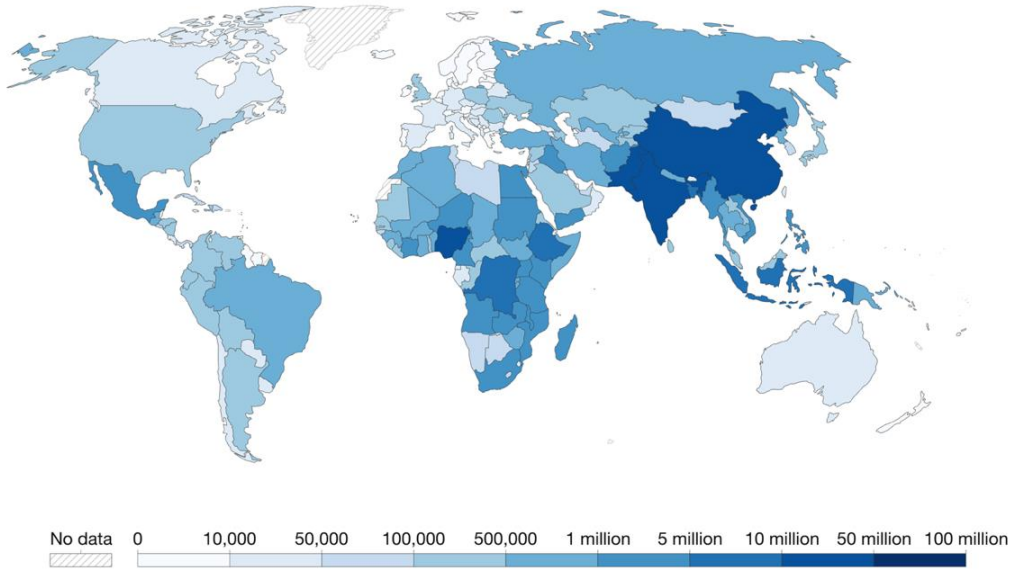
Tablo 3.3. 2018 yılı 18 yaş altı insan kaçakçılığı verileri ülke dağılımı. (Our World in Data, 2023c)

Bir diğer önemli verilerden birisi de 2018 yılına ait ülkeler bazında kız ve oğlan çocuklarının insan kaçaklığı oranlarıdır. Tabloda görülen her ülke Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’yi imzalamış da olsalar BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi verilerine göre kayıt altında alınan insan kaçakçılığı vakaları yoğun olarak devam etmektedir. İnsan kaçakçılığı pek çok ihlali ve suçu da beraberinde getirdiğinden ilgili verilerin dikkatle okunması ve önlemlerin alınması elzemdir. Kız çocuğu ve erkek çocuğu oranlarına bakıldığında zaman ülkeden ülkeye fark gözükmeyle beraber Fransa’da insan kaçakçılığının sayıca ve kız ve erkek çocuğu oranına göre kız çocukları açık ara farkla daha fazla mağdur olmaktadır.

Malnutrition: Number of children who are stunted, 2016

The number of children younger than five who are stunted – significantly shorter than the average for their age, as a consequence of poor nutrition or repeated infection.

Source: Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME)

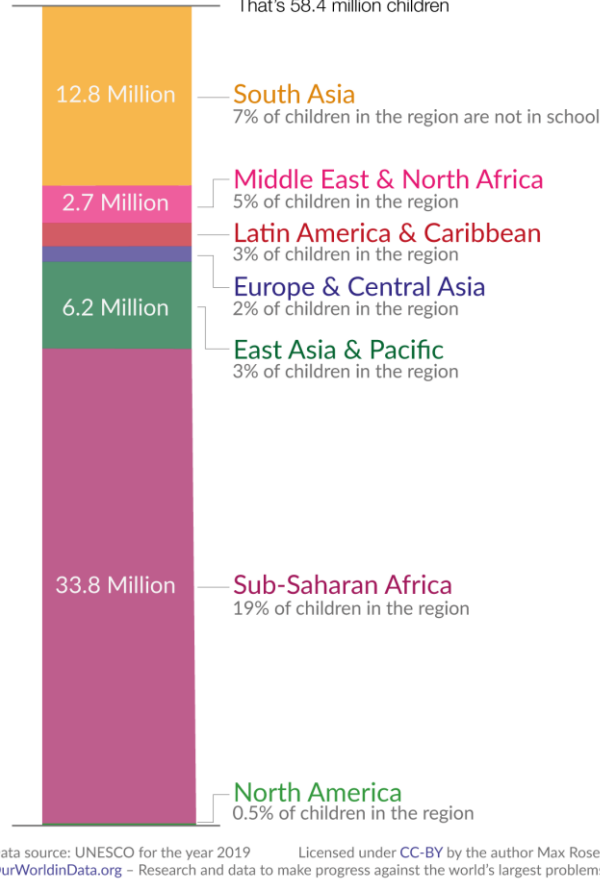
OurWorldInData.org/hunger-and-undernourishment • CC BY

Resim 3.7. 2016 yılı gelişme problemi olan çocukların ülkeleri dağılımı. (Our World in Data, 2023b)

2016 yılı verilerine göre gelişme problemi olan çocukların dağılımı incelendiğinde dünyanın her ülkesinde bu konunun bir problem olduğunu görmek mümkündür. Özellikle Çin, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Nijerya’da her birinde on ila elli milyon beş yaşının altında çocuk yetersiz beslenme ya da tekrar eden enfeksiyonlardan ötürü gelişme problemi yaşamaktadır.

Where are the 58 million primary school age children who are not in school? Our World in Data

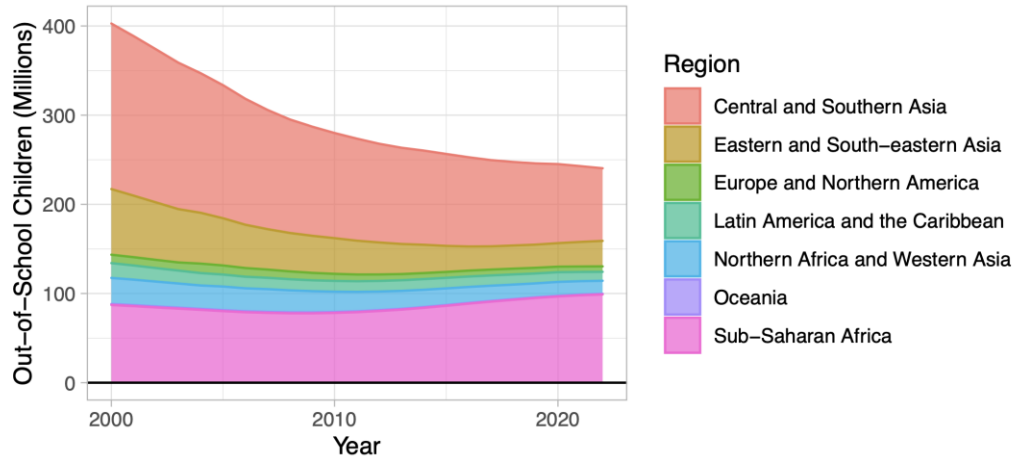
8% of the world's 787 million children of primary school age are not in school.
That's 58.4 million children

Resim 3.8. Okula devam edemeyen 58 milyon çocuğun bölgelere göre dağılımı. (Roser, 2021)

UNESCO'nun 2019 verilerine göre hazırlanan tabloda Sahra Altı Afrika ülkelerinde 33.8 milyon ve onu takip eden Güney Asya'da 12.8 milyon, Doğu Asya ve Pasifiklerde 6.2 milyon, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da 2.7 milyon ve diğer bölgelerdeki oranlarla dünya genelindeki 787 milyon ilkokul çağındaki çocuktan %8'i yani yaklaşık 58.4 milyon çocuk ilkokula gidememektedir. Bu oranların bu kadar çok olmasının sebepleri arasında çatışma ve şiddet bölgelerinde yaşayan çocukların okula gidememesi, yoksulluk nedeniyle hem ailelerin hem de devletlerin yeteri kadar kamu finansmanı ayıramaması, çocukların yoksulluk nedeniyle erken yaşta çalışmaya başlaması gibi sebepler verilebilir. (Roser, 2021)

Tablo 3.4. Dünya bölgelerine göre okula gitmeyen çocuk nüfusu dağılımı. (A Bayesian Cohort Model for Estimating SDG Indicator 4.1.4: Out-of-School Rates, 2022)

UNESCO verileriyle hazırlanan tabloya göre son yirmi yılda, küresel olarak okula gidemeyen çocuk ve genç sayısı yaklaşık 400 milyondan 250 milyona düşmüştür. Bu azalma, özellikle Orta ve Güney Asya ile Doğu ve Güneydoğu Asya'da gerçekleşmiştir. Ancak, son on yılda okula gidemeyen nüfusun azalma hızı önemli ölçüde yavaşlamıştır ve Sahra Altı Afrika'da okula gidemeyen çocuk sayısı iyileşmenin tersi şekilde artmaktadır. Bu durum, eğitimden dışlanmayı azaltma çabalarının çok iyi sonuç vermediğini göstermektedir. (A Bayesian Cohort Model for Estimating SDG Indicator 4.1.4: Out-of-School Rates, 2022) Ayrıca UNESCO'ya göre 2023 itibariyle 6-18 yaş arası 244 milyon çocuk okula devam edememektedir. (UNESCO, 2023)

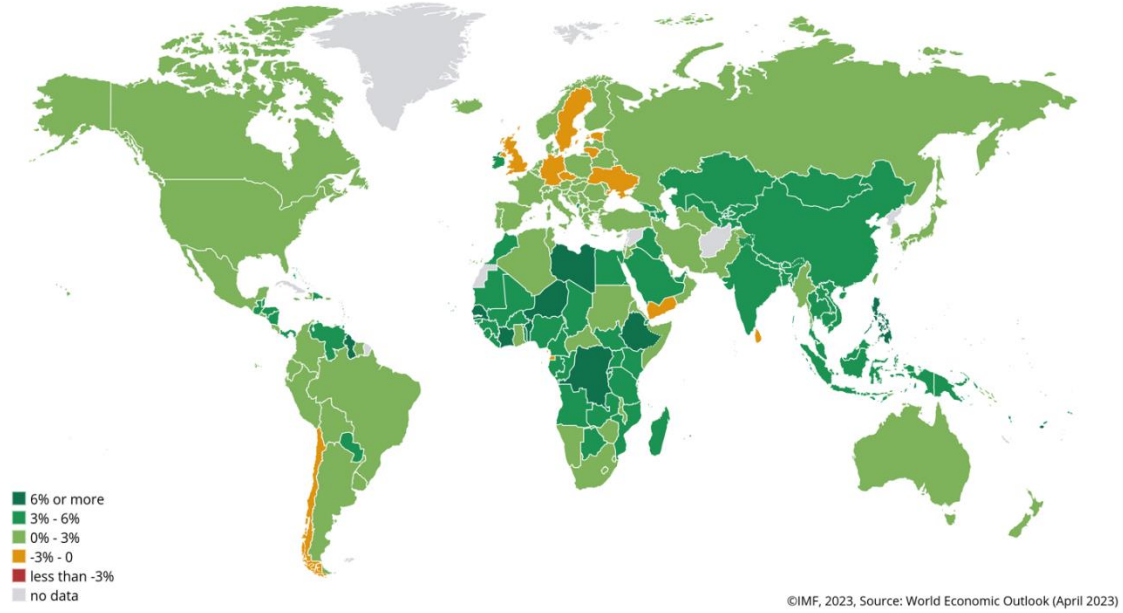
3.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi Tarafından Sunulan Gözlemler

Birleşmiş Milletler üyesi ve BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin imzacısı olan dünyanın farklı bölgelerinden birer ülkenin Çocuk Hakları Komitesi tarafından sunulan en güncel nihai gözlemleri bu bölümde incelenmiştir. Çalışmada çocuk haklarında ideal düzene dünya üzerinde hala erişilememesine vurgu yapılmak

istenmektedir. Dünya üzerindeki çocuk haklarına dair aksaklıklar ve ihlallere değinilmenin yanı sıra Sözleşme ve İhtiyari Protokol ile başlatılan ideal düzene ulaşamadığını UNDP'nin İnsani Gelişme Raporu Ofisi'nin İnsani Gelişme Endeksi (HDI), Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi (IHDI), Toplumsal Cinsiyet Gelişim Endeksi (GDI), Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (GII), Çok Boyutlu Yoksulluk Endeks (MPI) ve Gezegenel basınca göre ayarlanmış İnsani Gelişme Endeksi (MPI) olarak altı bileşik endeks üzerinden hazırladığı İnsani Gelişme Raporu verileri (UNDP, 2022b) ile belirlenmiş dünya ortalamasında en iyi oranlara sahip olan ve ekonomik kaynakları IMF verileri ile de gelişme gösteren ülkeler seçilerek konunun hassasiyeti gösterilmek istenmiştir. Bu çerçevede Sözleşme imzalamanın tek başına yetmediğinin vurgusu ile Sözleşme'nin yeteri kadar detay ve derinlik içermemesi ve ihlallere yönelik ağır müeyyidelerin olmayışı çocukların tüm dünyada kırılgan olmaya devam etmelerine sebep olmaktadır.

Tablo 3.5. İnsani Gelişmişlik Raporu ülke sıralaması. (UNDP, 2022a)

Human Development Reports									
Rank	Country	HDI Value	Change from 2020		Rank	Country	HDI Value	Change from 2020	
1	 Switzerland	0.962	▲ 0.006	>	2	 Norway	0.961	▲ 0.002	>
3	 Iceland	0.959	▲ 0.002	>	4	 Hong Kong, China (SAR)	0.952	▲ 0.003	>
5	 Australia	0.951	▲ 0.004	>	6	 Denmark	0.948	▲ 0.001	>
7	 Sweden	0.947	▲ 0.005	>	8	 Ireland	0.945	▲ 0.002	>
9	 Germany	0.942	▼ -0.002	>	10	 Netherlands	0.941	▲ 0.002	>
11	 Finland	0.940	▲ 0.002	>	12	 Singapore	0.939	▲ 0.000	>
13	 Belgium	0.937	▲ 0.009	>	13	 New Zealand	0.937	▲ 0.001	>
15	 Canada	0.936	▲ 0.005	>	16	 Liechtenstein	0.935	▲ 0.002	>
17	 Luxembourg	0.930	▲ 0.006	>	18	 United Kingdom	0.929	▲ 0.005	>
19	 Japan	0.925	▲ 0.002	>	19	 Korea (Republic of)	0.925	▲ 0.003	>
21	 United States	0.921	▲ 0.001	>	22	 Israel	0.919	▲ 0.002	>

Resim 3.9. IMF 2023 reel gayri safi yurt içi hasıla büyümesi. (IMF, 2023)

3.2.1. İsviçre

8,5 milyon nüfusuyla (CIA, 2023d) Orta Avrupa’da yer alan İsviçre, İnsani Gelişmişlik Raporu’na göre dünyada birinci sırada yer almaktadır. (UNDP, 2022a) Çocuk Hakları Endeksine göre ise 31. sırada yer almaktadır. (*Kidsright Index* 2022, 2022) İsviçre BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi 1991 yılında imzalamış ve 1997 yılında onaylamıştır. (United Nations, 2023d)

3.2.1.1. 2002, CRC/C/15/Add.182

Komite, ilk nihai gözlem raporunda İsviçre’nin çocuk hakları alanında yetkinliklerini takdir etmekle beraber gelişme göstermesi ve hak ihlallerinin düzeltilmesine dair çeşitli kategorilerde önerilerini ve endişelerini dile getirmektedir. (CRC/C/15/Add.182, 2002)

Komite bu belgede, İsviçre’nin yaptığı çekinceler ilgili endişelerini dile getirip geri çekilme sürecinden vazgeçme adımlarının yavaş olduğu ve bazı rezervlerin hiç geri

çekilmeyebileceği veya uzak bir gelecekte geri çekilebileceği konusunda endişe duyduğunu iletmiştir.

Raporda komite, mütercim ücretiyle ilgili çekincenin en kısa sürede geri çekilmesi, doğal vatandaşlık yasasının gözden geçirilmesinin hızlandırılması, yeni Çocuk Ceza Kanunu'nun hızla onaylanması ve yürürlüğe konması, iddianame hazırlama ve hüküm verme görevlerinin aynı çocuk hakimi tarafından yapılmaması gibi konularda öneriler vermiştir. Ayrıca çocuklarla ilgili birçok yasa olduğunu belirtip bu yasaların anlaşma ve diğer uluslararası insan hakları standartlarına uygun olmasını sağlamak için uygun mekanizmaların kullanılmasını önermektedir. Raporda ulusal ve kanton yasalarının Anlaşma ile uyumlu olduğundan emin olma, idari düzenlemeleri gözden geçirme ve etkin uygulama için önlem alma çağrısı yapılmaktadır.

Rapor, koordinasyon konusunda, kapsamlı ve tutarlı bir çocuk hakları politikası oluşturması için ulusal düzeyde bir koordinasyon mekanizması oluşturulmasını önermektedir. Çocuk haklarını izleme konusunda ise bağımsız bir merkezi mekanizma oluşturulmasını ve çocukların bireysel şikayetlerinin incelenmesini önermektedir. Ayrıca, veri toplama konusunda daha ayrıntılı ve kapsamlı bir yaklaşım benimsenmesi önerilmektedir.

Komite, çocuk hakları hakkında bilgilendirme programlarının güçlendirilmesini, Romanş diline çeviri yapmasını ve çocuklarla çalışan meslek grupları için sürekli eğitim ve farkındalık programları düzenlemesini önermektedir. Ayrıca, çocuk haklarına ilişkin bilgi ve kaynakların yaygınlaştırılması için medya ve diğer iletişim araçlarının etkin bir şekilde kullanılması önerilmektedir. Bununla birlikte, çocuk hakları konusunda ilgili çalışmaların Romanş diline çevirisinin yapılması ve Romanş dilini konuşan toplulukların da bu haklardan haberdar olmalarının sağlanması önerilmektedir. Bu konuda son olarak, çocuklarla çalışan öğretmenler, sağlık çalışanları, sosyal hizmet uzmanları ve diğer

meslek grupları için sürekli eğitim ve gelişim programları düzenlemesi tavsiye edilmektedir.

Bunların yanı sıra, yabancı çocuklara karşı gerçekleşen ayrımcılığın ve ırkçı nefret ile yabancı düşmanlığı olaylarının çocukların gelişimine olumsuz etkisi olduğu vurgulanarak çocuklar arasında kantonlarda görülen uygulama ve hizmet farklılıklarının ayrımcılık anlamına gelebileceği belirtilmektedir. Rapor, çocuk haklarının eşit bir şekilde kullanımında var olan farklılıkları düzenli olarak değerlendirilmesini ve ayrımcılıkla mücadele etmek için gerekli adımların atılmasını önermektedir. Yabancı çocuklara veya azınlıklara mensup çocuklara karşı gerçekleşen fiili ayrımcılığı önlemek ve ortadan kaldırmak için idari önlemlerin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Komite, çocuğun üstün yararı ilkesinin politika ve programlarda tam olarak uygulanmadığını ve yeterince entegre edilmediğini belirtmektedir. İlkenin tüm yasal düzenlemelerde, bütçelerde, yargısal ve idari kararlarda, projelerde, programlarda ve hizmetlerde uygun bir şekilde entegre edilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını önermektedir.

Raporda yukarıda bahsedilenlerin yanı sıra, çocuğun görüşlerine saygı ilkesinin tam olarak uygulanması konusunda daha fazla çaba sarf edilmesi vurgulanmaktadır. Özellikle, dezavantajlı gruplara özel bir önem verilerek, her çocuğun ailede, okulda, diğer kurumlarda ve toplumda katılım hakkına vurgu yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu genel ilkenin, çocuklarla ilgili tüm politika ve programlara yansıtılması ve halkın bu konuda bilinçlendirilmesi, profesyonellerin bu ilkenin uygulanması konusunda eğitim alması konusunda daha fazla çaba gösterilmesi önerilmektedir.

Bir diğer önemli konu olan kimlik bilgisine sahip olma hakkı kapsamında Tıbbi Yardımla Üreme Yasası'nın 27. maddesine göre, bir çocuğun babasının kimliğinin sadece "yasal bir çıkarı" olduğunda öğrenilebileceği hususunda "yasal bir çıkar"ın anlamından endişe duyulduğunun belirtilmesi ve Sözleşme'nin 7. maddesine dayanarak çocuğun

ebeveynlerinin kimliklerini bilme hakkına saygı gösterilmesinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınması önerilmektedir.

İşkence ve kötü muamele konusunda, yabancı çocuklara yönelik kolluk kuvvetleri tarafından kötü muamele iddialarının ve istismarın yaygınlığından derin endişe duyulduğu belirtilerek tutuklama, sorgulama ve polis gözetimi sırasında çocuk odaklı mekanizmalar oluşturulması ve polis gücünün çocuk hakları konusunda eğitilmesi önerilmektedir. Bedensel cezanın ise okullarda yasak olmasına rağmen Federal Mahkeme'nin içtihadına göre, bedensel ceza toplum tarafından genel olarak kabul edilen düzeyi aşmadığı sürece fiziksel şiddet olarak kabul edilmeme ilkesi ve aile içindeki bedensel cezanın yasal olarak yasaklanmamış olmasının endişe verici olduğu belirtilmiştir. Bu minvalde komite, tüm bedensel ceza uygulamalarının açıkça yasaklanmasını, çocukların insan haysiyetine ve Sözleşme'ye uygun bir şekilde disiplin uygulamalarını teşvik etmesini ve bu konuda bilgilendirme kampanyaları düzenlemesini önermektedir.

Çalışan ebeveynlerin çocuklarına yönelik olarak çocuk bakım hizmetleri konusunda ise komite, çocuk bakım tesislerinin sayısını artırmaya yönelik parlamento girişiminin ihtiyaçları karşılamaktan uzak olduğunu belirtip devletin çalışan ebeveynlerin ihtiyaçlarını karşılamak adına erken çocukluk gelişimini destekleyen daha fazla çocuk bakım hizmeti kurulmasını önermektedir.

Bir diğer değinilen konu da yurtdışından evlatlık alınan çocukların resmi olarak evlat edinilmeden önce iki yıl beklemek zorunda olmaları nedeniyle ayrımcılık ve devletten mahrumiyet riski altında olmalarına ve yetersiz takip nedeniyle ebeveynler tarafından evlat edinilen çocuklara yönelik kötü muamele vakalarıdır. Komite bu konuya yönelik endişesini dile getirerek yurtdışından evlatlık alınan çocukların bekleme süresinin azaltılması ve kötü muamele ve hak ihlallerini önlemek için etkili bir takip mekanizmasının kurulmasını önermektedir.

Raporda değinilen bir diğerkonu ise çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili kapsamlı veri ve bilgi eksikliğidir. Savunmasız çocuk grupları içinde, özellikle aile içi cinsel istismar ve okul zorbalığı da dahil olmak üzere, çocuklara yönelik şiddet, kötü muamele ve istismar üzerine çalışmalar yapılması önerilmektedir. Çocuk istismarını önlemek ve mücadele etmek için çocukların da dahil olduğu farkındalık artırma kampanyaları geliştirilmesi, profesyonellerin çalışmalarının değerlendirilmesi ve eğitim almaları, çocukların daha iyi korunmasını sağlamak amacıyla çocukların gizlilik hakkının sağlanarak çocuk odaklı bir soruşturma ve yargı sürecinin oluşturulmasını tavsiye etmektedir.

Ayrıca, ergenler arasındaki yüksek intihar oranının olduğuna ve bu olguyu önlemeye yönelik önlemlerin yeterli olmadığına, ergenlerin danışmanlık hizmetlerine yeterli erişiminin olmadığına, kız çocukları arasında alkol ve tütün kullanımının yüksek ve artan yaygınlığına ve trafik kazalarında hayatını kaybeden veya yaralanan çocuk sayısının yüksek olduğuna dikkatler çekilmektedir. İsviçre bu konuları önlemeye ve gerekli tedbirleri almaya davet edilmektedir.

Komite engelli çocuklarla ilgili istatistiklerin eksikliği ve farklı kantonlarda bu çocukların ana akım eğitime entegrasyonu için birlikte uygulanan yöntemlerin eksikliğine ve evde bakım konusunda doğuştan engelli çocuklar ile hastalık veya kaza sonucu engelli hale gelen çocuklar arasında yapılan ayrıma da değinerek devletin engelli çocuklarla ilgili veri toplama çalışmalarını güçlendirmesi, ülke genelinde engelli çocukların ana akım eğitime entegrasyonu konusundaki farklılıkları değerlendirmesi ve bu ayrımcılığı ortadan kaldırmak için gerekli önlemleri almasını önermektedir.

Bir diğereksiklikten birisi de sosyal güvenlik sistemi kapsamında sosyal sigorta ve sağlık hizmetlerinin maliyetinin çok yüksek olması nedeniyle düşük gelirli ailelerin olumsuz etkilenme olasılığı çerçevesinde sağlık sigortası sisteminin gözden geçirilmesi talebidir.

Yaşam standardı ve sosyal refah konusunda, devletin ekonomik zenginliği ve yüksek yaşam standardını gözlemlemekten memnuniyet duyan komite; genç aileler, tek ebeveynli aileler ve çok çocuklu aileler başta olmak üzere nüfusun %5,6'sının yoksulluktan etkilendiğini belirtmektedir. Ayrıca, aile yardımlarının veya desteklerinin kantona göre değiştiği ve alıcının gelir getirici bir işte çalışmasına bağlı olmasına da dikkat çeken komite, yoksulluğun önlenmesi için ilgili önlemlerin alınmasını ve aile yardımları ve destek sisteminin gözden geçirilmesini önermektedir.

Komite, eğitim hedeflerinin, özellikle insan hakları eğitiminin, devletin tüm kantonlarında okul müfredatlarına nasıl yansıdığı konusunda bilgi eksikliğinden endişe duyduğunu belirtip gelişmeleri bir sonraki raporlama döneminde beklediğini eklemektedir.

Rapor, özel koruma önlemleri altında yer alan mülteci, sığınmacı ve refakatsiz çocuklar konusunda, refakatsiz çocuklar için kullanılan prosedürün her zaman çocukların üstün yararına uygun olmadığından ve Sözleşme'nin ilgili hükümleriyle tam olarak uyumlu olmadığından endişe duyduğunu ifade edip devletin sığınma talepleri için prosedürler konusunda yaklaşımını basitleştirmesini, özellikle refakatsiz çocukların özel ihtiyaçlarını dikkate alarak taleplerin hızlandırılmasını, çocuklara yasal temsilci atanmasını, bu çocukların merkezlere yerleştirilmesi ve sağlık hizmetlerine ve eğitime erişimlerinin sağlanması da dahil olmak üzere gerekli tüm önlemleri almasını önermektedir.

Son olarak komite, ihtiyari protokollerin onaylanması önerisini hatırlatıp çocuk haklarına dair komite tarafından hazırlanan raporların sivil toplumda yayılmasını önermektedir.

3.2.1.2. 2021, CRC/C/CHE/CO/5-6

Çocuk Hakları Komitesi, İsviçre'nin birleşik beşinci ve altıncı periyodik raporlarına ilişkin sonuç gözlemlerinde veri toplama, ayrımcılık yasağı, bedensel ceza, engelli çocuklar, sığınma talep eden mülteci ve göçmen çocuklar ve çocuk adaletinin yönetimi alanlarını devlet tarafından acil bir şekilde ele alınması gereken konular olarak sıralamıştır. (CRC/C/CHE/CO/5-6, 2021)

Komite, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin uygulanması sürecinde çocuk haklarının gerçekleştirilmesini ve çocukların anlamlı katılımının sağlanmasını önermektedir. Ayrıca, tüm 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'ni politika ve programlarda çocukların katılımının sağlanmasını talep etmektedir.

İlgili raporda, çocuklarla ilgili ulusal yasa ve politikalara yönelik çocuk hakları etki değerlendirme prosedürü geliştirmesi önerilmektedir. Ayrıca, federal düzeyde kapsamlı bir çocuk hakları politikası ve stratejinin oluşturulması ve kantonlara rehberlik sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra çocuk politikalarının geliştirilmesi ve kantonlara rehberlik sağlanması önerilmektedir. Bu politikanın dezavantajlı durumdaki çocuk gruplarına özel odaklanma içermesi gerektiğini de ek olarak belirtmektedir. Ayrıca, kantonlar ve Konfederasyon arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi için federal düzeyde bir çocuk hakları organının kurulması gerektiği ve bu organın etkili işleyişi için yeterli kaynaklar ve sivil toplum katılımının sağlanması önemi vurgulanmaktadır. Komite, federal ve kanton bütçelerinde çocuk odaklı bir yaklaşımın geliştirilmesinde sınırlı ilerleme olduğunu ve çocuklarla ilgili verilerin eksikliği nedeniyle endişe duyduğunu belirtmektedir. Bütçeleme sürecinde çocuk haklarına dayalı bir yaklaşım benimsenmesi ve verilerin ayrıntılı ve standartlaştırılmış bir şekilde toplanması ve yönetilmesi için entegre bir sistem oluşturulması hususuna dikkat çekilmektedir. İlaveten, çocuklarla ilgili verilerin paylaşılması ve bu verilerin çocuk

haklarına uygun politika ve programların oluşturulması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde kullanılması önerilmektedir.

Komite, İsviçre'nin evrensel periyodik gözden geçirme süreçlerindeki taahhüdünü not etmekte ve ulusal insan hakları kurumu ve çocuk hakları ombudsmanlık ofisi kurma çabalarını takdir etmektedir. Ancak, çocuk hakları ombudsmanlık ofisinin şikayetleri kabul etme ve araştırma yetkisinin olmayacağından dolayı üzüntü duyduğunu belirtmektedir. Bu konuda çocuk hakları ombudsmanlığının acilen kurulması ve ombudsmanlık ofisinin ilerlemeyi izleme, şikayetleri ele alma ve araştırma yetkilerine sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, insan hakları izleme mekanizmalarının yeterli kaynaklara sahip olmaları ve ulusal kurumların Paris Prensipleri'ne tam uyum sağlamaları istenmektedir.

Bunların yanı sıra rapor, çocuk haklarıyla ilgili farkındalık, eğitim ve iş birliği konularında önemli önerilerde bulunmaktadır. İlk olarak, çocuk haklarıyla ilgili farkındalığın artırılması için devletin kamuoyuna yönelik çalışmalarına devam etmesi ve çocukların aktif olarak katılımını teşvik etmesi önerilmektedir. Ayrıca, çocuklarla çalışan profesyonellerin yeterli eğitim alması için kaynakların ayrılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi ve çocuk haklarıyla ilgili politikaların oluşturulmasında katılımın sağlanması önerilmektedir. Engelli çocuklar ve LGBTQ+ çocukların da temsil edildiği çocuk kuruluşlarına önem verilmektedir. Ayrıca, bu kuruluşlara kamu finansmanına erişim imkânı sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

Bir başka husus da iş sektöründe çocuk haklarının korunması için önlemler alınması gerektiğidir. Gönüllü öz düzenlemenin yetersiz olduğu ve işletmelerin çocuk hakları ihlalleri konusunda yasal sorumluluğunun olmamasının endişe verici olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle, iş sektörünün uluslararası insan hakları ve çocuk hakları standartlarına uyması için düzenlemelerin yapılması önerilmektedir. İşletmelerin

çevresel, sağlık ve çocuk haklarına etkilerini değerlendirmesi, danışma yapması ve bu konuda planlarını kamuya açıklaması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu önerilerin uygulanmasıyla çocuk haklarına ilişkin farkındalığın artması, sivil toplumun katılımının güçlenmesi ve iş sektöründe çocuk haklarının korunması hedeflenmektedir. Devletin bu önerilere uygun şekilde hareket etmesi, çocukların haklarının daha iyi korunmasını ve toplumun genelinde çocuk odaklı politikaların benimsenmesini sağlayacaktır.

İlgili raporda komite, dezavantajlı durumdaki çocuklara yönelik ayrımcılık konusunda endişe duyduğunu ve bu ayrımcılığın eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi alanlarda gerçekleştiğini belirtmektedir. Ayrıca, Sözleşme'nin kapsadığı tüm açık sebepler temelindeki ayrımcılığın yasal olarak yasaklanmadığına dikkat çekmektedir. Bu nedenle, komite İsviçre'ye bu hususta çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Öneriler arasında, ayrımcılığın yasal olarak yasaklandığından emin olunması, ilgili yasaların tam olarak uygulanması, ayrımcılığa maruz kalan çocukların adalet sistemine erişimini engelleyen prosedürlerin kaldırılması ve dezavantajlı durumdaki çocuklara yönelik ayrımcılığın esas nedenlerini ele alan politikaların ve farkındalık artırma önlemlerinin geliştirilmesi yer almaktadır.

Komite ayrıca, devletin çocuğun üstün yararını gözetme konusundaki yetersizliklerine de dikkat çekmektedir. Anayasa'daki "çocuğun iyiliği" kavramının Sözleşme'deki çocuğun üstün yararı ilkesiyle uyumlu olmadığına ve bu durumun çocukları etkileyen kararlarda üstün yararın yetersiz uygulanmasına katkıda bulunduğuna işaret edilmektedir. Bu bağlamda, komite devlete çocuğun üstün yararının tutarlı bir şekilde uygulanması, prosedürler ve kriterlerin geliştirilmesi, çocukların görüşlerinin dikkate alınması ve çocukların haklarının tüm profesyoneller tarafından anlaşılması ve uygulanmasının sağlanması gibi önerilerde bulunmaktadır.

Ek olarak, komite çocukların görüşlerinin dikkate alınması ve katılım haklarının güçlendirilmesi konusunda da önemli tavsiyelerde bulunmaktadır. Çocukların herhangi

bir kararda duyulma hakkının garanti altına alınması, dezavantajlı durumdaki çocukların katılımının teşvik edilmesi, yerel makamların çocukların görüşlerini dikkate almasını sağlayacak yönergelerin geliştirilmesi ve çocuklarla çalışan profesyonellerin çocukların görüşlerine uygun ağırlık verilmesini sağlayacak prosedürlerin oluşturulması gibi önerilerde bulunmaktadır.

Komite, ebeveynlerin yasal statüsünden bağımsız olarak, tüm çocukların doğum kaydına erişimini ve doğumda vatandaşlık hakkını garanti altına almayı önermektedir. Ayrıca, göçmenlik makamlarına çocukları kaydeden ebeveynlerin bildirilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Vatansızlıkla ilgili uluslararası sözleşmelere katılım da tavsiye edilmektedir.

Belgede evlat edinilen çocukların haklarını koruma ve tıbbi yardımla üreme yoluyla doğan çocukların biyolojik kökenlerine erişimini sağlama çabalarını memnuniyetle karşılanmaktadır. Ancak, biyolojik kökenlere ilişkin bilgilere erişim hakkının meşru çıkarlarla sınırlanmamasını ve gizli doğum hizmetlerinin standardizasyonunu önerilmektedir.

Diğer bir öneri de terörle mücadele mevzuatının çocuk hakları standartlarına uyumlu hale getirilmesidir. Çocukların mahremiyetini, ifade özgürlüğünü ve örgütlenme özgürlüğünü korumak için tedbirler alınmasının önemi vurgulanmıştır.

Ayrıca komite, çocukların dijital ortamda mahremiyetlerini koruma, zararlı içerik ve risklere karşı koruma ve bilgiye erişim hakkını sağlama konusunda düzenlemeler yapılmasını ve dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesini tavsiye etmektedir. Çocukların özel korumaya ihtiyacı olduğunu ve ihlallerin kovuşturulmasını sağlayacak yasal mekanizmaların gerekliliğini vurgulamaktadır.

Bir diğer önemli husus ise federal sığınma merkezlerindeki çocuklara yönelik dayak ve "düşünme odalarında" kapatılma gibi insanlık dışı muamele raporlarıyla ilgilidir. Taraf devletin zalimce muamele iddialarını kapsamlı bir şekilde soruşturması,

failleri buna göre cezalandırması ve çocuk mağdurlar için yeterli hukuk yollarını sağlaması tavsiye edilmektedir. Ayrıca, çocukların bu tür tesislerde gizli ve çocuk dostu şikayet mekanizmalarına erişimi olması vurgulanmaktadır.

Bir başka konu da fiziksel cezanın yasal ve sosyal olarak kabul edilmesidir. Tüm ortamlarda fiziksel cezanın açık bir şekilde yasaklanması gerektiğini vurgulanmakta ve ilgili sektörel mevzuatta açık bir yasaklama önerilmektedir. Olumlu ve şiddet içermeyen çocuk yetiştirme uygulamalarının teşvik edilirken bedensel cezanın olumsuz sonuçlarını vurgulayan bilinçlendirme kampanyalarına yeterli kaynak ayrılması önerilmektedir.

Komite ayrıca cinsel şiddet, zorbalık ve çevrimiçi şiddet dahil olmak üzere çocuklara yönelik her türlü şiddeti önlemek ve bunlarla mücadele etmek için kantonlarla iş birliği içinde bir federal strateji ve eylem planı geliştirilmesini tavsiye etmektedir. Çok sektörlü önlemlerin uygulanması için kanton makamları ve çocuk koruma uzmanları arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi; dijital ortamda yaşanan şiddet olaylarının etkin bir şekilde soruşturulması ve faillerin yargılanması için federal bir mekanizma oluşturulması; profesyoneller için raporlama yönergeleriyle birlikte eğitim programları oluşturulması, şiddet ve çocuk istismarı vakalarının tespit edilmesi ve bunlarla müdahale etmek için sistemlerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Bir diğer önemli olan konulardan kadın sünneti ve zorla evlendirme ile ilgili olarak rapor, mücadele çabalarını kabul etmektedir ancak daha fazla güçlendirme önlemleri önermektedir. Bunlar, mağdurların korunması ve desteklenmesi için yeterli kaynakların tahsis edilmesi, bilinçlendirme kampanyalarının yürütülmesi, tavsiyelerin uygulanması ve profesyoneller için eğitim sağlanması gibi önlemlerdir. Taraf devletin ayrıca interseks çocuklara bilgilendirilmiş onam olmaksızın gereksiz tıbbi müdahaleleri yasaklaması, ailelere kapsamlı hizmetler sağlaması ve dini topluluklar arasında çocuk yaşta evliliklerin kızların fiziksel ve zihinsel sağlıkları üzerindeki zararlı etkileri konusunda farkındalık yaratmasını iletmektedir.

Son olarak komite, günlük bakım hizmetleri için federal standartlar ve izleme mekanizmalarının oluşturulmasını önermektedir. Alternatif bakım için ulusal standartlar benimsenmesini ve tüm kantonlarda uygulanmasını teşvik etmektedir. Ayrıca önleyici tedbirlerin güçlendirilmesi ve çocukların görüşlerinin dikkate alınmasını vurgulamaktadır. Uluslararası evlat edinme konusunda da çocuğun üstün yararının öncelikli tutulması için yasal reformlar yapılmasını ve çocuk kaçırma, satma ve ticaretinin önlenmesini hatırlatmaktadır. Bunların yanı sıra evlat edinilen çocuklara kökenlerini öğrenmeleri için destek sağlanmasını vurgulamaktadır.

3.2.2. Avustralya

26,5 milyona yaklaşan nüfusuyla Avustralya, (CIA, 2023a) İnsani Gelişmişlik Raporu'na göre dünyada beşinci sırada yer almaktadır. (UNDP, 2022a) Çocuk Hakları Endeksine göre ise 134. sırada yer almaktadır. (Kidsright Index 2022, 2022) Avustralya BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi 1990 yılında imzalayıp onaylamıştır. (Status of the Convention on the Rights of the Child, 2023)

3.2.2.1. 1997, CRC/C/15/Add.79

Komite, devletin yönetimi altındaki Dış Bölgeler hakkında raporun eksik bilgi içerdiğini belirterek bilgi talep etmektedir. Rapor, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin yerine getirilmesini engelleyebilecek şekilde 37 (c) maddesine yapılan çekinceden endişe duyulduğunu belirtmektedir.

Raporda, federal düzeyde çocuklar için kapsamlı bir politika olmamasından, federal ve yerel düzeylerde izleme mekanizmalarının eksikliğinden, farklı eyaletlerin yasaları ve uygulamaları arasındaki farklılıklar oluşundan bahsedilmiş ve bu konularda endişe duyulduğu ifade edilmiştir.

Komite, Sözleşme ve ilgili ilkelerin genel olarak halk tarafından bilinmediğini, bazı kesimlerde Sözleşme'nin prensiplerinin ve ailelerin rolüne verdiği önemin anlaşılmasında yetersizlik olduğunu belirtmektedir.

İlgili rapor, federal düzeyde ve tüm eyaletlerde istihdam yasalarının çocukların çalışmasına yönelik yaş sınırlamalarını belirtmediğini vurgulamaktadır. Aynı şekilde, zorunlu eğitim çağındaki çocukların istihdamının da yasaklanmaması hususunun altı çizilmektedir.

Komite, Sözleşme'nin genel prensiplerinin, özellikle ayrımcılık yasağı ve çocuğun görüşlerine saygı prensiplerinin tam olarak uygulanmadığından endişe duymaktadır. Bu konu çerçevesinde Aborjin ve Torres Boğazı Adalı çocuklar ile İngilizce konuşmayan farklı kökenli çocukların, özellikle eğitim ve sağlık alanlarında, aynı yaşam standartlarını ve hizmet düzeylerini keyfi olarak yaşamama konusunda hala özel sorunlarla karşı karşıya oldukları konusunda endişe duyduğunu belirtmektedir.

Ayrıca Komite, çocukların velilerinin vatandaşlıklarını kaybettikleri durumlarda çocukların vatandaşlıklarının ellerinden alınabileceğinden de endişe duyduğunu belirtmektedir.

Bu konunun yanı sıra, okullarda, evde ve kurumlarda hafif olsa bile vücut dokunulmazlığına aykırı uygulamaların yerel mevzuatta yasaklanmadığı ve bu hususta da toplumsal sınırların yanı sıra aile içinde çocuk istismarı ve şiddeti olduğundan endişe duyulduğundan bahsedilmiştir.

Komite, yerel mevzuatta yer alan polisin toplanan çocukları ve gençleri uzaklaştırma yetkisinden dolayı çocukların toplanma hakkına yapılan bir ihlal olduğundan endişe duyduğunu iletmektedir.

Çocuk hakları konusunda bir başka önemli konulardan olan annelerin haklarına da değinilmekte; özel sektörde çalışan kadınların sistematik olarak doğum izni hakkına sahip olmaması ve bu durumun da devlet çalışanlarının çocukları ile diğer sektörlerde

Çalışanların çocukları arasında farklı muamelenin doğabileceği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, çocuğun üstün yararı ilkesi ve Sözleşme'nin 18. ve 24. maddeleri ışığında, tüm sektörlerde işverenlere zorunlu ücretli doğum izni sağlayan yasal düzenlemeler yapılması önerilmektedir.

Komite, evsiz çocuklara sunulan destek hizmetlerini, konut, eğitim ve sağlık hizmetlerini dikkate almasına rağmen, gençler arasında evsizliğin yayılmasından endişe duyduğunu ifade etmektedir. Komite, bunun çocukları fuhuş, uyuşturucu bağımlılığı, pornografi veya diğer suçlar ve ekonomik sömürü riski altına soktuğundan endişe duymaktadır. Gençler arasında intihar vakalarının artması da endişeler arasındadır.

Komite, bazı topluluklarda kadın sünneti uygulamasının devam etmesinden ve hiçbir eyalette bunu yasaklayan bir yasa olmamasından endişe duyduğunu belirtmektedir. Kadın sünneti uygulamasının yasaklanması için özel yasaların çıkarılmasını ve yasaların etkili bir şekilde uygulanmasını önermektedir. Komite, farklı topluluklarla iş birliği içinde bu uygulamanın neden olduğu tehlikeler ve zararlar konusunda farkındalık artırma kampanyalarının yapılmasını da önermektedir.

Komite, ocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin uygulanması için programlar ve politikalar oluşturan ve bunların uygulanmasını izleyen federal bir kurum oluşturulmasını önermektedir. Yetkililer ile sivil toplum kuruluşları, Aborjin ve Torres Boğazı Adalı toplulukları arasındaki ocuk hakları alanındaki iş birliğinin daha da güçlendirilmesi gerektiğini de önermektedir.

Rapor, devletin uluslararası iş birliği programları ve projelerinde çocuklara özel fonlar tahsis etmesini teşvik etmektedir. Ayrıca devletin kalkınma yardımı programında ocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin prensip ve hükümlerini bir ereve olarak kullanmasını teşvik etmektedir.

Ayrıyeten, zel okullarda ve evde bedensel cezanın yasaklanması için gerekli tüm önlemlerin, yasal düzenlemeler de dahil olmak üzere, alınması önerilmektedir. Alternatif

disiplin yöntemlerinin çocuğun insanlık onuruna uygun bir şekilde ve Sözleşme'ye uygun olarak uygulandığından emin olmak için farkındalık artırma kampanyalarının yapılması da önerilmektedir. Ayrıca aile içi istismar ve kötü muamele, aile içi cinsel istismar da dahil olmak üzere çocuk istismarı ve kötü muamele vakalarının uygun bir şekilde soruşturulması, faillere yaptırım uygulanması ve alınan kararların kamuoyuna açıklanması tavsiye edilmektedir. Bununla beraber, istismara, ihmale, kötü muameleye, şiddete veya sömürüye maruz kalan mağdurların fiziksel, psikolojik iyileşme ve sosyal yeniden bütünleşme sürecinin sağlanması için ilave önlemler alınması gerektiğini de vurgulanmıştır.

Komite, Çocuk Hakları Sözleşmesi hakkında bilinçlendirme kampanyalarının düzenlenmesini, özellikle genel ilkeleri ve Sözleşme'nin aile rolüne verdiği öneme odaklanarak, gerçekleştirilmesini önermektedir. Aborjin ve Torres Boğazı Adalılar tarafından kullanılan diller ve İngilizce konuşmayan yabancı kökenli kişiler tarafından da yayılmasını önermektedir. Ayrıca, çocuk haklarının okul müfredatına dahil edilmesini önermekte ve kolluk kuvvetleri, yargı personeli, öğretmenler, sosyal çalışanlar, bakıcılar ve tıbbi personel gibi kişilere verilen eğitimlere dahil edilmesini tavsiye etmektedir.

Diğer yandan, çocuğun katılım hakkı ve görüşlerini ifade etme hakkı üzerine farkındalık artırma kampanyalarına ihtiyaç olduğunu da düşünülmektedir. Sözleşme'nin 12. maddesiyle uyumlu olarak, ebeveynlere çocukların katılımının önemi ve ebeveynlerle çocuklar arasındaki iletişimin önemi konusunda özel çaba gösterilmesi önerilmektedir. Komite ayrıca, özellikle bakıcılar ve çocuk adalet sistemiyle ilgili kişilerin, çocuğun görüşlerini alabilme yeteneklerini geliştirmek ve çocuğun bu görüşleri ifade etmesine yardımcı olmak için eğitim alması gerektiğini önermektedir.

Rapor, devletin tüm düzeylerinde çocuk istihdamı için belirli asgari yaş belirlenmesini önermekte ve asgari çalışma yaşı üzerinde çalışan çocuklar için tüm eyaletlerde açık ve tutarlı düzenlemelere ihtiyaç olduğunu da belirtmektedir. Aynı

zamanda, ILO 138 No'lu İşçi Çocukların Asgari Yaşı Sözleşmesi'nin onaylanmasını teşvik edilmektedir. Raporda federal hükümetin suç ehliyeti yaşı üzerinde uyumu sağlama ve tüm eyaletlerde bu yaştan 10 yaşına yükseltilmesinin planladığı kabul edilmekle birlikte, bu yaştan hala çok düşük olduğu ifade edilmektedir.

Komite, sığınmacı ve mülteci çocukların ebeveynleriyle hızlı bir şekilde birleştirilmesini sağlamak için yasal düzenlemeler ve politika reformlarının yapılmasını da önermektedir. Ayrıca, hiçbir çocuğun ebeveynlerinin statüsüne bakılmaksızın vatandaşlıktan mahrum bırakılmamasını önermektedir.

Komite, dezavantajlı grupların, özellikle Aborjinler, Torres Boğazı Adalıları, yeni göçmenler ve kırsal ve uzak bölgelerde yaşayan çocukların sağlık ve eğitim standartlarını yükseltmek için daha fazla adım atılmasını teşvik etmektedir. Bu çocuklarının yüksek hapis oranının nedenlerini belirlemek için araştırmaların devam etmesi de önerilmektedir. Ayrıca, bu çocuklara karşı kolluk kuvvetlerinin tutumlarında etnik kökenlerinin bir faktörler olup olmadığının araştırılması da önerilmektedir.

Komite, özellikle genç kişiler ve çocuklar arasında evsizliğin yayılmasının nedenlerini belirlemek için ilgili araştırmaların yapılmasını da önermektedir. Bu araştırmalar, çocuğun ve ailesinin sosyo-ekonomik durumu gibi faktörleri ve evsizlik ile çocuk istismarı, cinsel istismar, çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi ve çocuk kaçakçılığı arasındaki olası bağlantıları belirlemesi önerilmekte yoksullukla mücadele politikalarının benimsenmesi ve evsiz çocuklara sunulan destek hizmetlerinin daha da güçlendirilmesini teşvik etmektedir.

Son olarak, Komite, Sözleşme'nin 44. maddesi gereğince, devlet tarafından sunulan ilk raporun ve yazılı cevapların geniş çapta halka açıklanmasını ve raporların, ilgili özet kayıtlarla birlikte komite tarafından yapılan sonuç değerlendirmeleriyle birlikte yayınlanmasını önermektedir.

3.2.2.2. 2019, CRC/C/AUS/CO/5-6

Avustralya'nın, çocukların eğitim hakkı konusunda bazı sorunlarla karşı karşıya olduğu belirtilerek raporda, okula erişimde eşitsizlikler, yerli çocukların eğitime erişiminde zorluklar ve özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların gereksinimlerinin karşılanmasında zayıflıklar olduğunu vurgulanmıştır.

Raporda, Avustralya'da çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin bazı endişeler dile getirilmektedir. Bu endişeler arasında çocuk istismarı vakalarının tanımlanması ve bildirilmesindeki zorluklar, çocuk koruma hizmetlerine erişimdeki engeller ve istismarın önlenmesine yönelik politika ve programlardaki eksiklikler yer almaktadır.

Komite, Avustralya'da yerli çocukların hakları konusunda bazı sorunlar olduğunu belirtmekte ve toplumsal dışlanma, eşitsizlikler, kültürel kimliklerini koruma ve geliştirme konusunda destek eksikliği, sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar ve yerli çocukların yerli dillerini öğrenme imkanlarının sınırlı olduğunu sıralamaktadır.

Raporda, çocuk işçiliği ve sömürüsü konusunda da bazı endişeler dile getirilmektedir. Avustralya'da çocuk işçiliği vakalarının varlığı ve çocukların sömürüye maruz kalma riski konusunda endişeler bulunmaktadır. Bu endişeler arasında tarım, konaklama, turizm ve perakende sektörlerindeki çocuk işçiliği, çocuk fuhuşu ve çocukların çevrimiçi istismarı öne çıkan konulardır.

Bu çerçevede rapor, Avustralya'da eğitim hakkının sağlanması için çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Bu öneriler arasında, okula erişimde eşitlik sağlanması, dezavantajlı gruplara yönelik destek ve kaynakların artırılması, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların gereksinimlerini karşılayacak uygun hizmetlerin sağlanması ve yerli çocukların kültürel kimliklerini koruma ve geliştirme fırsatlarına erişimlerinin güvence altına alınması yer almaktadır.

Komite, çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi ve bunlarla müdahale edilmesi için öneriler sunulmaktadır. Bu öneriler arasında çocuk istismarının tanımlanması ve

bildirimi için etkin mekanizmaların oluşturulması, çocuk koruma hizmetlerine erişimde engellerin giderilmesi, çocuk istismarıyla ilgili farkındalığı artıracak eğitim programlarının uygulanması ve çocuk istismarının önlenmesine yönelik politika ve programların güçlendirilmesi yer almaktadır.

Yerli çocukların haklarıyla ilgili olarak ise bu haklarının güvence altına alınması için komite çeşitli öneriler sunmaktadır. Bu öneriler arasında yerli çocukların yerli dillerini öğrenme imkanlarının sağlanması, kültürel kimliklerini korumaları için destekleyici politika ve programların geliştirilmesi, toplumsal dışlanmayla mücadele edilmesi ve eşitlikçi hizmetlere erişimlerinin sağlanması yer almaktadır.

Raporda çocuk işçiliği ve sömürsünün önlenmesi ve mücadele edilmesi için etkin denetim ve yaptırım mekanizmalarının oluşturulması, risk altındaki sektörlerde çocuk işçiliğini önlemek için daha fazla önlem alınması, çocukların çevrimiçi istismarına karşı koruyucu önlemlerin alınması ve çocuk sömürsünün cezalandırılması için hukuki düzenlemelerin güçlendirilmesine yer verilmiştir.

Çocuk sağlığı ve refahının güvence altına alınmasına yönelik çocuk sağlığına erişimin kolaylaştırılması, temiz su kaynaklarına erişim ve hijyen koşullarının iyileştirilmesi, çocuklara yönelik sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, beslenme sorunlarıyla mücadele için politika ve programların güçlendirilmesi önerilmektedir.

Rapor engelli çocukların haklarının güvence altına alınması konusuna özel olarak yaklaşmıştır. Engelli çocukların eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimlerinin iyileştirilmesi, engellilik konusunda farkındalığın artırılması, engellilikle ilgili ayrımcılığın önlenmesi ve engelli çocukların katılımını destekleyen politika ve programların geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.

Komite, gençlerin katılımını teşvik etmek ve haklarını güçlendirmek için gençlerin katılım mekanizmalarına erişiminin sağlanması, gençlerin seslerini duyurma fırsatlarının artırılması, gençlerin karar alma süreçlerine aktif katılımının teşvik edilmesi

ve gençlerin insan haklarına saygı gösterilmesi ve korunması için çalışmaların güçlendirilmesi önerileri sıralanmaktadır.

Göçmen ve mülteci çocukların hakları çerçevesinde ise göçmen ve mülteci çocukların koruma ve destek hizmetlerine erişimlerinin sağlanması, sığınmacı çocukların eğitim hakkının güvence altına alınması, ayrımcılıkla mücadele edilmesi, aile birleşimine yönelik politikaların ve programların güçlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

Çocuk adalet sisteminin iyileştirilmesi için alternatif cezalandırma yöntemlerinin kullanımının teşvik edilmesi, çocuklarla ilgili yargı süreçlerinin çocuk dostu ve adil olmasının sağlanması, çocukların mahkeme sürecinde avukat ve adil yargılanma hakkına erişiminin güvence altına alınması, çocukların tutulduğu yerlerde koşulların iyileştirilmesi ve çocuk suçluların rehabilite edilmesi için uygun hizmetlerin sağlanması önerilmektedir.

Rapor, Avustralya'nın uluslararası iş birliğine ve raporlama sürecine ilişkin olarak uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesi, çocuk haklarının izlenmesi ve raporlanması için daha etkin mekanizmaların oluşturulması, sivil toplum kuruluşlarının katılımının teşvik edilmesi, çocuk hakları konusunda farkındalık çalışmalarının yapılması ve veri toplama ve analiz kapasitesinin geliştirilmesine değinmektedir.

İhtiyaç sahibi gruplara yönelik olarak ise kız çocukların eşit eğitim fırsatlarına erişiminin sağlanması, dezavantajlı gruplara yönelik sosyal yardım ve hizmetlerin iyileştirilmesi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimlik temelli ayrımcılığın önlenmesi, sokak çocuklarının korunması ve desteklenmesi yer almaktadır.

Komite son olarak çocuk hakları alanında yürütme ve izleme mekanizmalarının güçlendirilmesine ilişkin ulusal insan hakları kurumlarının rolünün ve yetkilerinin güçlendirilmesini, çocuk haklarıyla ilgili veri toplama ve izleme sistemlerinin geliştirilmesini, çocuk haklarının yürütülmesini ve izlenmesini koordine eden birimlerin

kurulmasını ve çocuk haklarına yönelik eğitim ve kapasite geliştirme programlarının uygulanmasını tavsiye etmektedir.

3.2.3. Kanada

Kanada 38 milyonu geçen nüfusu (CIA, 2023b) ile İnsani Gelişmişlik Raporuna göre 15'inci sırada yer almaktadır. Dünya bölgeleri kategorisi içerisinde de Amerika kıtasındaki ülkeler arasında birinci sıradadır. IMF verilerine göre ise %1.5 oranında reel gayri safi yurt içi hasıla büyümesi ile de 2023 yılında pozitif yönde ilerleme kaydetmektedir. Çocuk hakları alanında bakıldığında zaman Çocuk Hakları Endeksi verilerine göre ise endeks sıralamasında 48. sırada yer almaktadır. (*Child Rights Index*, 2022) Kanada, 28 Mayıs 1990 tarihinde ÇHDS'yi imzalamış ve 13 Aralık 1991'de yürürlüğe koymuştur. (*Status of the Convention on the Rights of the Child*)

3.2.3.1. 1995, CRC/C/15/Add.37

Komite, Kanada'nın pozitif gelişmelerinin yanı sıra endişelerini ve önerilerini dile getirmiştir. Kanada'nın federal yapısının Sözleşme'nin uygulanmasını karmaşıktırdığını ve ulusal düzeyde bir izleme mekanizmasının eksikliğinden endişe duyduğunu belirtmiştir. Ayrıca, eyaletler arasındaki yasal farklılıkların Sözleşmenin uygulanmasını etkilediği ve evlilik dışı doğan çocukların yasal korumasında farklılıklara yol açabileceği belirtilmektedir.

Komite, Kanada'nın Sözleşme'nin bazı maddelerine çekince koymasından endişe duyduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Sözleşme'nin temel hükümleri ve prensiplerinin ulusal yasalarda yeterince yansıtılmadığına dikkat çekmektedir.

Çocuk yoksulluğunun artması ve tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların sayısındaki artış endişe duyulan konulardandır. Özellikle dezavantajlı gruplardaki

çocukların eğitim, konut ve beslenme gibi ihtiyaçlarının karşılanması için özel programlara ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır.

Mülteci ve göçmen çocukların durumuyla ilgili olarak, Komite, ayrımcılık yasağı, çocuğun üstün yararı ve çocuğun görüşlerine saygı prensiplerinin yeterince dikkate alınmadığından ve aile birleşimi konusunda gecikmelerin yaşandığından endişe duymaktadır. Ayrıca, çocuk istismarı, şiddet ve zararlı bilgilerden korunma konularında da yetersizlikler tespit edilmiştir. Gençler arasındaki intihar vakalarının artması da dikkat çeken konulardandır. Ayrıca, dezavantajlı gruplardan olan yerli çocukların konut ve eğitim gibi temel haklarının tam olarak kullanımında karşılaştıkları sorunların endişeyle karşılandığını da açıklanmıştır.

Komite, bu endişeler çerçevesinde ve genel olarak çocuk haklarının iyileştirilmesi için çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Kanada'ya Sözleşme'ye yapılan çekincelerin gözden geçirilmesini teşvik etmekte ve Sözleşme'nin yayılmasını ve çocuk hakları alanında politikalarını geliştirme çabalarını desteklemektedir. Komite, Sözleşme'nin prensip ve hükümlerine toplumun genelini, özellikle çocukları da içeren şekilde duyarlı hale getirmek için bir eğitim kampanyası başlatılmasını önermektedir. Çocuk haklarının okul müfredatına dahil edilmesi ve çocuklarla ilgilenen mesleki grupların eğitim müfredatına Sözleşme'nin entegre edilmesi önerilmektedir.

Rapor, Sözleşme'nin tüm bölgelerinde tam olarak saygı görmesini sağlamak için federal, eyalet ve bölgesel yetkililer arasındaki iş birliğini güçlendirmeyi ve koordinasyonu artırmayı önermektedir. Federal izleme mekanizmalarının daha etkili hale getirilmesi ve kapsamlı bir veri toplama ağının oluşturulması da önerilen adımlar arasındadır. Ayrıca, yetkililerle sivil toplum kuruluşları ve yerli topluluklar arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi teşvik edilmektedir.

Sözleşme'nin genel prensiplerinin, özellikle çocuğun üstün yararı göz önünde bulundurularak tam olarak uygulanması teşvik edilmektedir. Ekonomik, sosyal ve

kültürel hakların uygulanması için gerekli kaynakların tahsis edilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Çocuk yoksulluğu sorununun ele alınması ve tek ebeveynli ailelere destek sağlanması vurgulanmaktadır.

Sözleşme'nin prensip ve hükümlerini uluslararası kalkınma yardımı programının bir çerçevesi olarak kullanılması önerilmektedir. Ayrıca, Sözleşme'nin genel prensiplerinin yerel yasalara yansıtılmasının önemi vurgulanmakta ve çocukların mahkeme ve idari işlemlerde görüşlerinin duyulabilmesi için uygun fırsatların sağlanması önerilmektedir.

İlaveten mülteci ve göçmen çocuklarla ilgili konularda Sözleşme'nin prensip ve hükümlerinin özel bir dikkatle uygulanmasını da önerilmektedir. Aile birleşiminin hızlandırılması, sınır dışı etme işlemlerinde çocukların ayrılmasının önlenmesi, sınır dışı edilmeyi bekleyen çocukların durumunun Sözleşme'ye uygun olarak ele alınması önerilmektedir. Ayrıca, çocukların hürriyetinden mahrum bırakılmalarının son çare olarak kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Bunun yanı sıra çocukların fiziksel cezalandırılmasını yasaklayan ceza yasalarının gözden geçirilmesi önerilmektedir. Aile içinde çocuklara fiziksel ceza uygulanmasının yasaklanması ve aile içi şiddeti önlemek için yeni yasal düzenlemelerin yapılması da öneriler arasındadır. Toplumda fiziksel ceza kullanımına yönelik tutumları değiştirmek ve eğitim kampanyalarıyla yasal yasaklamayı kabul etmek bu çerçevede çocuk hakları için önemli önerilerden birisidir.

Rapor, daha evvel vurgulanan endişelerden dolayı savunmasız ve dezavantajlı gruplardan gelen çocukların özellikle yerli çocuklar için eğitim ve konut erişimini kolaylaştırmayı hedefleyen olumlu önlemlerin güçlendirilmesini teşvik etmektedir. Yerli topluluklardaki bebek ölüm oranı ve intihar gibi sorunlarla ilgili araştırmalar yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Son olarak, Komite, Sözleşme'nin uygulanması ve ilerlemelerin izlenmesi sağlanması adına Kanada tarafından sunulan ilk raporun geniş kitlelere açık hale getirilmesini ve raporun yayınlanmasının, ilgili özet kayıtlar ve Komite tarafından kabul edilen sonuç bildirgesi ile birlikte değerlendirilmesini önermektedir.

3.2.3.2. 2022, CRC/C/CAN/CO/5-6

Komite, Sözleşme'de yer alan tüm hakların birbirine bağlı ve bağımlı olduğunu hatırlatmakta ve bu sonuç bildirgesinde yer alan önerilerin önemini vurgulamaktadır. Komite, acil önlemlerin alınması gereken belirli alanlara dikkat çekmektedir. Komite, öncelikle, bağımsız denetim, ayrımcılık yasağı, yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı, istismar ve ihmal, aile ortamından yoksun bırakılan çocuklar ve yaşam standardı gibi konular üzerinde durulması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Ayrıca, Komite, Devlet'in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Ajandası'nın uygulanma sürecinde Ek Protokollerle birlikte Sözleşme'ye uygun olarak çocuk haklarının gerçekleştirilmesini sağlamasını önermektedir. Bu çerçevede, tüm 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'nin çocukları ilgilendiren yönleriyle başarılması için politika ve programların tasarımı ve uygulanmasında çocukların anlamlı katılımını talep etmektedir.

Uygulama Genel Önlemleri başlığı altında komite, Devlet tarafından yapılan Sözleşme'nin 21. ve 37. (c) maddelerine ilişkin kalan çekincelerin geri çekilmesini talep etmektedir. Ayrıca, Sözleşme'nin prensiplerini ve hükümlerini yansıtan kapsamlı bir çocuk hakları yasası geliştirilmesi ve yasaların ülke genelinde eşit uygulanmasının sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Komite, Devlet tarafından federal, eyalet ve bölgesel düzeylerde kapsamlı bir uygulama çerçevesi sunan ulusal bir strateji benimsemesini önermekte ve böylelikle eyalet ve bölgesel düzeyde kendi özel planlarını ve stratejilerini benimsemelerini talep etmektedir. Bunun yanı sıra, koordinasyon organının etkili bir şekilde çalışması için

gerekli insan, teknik ve mali kaynakların sağlanmasını talep etmektedir. Ayrıca, federal hükümet içinde yüksek düzeyde bir bakanlar arası organ kurulmasını veya çocuk hakları konusundaki bakanlar arası çalışma grubunun güçlendirilmesini önererek, bu organın çocuk haklarının ulusal, bölgesel ve yerel düzeydeki uygulanmasıyla ilgili tüm faaliyetleri koordine etmesini ve gerekli kaynakları sağlamasını talep etmektedir.

Kaynak tahsisi konusunda, çocuk haklarının uygulanması için yeterli bütçe kaynaklarının tahsis edilmesi önerilmektedir. Özellikle federal düzeyde cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulamasının başlatılmasını ve çocuk haklarının uygulanması için yeterli bütçe kaynaklarının tahsis edilmesini önermektedir. Cinsiyete duyarlı bütçeleme ile bütçe planlama ve harcamaların cinsiyet eşitliğini teşvik edecek şekilde tasarlanması hedeflenmelidir. Bu yaklaşım ile kadın ve erkek çocukların ihtiyaçlarına eşit şekilde yanıt veren politika ve programların geliştirilmesini sağlanmalıdır. Ayrıca dezavantajlı durumda olan çocukların ihtiyaçlarına uygun hizmetlerin sunulması için yeterli kaynakların sağlanmasını tavsiye etmektedir. Bu kaynaklar, çocukların sağlık, eğitim, barınma, beslenme, koruma ve diğer temel haklarına erişimlerini güvence altına alacak şekilde kullanılmalıdır. Kaynak tahsisinin doğru ve adil bir şekilde yapılmasının ve bütçe planlaması ve harcamaların çocuk hakları perspektifiyle yürütülmesinin çocukların güvende, sağlıklı ve iyi bir yaşam sürmelerini sağlamak adına gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Ayrıca, komite, çocukların sağlık hizmetlerine erişimini iyileştirmek, eğitim fırsatlarını artırmak, sosyal koruma önlemlerini güçlendirmek ve çocuklar için uygun barınma koşullarını sağlamak için yeterli bütçe kaynaklarının tahsis edilmesini önermektedir.

Komite, devletin marjinalleşmiş ve dezavantajlı durumdaki çocuklara yönelik ayrımcılığa son vermesi gerektiğini ve yerli gruplara ve Afrika kökenli çocuklara yapılan yapısal ayrımcılığın ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca, farklı bölgelerdeki

çocuklara ve haklarının uygulanmasına karşı belirgin farklılıklar olduğunu belirtmektedir. Komite, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni dikkate alarak devletten bu ayrımcılıkları ortadan kaldırmasını ve tüm çocukların hizmetlere eşit erişimini sağlamasını önermektedir.

Çocuğun çıkarlarının üstünlüğü konusunda, devletin çocuğun çıkarlarının üstünlüğünü yasal, idari ve yargısal süreçlere entegre etmesini ve bu çıkarın birincil bir düşünce olarak kabul edilmesinin sağlanması önerilmektedir. Ayrıca, çocuğun çıkarlarının üstünlüğünü belirlemek için rehberlik sağlayan prosedürler ve kriterlerin geliştirilmesini önermektedir.

Komite, yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkıyla ilgili ciddi endişelerini ifade etmektedir. Yerli çocukların yatılı okulların alanlarında bulunan işaretlenmemiş mezarlar, kayıp ve öldürülen yerli kadın ve kız çocukları ve Grassy Narrows First Nation'daki civa kirliliği nedeniyle yaşanan sağlık sorunları gibi konulara dikkat çekmektedir. Komite, devletten bu konularda önlemler almasını ve adaletin sağlanmasını, civa kirliliğiyle mücadele etmesini ve çocukların sağlık sorunlarının çözümü için gereken tedbirleri almasını talep etmektedir.

Çocuğun görüşlerine saygı duyma konusunda, çocuğun görüşlerinin dinlenmesini sağlamak için çeşitli adımlar atılması önerilmektedir. Bunlar arasında çocukların katılımını teşvik etmek, resmi karar süreçlerinde çocuğun görüşlerinin dikkate alınmasını sağlamak ve çocuklara şikayetlerini dile getirebilecekleri bir mekanizma sağlamak yer almaktadır.

Komite, sivil haklar ve özgürlükler konusunda, özellikle doğum kaydı ve vatandaşlık konularında yerli toplulukların doğum kaydına erişimde karşılaştıkları engelleri gözlemlemekte olup, Devlet tarafından doğumdan hemen sonra özellikle yerli çocuklar olmak üzere tüm çocuklar için doğum belgesi düzenlenmesini sağlamasını önermektedir. Ayrıca, Devlet tarafından Vatandaşlık Kanunu'nun uluslararası hukuka

uygun bir şekilde vatansız kişi tanımını içerecek şekilde değiştirilmesi ve Devlet tarafından Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'nin onaylanması tavsiye edilmektedir.

Kimlik korunması konusunda da daha önceki önerileri hatırlatılarak, Devlet tarafından tüm çocukların kimliklerinin tam olarak korunması sağlanmasını ve çocuk refahı sisteminde yer alan yerli çocukların kimliklerini koruyabilmeleri için etkili önlemler alınması istenilmektedir. İlegal olarak değiştirilmiş veya kaldırılmış olan doğum belgelerinde isimlerin yeniden düzeltilmesi de teşvik edilmektedir. Azınlık ve yerli nüfusa ait çocukların haklarını, adlarını, kültürlerini ve dillerini hesaba katan yasal ve idari önlemlerin alınması ve çocuk refahı sistemindeki birçok çocuğun kültürel geçmişlerine yönelik eğitim almasının sağlanması da önemle vurgulanmaktadır. Son olarak, kadın ve erkeklere yerli statülerini torunlarına aktarma konusunda eşit yasal hakların sağlanması için mevzuatın gözden geçirilmesi önerilmektedir.

Bedensel ceza konusunda, çocukları disipline etmek için "makul güç" kullanımına izin veren savunmanın kaldırılması ve tüm şiddet biçimlerinin açıkça yasaklanması teşvik edilmektedir. Pozitif, şiddet içermeyen ve katılımcı çocuk yetiştirme ve disiplin yöntemlerinin teşvik edilmesi ve farkındalık artırıcı kampanyalar düzenlenmesi önerilmektedir.

Kötüye kullanma ve ihmal konusunda, yerli çocukların şiddetten korunması için ulusal bir stratejinin eksikliği ve çocuk refahı sisteminin hala başarısız olduğu ifade edilmektedir. Devletin, ulusal bir strateji geliştirmesi, kaynak ayırması ve izleme mekanizması oluşturması teşvik edilmektedir. Ayrıca, kadına yönelik şiddeti, çocuk istismarını ve ihmalini önlemek için ulusal eylem planlarına ihtiyaç olduğu vurgulanmakta ve farkındalık artırma ve eğitim programları ile topluma dayalı ve aile temelli programların teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Cinsel sömürü ve istismar konusunda, çocukların cinsel istismardan korunması için erişilebilir destek ve finansman sağlanması ve çocuğun ifadesinin delil olarak kabul edilmesi önemsenmektedir. Devletin, çoklu ajans ve çocuk dostu merkezlere erişimi sağlaması, cinsel istismar biçimlerini ele alan stratejileri genişletmesi ve çocuk cinsel istismarı vakalarının soruşturma pratiklerini güçlendirmesi önerilmektedir. Ayrıca, çocukların satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi konularında suçlu bulunanların cezalandırılması için ceza gerekliliklerinin belirlenmesi teşvik edilmektedir.

Zararlı uygulamalar konusunda ise interseks çocuklara gereksiz tıbbi müdahalelerin mümkün kılınması eleştirilmektedir. Devletin, interseks çocukların gereksiz müdahalelere tabi tutulmamalarını sağlaması, interseks bireylere yönelik yasal düzenlemeler yapmak için ulusal bir danışma başlatması ve tıbbi ve psikolojik uzmanların eğitim alması ve farkındalık artırması önerilmektedir.

Bunların yanı sıra komite, çocukların ailelerinden ayrılmasını önlemek amacıyla, özellikle yoksulluk içinde yaşayan ailelere sağlanan desteği devam ettirmesi ve güçlendirmesi yönündeki önceki tavsiyesini hatırlatarak çocukların alternatif bakımda kalma sayısının hala yüksek olmasından, yerli çocuklar ve Afrika kökenli çocukların genellikle kendi toplumları dışında aşırı temsil edilmelerinden, farklı yargı bölgelerindeki sosyoekonomik faktörlere dayalı olarak çocuk kaldırma ve yerleştirme kriterlerinin farklı uygulanmasından ve alternatif bakımdaki yerli ve Afrika kökenli çocukların istismar, ihmali ve şiddet riskinin diğer çocuklardan daha yüksek olmasından ciddi endişeleri olduğunu iletmektedir.

Ayrıca, komite aile ortamından mahrum olan çocuklarla ilgili önceki önerilerini hatırlatarak devlete çeşitli önlemler almasını önermektedir. Öncelikle, ebeveynlere ve bakıcılara çocuk yetiştirme sorumluluklarını yerine getirmede yardım ve destek hizmetleri sağlanmasını; her çocuğun kurumsal bakım ihtiyacının değerlendirildiği ve yerleştirme kararının çocukların ve ailelerinin katılımıyla alındığı bireysel ve toplum

duyarlı bir yaklaşımı teşvik etmektedir. Ekonomik yoksulluğun tek başına bir çocuğun alternatif bakımına gerekçe olmamasını sağlamak için politikalar ve uygulamaların belirlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kalite standartlarının belirlenerek alternatif bakım ortamlarının denetimini sağlamak ve suçlulara yaptırımlar uygulamanın da önemli adımlardan olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, hükümlü anneler için toplum tabanlı alternatif cezaların güçlendirilmesi önerilmektedir. Bu öneriler, çocukların aile ortamında korunmalarını sağlamayı ve yerli çocuklar, Afrika kökenli çocuklar ve diğer azınlık grupları arasındaki sorunlara odaklanmayı amaçlamaktadır.

Komite, aile ortamından mahrum olan çocuklarla ilgili olarak, ebeveynlere ve bakıcılara çocuk yetiştirme sorumluluklarını yerine getirmede uygun yardım ve destek hizmetleri sağlayarak eğitim, danışmanlık ve toplum tabanlı programlar yürütülmesini tavsiye etmektedir. Ayrıca, her çocuğun kurumsal bakım ihtiyacının yetkin ve çok disiplinli profesyonel ekipler tarafından değerlendirildiği ve yerleştirme kararının en kısa sürede çocukların ve ailelerinin karar alma süreçlerine katıldığı yapıldığı yaklaşımın olması gerektiği vurgulanmaktadır. Ekonomik yoksulluğun tek başına bir çocuğun alternatif bakımına gerekçe olmamasını sağlamak için politikalar ve uygulamaların belirlenmesi önerilmektedir. Ayrıca, alternatif bakıma alınacak bir çocuğun ihtiyaçları ve üstün yararı temel alınarak, yeterli koruyucu tedbirlerin ve açık kriterlerin belirlenmesi önemlidir. Kalite standartları belirleyerek alternatif bakım sürecinin kalitesini izlemek, çocukların maruz kaldığı ihmal ve kötü muameleleri raporlamak, izlemek ve düzeltmek için erişilebilir ve etkili çocuk dostu mekanizmaların sağlaması ve suçlulara uygun yaptırımların uygulanması önerilerden bir diğeridir. Son olarak çocukları olan hükümlü anneler için toplum tabanlı alternatif cezaların güçlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

Raporda, engelli çocuklara yönelik hakların kapsayıcı bir şekilde desteklenmesi için de birtakım önerilerde bulunulmuştur. Politika ve program geliştirme süreçlerinde bilgi sağlayarak çocukların eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal koruma ve hukuki destek gibi

alanlarda kapsamlı hizmetlere erişimini kolaylaştırmak adına engelli çocuklarla ilgili verilerin toplanması ve etkili bir engellilik değerlendirme sistemi kurulması gerektiğini vurgulamaktadır. İkinci olarak uygun eğitim verilmesi, müfredatın uyarlanması ve uzman öğretmenlerin entegre sınıflarda bulunması ile tüm iller ve bölgelerde kapsayıcı eğitim uygulamalarının güçlendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, yerli topluluklarda yaşayan çocuklara özel destek sağlanıp erişilebilir ve kaliteli sağlık hizmetlerine erişimleri sağlanması hususu vurgulanmaktadır.

Komite sağlık ve sağlık hizmetleri alanında devletin tüm çocuklara, göç durumlarına bakılmaksızın, eşit hak ve erişim sağlaması ve yerli çocuklar, Afrika kökenli çocuklar, engelli çocuklar, uzak veya kırsal bölgelerde yaşayan çocuklar ve alternatif bakımda olan çocuklar arasındaki sağlık durumu farklılıklarını derhal ele alması önerilmektedir. Ayrıca, bunları yaparken sürdürülebilir kalkınma hedeflerini göz önünde bulundurmasını hatırlatmaktadır.

Ruhsal sağlık konusunda çocuklar için ruh sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi, önleyici tedbirler için yeterli kaynak ayrılması, zayıf ruh sağlığına neden olan temel nedenlerin ele alınması, intiharı önleme çerçevesinin çocuklara odaklanması ve çocukların bakış açılarının dikkate alınması önerilmektedir. Ayrıca devletin çocuklar için mental sağlıkla ilgili özel önlemler alması gerektiğini vurgulamaktadır. Komite, ergen sağlığı konusunda cinsel ve üreme sağlığı programlarının güçlendirilmesi, istenmeyen gebeliklerin önlenmesine odaklanması, hamile kalan kızlara ve ergen ebeveynlere destek sağlanması ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyon riskinin azaltılmasını önermektedir.

İklim değişikliğinin çocuk haklarına etkisi çerçevesinde sera gazı emisyonlarının azaltılması, çocuklara iklim değişikliği ve çevresel sağlık konularında farkındalık kazandırılması, çocukların görüşlerinin politika ve program geliştirmede dikkate alınması, iklim değişikliğinin çocuklar üzerindeki etkilerinin izlenmesi önerilmektedir.

Ayrıca, devletin uluslararası taahhütlerine uygun olarak sera gazı emisyonlarını azaltması gerektiğini de hatırlatmaktadır.

Yaşam standartları açısından yerli topluluklar, Afrika kökenli Kanadalılar ve azınlık gruplara mensup çocukların yoksullukla mücadelede desteklenmesi, temiz ve güvenli içme suyuna erişimin sağlanması, konut güvencesi sağlanması ve çocuk yoksulluğunun azaltılması için hedefler belirlenmesi önerilmektedir. Devletin çocukların ve ailelerinin yoksullukla mücadelesinde desteklenmesi ve çocukların uygun ve erişilebilir hizmetlere ayrımcılık yapılmaksızın erişmesinin sağlanması gerektiği diğer alanlarda olduğu gibi burada da yaşam standartları çerçevesinde tekrar gündeme getirilmiştir.

Komite, devletin eğitimi iyileştirmesi için de çeşitli önlemler almasını önermektedir. Bu önlemler arasında, zorunlu eğitimde öğrencinin ödediği ücretlerin kaldırılması, tüm çocukların eşit kalitede eğitime erişiminin sağlanması, yerli ve Afrika kökenli çocuklara kültürel olarak uygun eğitim sunulması ve ulusal yönergeler ve insan haklarına ilişkin yükümlülükler doğrultusunda kapsamlı cinsel eğitimin uygulanması yer almaktadır. Ayrıca, disiplin önlemlerine ilişkin ayrımcılığı ele alan verilerin toplanması ve çocukların oyun ve rekreasyon faaliyetlerine teşvik edilmesi de önemsenmektedir.

Devletin, eğitim sisteminde insan hakları kültürünü teşvik etme çabalarını güçlendirmesi de ayrıca önerilmektedir. Bu amaçla, çocuk haklarının eyalet eğitim mevzuatı, müfredat, politikalar ve uygulamalara nasıl entegre edildiğinin belirlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, çocuk hakları eğitiminin tüm eyaletlerde ve bölgelerde zorunlu okul müfredatına dahil edilmesi; öğretmenlere ve çocuklarla çalışan profesyonellere yönelik çocuk hakları eğitiminin zorunlu hale getirilmesi önerilmektedir. Okullarda çeşitliliği destekleyen ve çocuklara haklarının öğretilmesine yardımcı olan eğitim materyallerinin geliştirilmesi ve bu konuda öğretmenlere destek sağlanması da önemli görülmektedir.

Komite, devletin sığınmacı, mülteci ve göçmen çocukların çıkarlarını önceliklendirmesini, göç ve sığınma kararlarında çocuğun üstün çıkarının profesyoneller tarafından tutarlı bir şekilde uygulanmasını sağlamasını önermektedir. Gözaltı politikaların gözden geçirilmesi, refakatsiz çocukların davalarının hızlı bir şekilde sonuçlandırılması ve aile birliği korunması hususunu vurgulamaktadır. Ayrıca Kanada Sınır Hizmetleri Ajansı'nın denetlenmesi için bağımsız bir mekanizma oluşturulmasını önermektedir.

Devlet tarafından, hesap verebilirlik adına tehlikeli çocuk işçiliği konusunda yaşa, cinsiyete, coğrafi konuma ve sosyoekonomik duruma göre ayrıntılı veri toplama mekanizması oluşturulması önerilmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Asgari Yaş Sözleşmesi'nin etkili bir izleme sistemi oluşturulması, çocukların katılımı ve şikayetlerin erişilebilir yollarla değerlendirilmesinin sağlanması tavsiye edilmektedir.

Devlet, çocuk adalet sisteminin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi gerektiğini vurgulayarak 18 yaşından küçük bireyleri yetişkin olarak cezalandırmaktan kaçınma, cezalandırma oranlarındaki eşitsizlikleri giderme, tutuklu çocuklara nitelikli yasal yardım ve rehabilite programları sağlama, yargı dışı tedbirleri teşvik etme ve sistemik ayrımcılığı ele almak için veri toplama gibi önerilere de yer vermektedir.

Komite, İhtiyari Protokol'ün 2. ve 3. maddeleri kapsamındaki suçların soruşturulması ve faillerin cezalandırılması, satış veya cinsel sömürüye maruz kalan tüm çocukların mağdur olarak kabul edilmesi ve cezai yaptırımlardan muaf tutulması, çevrimiçi olarak çocukların cinsel sömürü ve istismara yönelik satışının önlenmesi konusunda çalışmaların yapılması gerektiğini önermektedir.

Son olarak Komite, gönüllü askere alma yaşının 18 yaşına yükseltilmesi, Kuzeydoğu Suriye Arap Cumhuriyeti'ndeki kamplarda bulunan Kanadalı çocukların ülkeye geri gönderilmesi ve tam iyileşme, sosyal yeniden entegrasyonları için uygun yardım sağlanması, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Başvuru Usulüne İlişkin

İhtiyari Protokol'ünün onaylanmasını, Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Tüm Haklarının Korunması Uluslararası Sözleşmesi, Zorla Kaybolmalara Karşı Tüm Kişilerin Korunması Uluslararası Sözleşmesi, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı İhtiyari Protokol, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ne İhtiyari Protokol gibi diğer uluslararası sözleşmelerin onaylanmasını ve Amerikan Devletleri Organizasyonu (OAS) ile Çocuk Hakları Sözleşmesi ve diğer insan hakları araçlarının uygulanması konusunda işbirliği yapmasını önermektedir.

3.2.4. İsrail

9 milyonu geçen nüfusu ile (CIA, 2023c) Orta Doğu'da yer alan İsrail, İnsani Gelişmişlik Raporuna göre 22. sırada yer almaktadır. Dünya bölgeleri içerisinde bakıldığında ise Orta Doğu ve Afrika kıtasındaki ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Çocuk Hakları Endeksi'ne göre ise İsrail 55. sırada yer almaktadır. (*Kidsright Index 2022*, 2022) İsrail BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi 1990 yılında imzalamış ve 1991 yılında onaylamıştır. (United Nations, 2023d)

3.2.4.1. 2002, CRC/C/15/Add.195

2002 yılında hazırlanan ilk nihai gözlemde İsrail'in çocuk haklarına dair yaptığı gelişmeleri takdir edilmekle beraber çocuk hakları konusunda geliştirilmesi gereken konular ve hak ihlallerine dair endişeler Komite tarafından belirtilmiş ve Komite çocuk haklarının iyileştirilmesi için çeşitli önerilerde bulunmuştur.

Komite İsrail ile ilgili ilk nihai gözleminde İsrail'in çocuk haklarının uygulanmasına yönelik zorlukların mevcudiyetini belirtmiştir. Raporda işgal altındaki Filistin topraklarındaki çocukların durumuyla ilgili bilgi eksikliği konusunda derin bir

üzüntü duyduğunu belirterek şiddetin hâkim olduğu gerçeğiyle İsrail ve Filistin arasındaki çatışmaların her iki tarafın da zorluklar yaşamasına neden olduğunu ve İsrail ve Filistin'deki çocukların barış içinde ve istikrarlı bir geleceğe sahip olabilmesinin, uluslararası insan hakları ve insani hukuk temelinde gerçekleşebileceği vurgulanmaktadır.

Komite, çocuk hakları alanında yeni yasaların çıkarılmasını ve mevcut yasaların etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için gerekli kaynakların (insan ve mali) tahsisini içeren tüm gerekli önlemlerin alınmasını önermektedir.

Bunun yanı sıra, Sözleşme'nin uygulanmasını koordine etmek için merkezi bir mekanizmanın olmamasının, kapsamlı ve tutarlı bir çocuk hakları politikasının gerçekleştirilmesini zorlaştırdığı belirtilmektedir. Ulusal ve yerel düzeylerde iş birliği ve koordinasyon için merkezi bir mekanizmanın oluşturulmasını ve Sözleşme'nin uygulanması da dahil olmak üzere kapsamlı, insan hakları temelli bir ulusal eylem planının hazırlanması ve uygulanması gerektiğini vurgulanmaktadır.

Komite, tarafına sağlanan verilerin Sözleşme'nin uygulanmasındaki ilerlemeyi değerlendirmek için yeterince analiz edilmediğinden ve işgal altındaki Filistin bölgelerindeki çocuklarla ilgili verilerin sağlanmadığından endişe duyarak Sözleşme kapsamındaki uzak bölgelerde yaşayan çocuklar gibi en savunmasız gruplar ve işgal altındaki Filistin bölgelerinde 18 yaşın altındaki tüm çocuklar da dahil olmak üzere tüm alanlarda ve ilgili verilerin toplanması ve bu verilerin ilerlemeyi değerlendirmek ve Sözleşme'yi uygulamak için politikalar tasarlamak amacıyla kullanılması teşvik edilmektedir.

Çocuk haklarının ihlaline dair şikayetlerde bulunmak için çocuklara açık bir hat ve Sağlık Bakanlığı Ombudsmanı gibi farklı mekanizmaların bulunduğunu kabul edilmekle beraber bu mekanizmaların yanıtlarının etkili bir şekilde koordine edilmediği ve Sözleşme'nin etkin uygulanmasına katkıda bulunmadığından endişe duyulduğu

belirtilmiştir. Ayrıca, Komite, Sözleşme'nin uygulanmasındaki ilerlemeyi düzenli olarak izlemek ve değerlendirmekle görevli bağımsız bir mekanizmanın olmamasından endişe duyduğunu belirtmiştir.

Mevcut şikayet mekanizmaları arasındaki koordinasyonu iyileştirerek Sözleşme'nin etkin uygulanmasına katkıda bulunulmasını belirterek Sözleşme'nin ulusal ve yerel düzeydeki uygulanmasını düzenli olarak izlemek ve değerlendirmek için yeterli kaynaklara sahip, çocuklara erişilebilir olan ve çocuk haklarının ihlalleriyle ilgili şikayetleri çocuk odaklı bir şekilde alan bağımsız bir ulusal insan hakları kurumu kurulması tavsiye edilmektedir.

Komite, İsrail yasalarının çocuk tanımında İsraili çocuklar ile işgal altındaki Filistin topraklarındaki Filistinli çocuklar arasında ayrımcılık yaptığından endişe duyduğunu belirterek Devlet'e, çocuk tanımıyla ilgili olarak "Military Order No. 132"nin ilgili hükmünü iptal etmesini ve bu konuda yasalarının Sözleşme'nin 1. ve 2. maddelerine uygun olmasını sağlamasını önermektedir.

Ayrıca Sözleşme'nin 2. maddesine aykırı olarak kız çocukları ve kadınlara karşı ayrımcılık, dini yasalar ve dini gerekçelerle ayrımcılık, İsraili Araplar, Bedeviler, Etiyopyalılar ve diğer azınlıklar, engelli çocuklar ve yabancı işçilerin çocukları ile işgal altındaki bölgelerdeki Filistinli çocukların ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının eşitsizliği gibi örnekler sıralanarak ayrımcılığın devam ettiğinden ve Anayasa'da ayrımcılığın açıkça garanti altına alınmadığını belirtilmiştir. Bu kapsamda, pozitif ayrımcılık girişimlerinin güçlendirilmesi, kapsamlı halk eğitimi kampanyalarının düzenlenmesi, dini liderlerin bu çabalara destek vermesi, Uluslararası Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarını Korumaya Yönelik Sözleşmenin imzalanmasının gündeme alınması ve Durban Bildirgesi ve Eylem Programı çerçevesinde Sözleşme'ye ilişkin alınan önlemler ve programlar hakkında ayrıntılı bilgilerin rapora eklenmesi talep edilmektedir.

Komite, Sözleşme'nin 3. maddesinde yer alan çocuğun üstün yararı genel ilkesinin, çocukları ilgilendiren tüm yasalarda yer almadığı ve uygulamada her zaman dikkate alınmadığı konusunda endişe duyduğunu belirtmektedir.

Diğer bir önemli konu olan mevcut silahlı çatışmalar öncesinde ve sırasında tüm aktörler tarafından işlenen taraf Devletteki çocukların öldürülmesi ve yaralanmasını derinden üzüntüyle karşılandığı ve çocukların gelişimini ciddi şekilde etkileyen korku ikliminin sonuçlarından büyük endişe duyulduğunun vurgusu yapılmaktadır. Olumlu gelişmeleri takdir etmekle beraber geliştirilmesi gereken konular ve hassasiyet içeren ve hatta ihlal edilen hakların yerine getirilmesi için çabaların sürdürülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Özellikle devlet ve devletle ilgili olmayan tüm aktörlerin şiddeti sona erdirmek için acil ve gerekli önlemleri alması çağrısında bulunmaktadır. Çocukların çatışmaya katılmaması ve çocukların silahlı çatışmada yer almaması için hemen ve gereken tüm önlemlerin alınması; çocukların öldürülmesi olaylarının derhal ve etkili bir şekilde soruşturulması ve faillerin adalet önüne çıkarılmasının sağlanması; insan hakları ihlallerine maruz kalan çocuklara, uygun tazminat, iyileşme ve sosyal yeniden bütünleşme imkanları sağlamak için gerekli önlemlerin alınması tavsiye edilmektedir.

Rapor, devletin, aile, okul, kurumlar, mahkemeler içinde çocuğun görüşlerine saygıyı teşvik etmeye ve kolaylaştırmaya devam etmesi ve çocukların görüş ve düşüncelerini ifade etmelerine ve bunların dikkate alınmasını sağlamak için ebeveynlere, öğretmenlere, sosyal çalışmacılara ve yerel yetkililere yönelik beceri eğitimi programları geliştirmesini önermektedir.

Ek olarak Komite, İsrail polis memurları tarafından yapılan gözaltı, sorgulama ve tutuklamalarda bazı polis karakolları ile bazı cezaevlerinde Filistinli çocuklara yönelik insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve işkence iddiaları ve şikayetlerinden ciddi endişe duyduğunu belirtmiştir.

Bunun yanı sıra, aile içinde, okullarda ve çocuklara bakım hizmeti sunan diğer kurumlarda şiddet ve istismarın her türlüünü önlemek için kapsamlı bir strateji ve yeterli kaynak eksikliği olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, devlet tarafından engelli çocukların özel ihtiyaçlarına yönelik sunulan hizmetler arasındaki etnik köken sebebiyle büyük farklılıklar olduğunu da belirtilmiştir.

Komite, özellikle İsrail Savunma Kuvvetleri tarafından uygulanan yol kapatmaları, sokağa çıkma yasakları, hareket kısıtlamaları ve Filistin ekonomik ve sağlık altyapısının tahrip edilmesi gibi olayların sonucu olarak işgal altındaki Filistin topraklarında çocukların sağlığının ve sağlık hizmetlerinin ciddi şekilde bozulmasından ve özellikle, tıbbi personelin bu koşullar nedeniyle gecikmeli müdahalelerinden, temel tıbbi malzemelerin kıtlığından, pazarların bozulmasından ve temel gıda maddelerinin yüksek fiyatlarından dolayı çocuklardaki yetersiz beslenmeden endişe duyulduğunu belirtmiştir. Ayrıca İsrail Savunma Kuvvetleri'nin uygulamaları nedeniyle çocukların eğitime ulaşımının sektöre uğradığı da vurgulanmaktadır. Bu minvalde Devlet tarafından her Filistinli çocuğun eğitime erişiminin garanti altına alınması bağlamında işgal altındaki Filistin topraklarında okul saatlerinde tüm hareket kısıtlamalarının kaldırılmasının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca eğitim konusunda İsraili Arap sektöründeki eğitime yapılan yatırımın ve eğitimin kalitesinin Yahudi sektörüne göre önemli ölçüde daha düşük olduğundan ve insan hakları, hoşgörü ve saygı gibi ilkelerin müfredatta açıkça yer almadığından endişe duyulduğu da belirtilmektedir.

Raporda sosyal refah için yapılan bütçe kesintilerinin etkisini örnek verilerek büyük ailelerde, yalnız ebeveynli ailelerde ve Arap ailelerde yaşayan çocukların yüksek kısmının yoksulluk sınırında yaşaması durumdan endişe duyulduğu da belirtilmiştir.

Sonuç olarak Komite CRC/C/15/Add.195 nihai gözlem raporunda İsrail'in sayılan acil ve gerekli hususlarda önlem ve aksiyon almasını, Ek Protokolleri

onaylamasını, raporu halka erişilebilir bir şekilde yaymasını ve raporların düzenli ve zamanında sunulmasının beklendiğini iletmiştir.

3.2.4.2. 2013, CRC/C/ISR/CO/2-4

2013 yılında İsrail için hazırlanan son nihai gözlem raporu diğer ülkelerle kıyaslandığında bugüne en uzak tarihlerden birisidir. Bu gözlemde de çeşitli öneriler ve ihlaller yer almaktadır.

Komite bu raporunda devletin, Doğu Kudüs ve Suriye'nin işgal altındaki Golan Tepeleri dahil olmak üzere işgal altındaki Filistin topraklarında yaşayan çocuklarla ilgili bilgi ve veri sağlama konusundaki sürekli reddinin, raporlama sürecinin yeterliliği ve devletin Sözleşmenin uygulanmasından dolayı sorumluluğunu büyük ölçüde etkilediğini düşündüğünü belirtmiştir. Komite, devleti, işgal altındaki Filistin topraklarında duvarın inşasının hukuki sonuçlarına ilişkin Uluslararası Adalet Divanı'nın görüşüne uygun davranmaya çağırmaktadır. Devletin ulusal güvenlik endişelerini dikkate aldığını belirtmekle birlikte, Filistin topraklarının ve Suriye'nin Golan Tepeleri'nin yasadışı işgali, yasadışı yerleşim birimlerinin sürekli genişlemesi, duvarın Batı Şeria'ya doğru inşası, toprak el koyma ve Filistinlilerin yaşam kaynaklarının yok edilmesinin, Filistinli çocukların ve ailelerinin haklarının ciddi ve sürekli şekilde ihlaline neden olduğunu vurgulayarak devleti, işgali sona erdirmesine, yasadışı yerleşim birimlerinin geri çekilmesine ve Suriye'nin Golan Tepeleri'ne nüfus transferini durdurmaya çağırmaktadır.

CRC/C/ISR/CO/2-4 raporunda, devletin çocuk haklarının uygulanmasıyla ilgili genel önlemleri alınmasını ve önceki tavsiyelerin yerine getirilmesini tavsiye etmektedir. Bu tavsiyeler arasında, hükümet düzeyinde sektörler arası koordinasyon ve iş birliği mekanizmasının kurulması, çocuklarla ilgili verilerin toplanması ve kullanılması, bilgilendirme faaliyetlerinin güçlendirilmesi, insan hakları eğitim programlarının geliştirilmesi ve kaynak tahsisinin adaletli bir şekilde yapılması bulunmaktadır.

Ayrıca, komite devlete, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili prensiplerini ve hükümlerini ulusal yasal sistemine hızla entegre etmesini ve bağımsız bir mekanizma olan Çocuk Hakları Ombudsmanı'nın kurulmasını tavsiye etmektedir. Sivil toplum katılımının artırılması, iş birliği ortamının oluşturulması ve yabancı kaynakların kullanılmasına izin verilmesi de önerilen adımlar arasındadır.

İlaveten, devletin, Filistin'deki insan hakları örgütlerinin ve uluslararası insan hakları örgütlerinin milli güvenlik tehdidi olarak algılanmaları ve taciz, tutuklama ve çalışma izni reddi gibi durumlarla karşı karşıya kalmaları konusunda endişe duyduğunu açıklayarak Filistin'deki sivil toplum kuruluşları ve uluslararası insan hakları örgütlerine yönelik kısıtlamaları gözden geçirmesi, güvenlik endişeleri ile çocuk haklarına ilişkin çalışmalar arasında denge sağlaması ve sivil toplumla sürekli bir diyalog içinde olması gerektiğini belirtilmektedir.

Komite, devletin bütçe tahsislerinin çocuk haklarına adil bir şekilde yapılmamasından kaynaklanan eşitsizlikleri gidermesini, çocukların en savunmasız durumda olduğu durumlarda kritik sosyal hizmetlerin sağlanması için özel bütçe tahsisleri yapılmasını ve çocuk haklarının yatırımlara yansıtılması için bütçe planlamasında şeffaflık ve katılımcılığı sağlamasını önermektedir. Komite, askeri mahkemelerdeki erginlik yaşının 16'dan 18'e yükselttiğini not etmekle beraber bu emirin pratikte tam olarak uygulanmadığından endişe duyduğunu da eklemektedir.

Bunun yanı sıra, devletin temel kanunlarında ayrımcılığa karşı açıkça mücadele edilmemesinden kaygı duyulduğu belirtilmekte ve İsrail ve Filistin çocukları arasında eşitsizliklere ve defacto ayrımcılığa yol açan ayrı ulaşım ve hukuki sistemlerin kurulmasından kaygı duyulduğunu belirtilmektedir.

Komite, çocuğun üstün yararı ilkesinin tüm yasal, idari ve yargısal süreçlere uygun şekilde entegre edilmediğinden ve tutarlı bir şekilde uygulanmadığından endişe duyduğunun altını çizerek çocuğun üstün yararının belirlenmesine yönelik prosedürler ve

kriterlerin geliştirilmesini ve bunların halka, geleneksel ve dini liderlere, özel sosyal refah kurumlarına, mahkemelere, idari otoritelere ve yasama organlarına rehberlik sağlamak için yayınlanmasını ve tüm çocukların üstün yararının tam olarak dikkate alındığından emin olmak için de devlet politikalarının tam bir etki değerlendirmesi yapılmasını önermektedir.

Rapor, çocuğun yaşam hakkı, hayatta kalma ve gelişme hakkına dair de derin endişelerini raporda dile getirmektedir. Filistinli ve İsrail çocuklarının çatışmanın her iki tarafında da öldürülmesi ve yaralanmasıyla ilgili olarak en derin endişelerini belirterek özellikle devlet tarafından gerçekleştirilen askeri operasyonlar sonucunda Gazze'de yoğun nüfusa sahip bölgelere hava ve deniz saldırıları düzenlenmesinin orantılılık ve ayırım prensiplerine aykırı olduğunu vurgulayarak yüzlerce Filistinli çocuğun öldürüldüğü ve binlercesinin yaralandığı konusundaki ciddi endişelerini ifade etmektedir. Komite, devletin aşırı güç kullanımı olaylarını önlemek için gerekli tedbirleri almasını, yerleşimciler tarafından işlenen şiddet eylemlerini kınayarak bu tür eylemleri tolere etmeyeceğine dair net bir mesaj vermesini ve Filistinli çocukların yaşam hakkını, hayatta kalma hakkını ve gelişme hakkını etkileyen Duvar'ın inşasını ve Gazze ablukasının tamamen sonlandırılmasını önermektedir.

Komite, İsrail'de doğum kaydı ve vatandaşlık konularında yaşanan sorunlara da dikkat çekmektedir. Bunlar arasında, İsrailli bir ebeveyn ve işgal edilmiş topraklardan bir ebeveynin çocuklarına İsrail vatandaşlığının verilmemesi, Filistinli çocukların ikamet başvurularının işleme konulmaması ve Doğu Kudüs'te yaşayanların ikamet ve kimliklerinin keyfi olarak iptal edilmesi sonucunda birçok kayıtsız Filistinli çocuğun sağlık hizmetleri, eğitim ve sosyal yardımlara erişiminin engellenmesi yer almaktadır.

Ayrıca, göçmen ailelerin çocuklarına resmi doğum belgesi yerine babanın adının belirtilmediği el yazısıyla resmi bir bildiri verilmesi ve doğum belgesi almak için yüksek maliyetlerin ortaya çıkması gibi durumlar da raporda yer almaktadır. Komite, bu

sorunların çözümü için İsrail'e çağrıda bulunarak Filistinli çocukların doğumdan hemen sonra kaydedilmelerini, vatandaşlık kazanma haklarını ve ebeveynleri tarafından bakım haklarını inkar eden yasal hükümleri iptal etmeyi, göçmen çocuklarına babanın adının belirtildiği ücretsiz doğum belgeleri verilmesini sağlamayı önermektedir. Ayrıca, evlatlık ve evlilik dışı doğan çocukların ebeveynlerinin kimlik bilgilerini bilme haklarının korunması ve dinî yasaların aşağılayıcı bir dil içermemesi konusunda da tavsiyelerde bulunmaktadır. Son olarak, yardım ile üreme teknolojileri ve taşıyıcı annelerin katılımıyla gerçekleşen süreçlerin düzenlenmesinde çocukların çıkarlarının gözetilmesi, kökenleri hakkında bilgi edinme haklarına saygı gösterilmesi ve taşıyıcı anneler ve potansiyel ebeveynlere danışmanlık ve destek sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Komite, Filistinli çocukların gece yarısı askerler tarafından gözleri bağlı ve elleri bağlı bir şekilde bilinmeyen yerlere götürüldüğü, ebeveynlerine veda etme imkanı olmadan alıkonulduklarını, fiziksel ve sözlü şiddete, küçümsemeye, aşağılamaya, başlarının ve yüzlerinin torba içinde kapatılmasına, ölüm tehditleri, fiziksel şiddet ve cinsel saldırı tehditleri, tuvalet, yiyecek ve suya kısıtlı erişime ve bazen aylarca hücre hapsinde tutuldukları gibi işkence ve kötü muameleyle maruz kaldıklarını bildirilen uygulamalardan endişe duyduğunu belirtmektedir. Bu konuda komite, devletin ilgili iddialarının resmi şikayet olmasa bile itirafta şüphe uyandıran durumlar da dahil olmak üzere olaylar hakkında bağımsız bir soruşturmayla araştırılmasını, eylemlerin soruşturulması ve kovuşturulmasında ilgili yargı yetkilerinin gerekli özeni göstermelerini, bu uygulamaları emreden, onaylayan veya kolaylaştıran yetkililerin adalet önüne çıkarılmasını ve suçlarının ciddiyetine uygun olarak cezalandırılmasını ve işkence, istismar ve kötü muameleyle maruz kalan tüm çocuklara fiziksel ve psikolojik iyileşme, sosyal yeniden bütünleşme yardımı elde etme çağrısını yapmaktadır.

Ayrıca raporda çocuk istismarı ve ihmalini önlemek, çocuk yetiştirme yöntemlerini teşvik etmek, çocuk dostu şikayet mekanizmaları oluşturmak, risk altında

olan çocuklar için koruma yurtlarının sayısını artırmak, geleneksel erkek sünnet uygulamalarının neden olduğu komplikasyonları araştırmak, çocuklara karşı her türlü şiddette karşı ulusal bir strateji geliştirmek, tüm şiddet biçimlerini ele alan ulusal bir koordinasyon çerçevesi oluşturmak ve ilgili Birleşmiş Milletler kurumlarıyla işbirliği yapmak gibi önerilerde bulunmaktadır.

Raporda, devletin ebeveynlere ve yasal vasilerine çocuk yetiştirme sorumluluklarını yerine getirmede yardım ve destek hizmetleri sağlama konusunda aldığı önlemler takdir edilmekle beraber sığınmacı, mülteci ve göçmen işçilerin çocukları gibi bazı grupların çocuklarına yönelik sosyal destek eksikliği vurgulanmaktadır. Ayrıca, çocukların koruyucu bakımı kapsamında kayıtlara yansıyan çocuk kurumlarının kapatılmasıyla ilgili sorunlu durum ve bu konuda gerekli araştırmaların yapılması, yerinden edilen çocukların uygun koşullarda barındırılması ve bakımı için kaynakların sağlanması talep edilmektedir. Raporda ayrıca, binlerce Filistinli çocuğun aile birleşimi hakkının kısıtlandığı ve çocukların ebeveynleriyle bir araya gelmelerinin engellendiği ifade edilmektedir. Devletin aile birleşimi politikalarının gözden geçirilmesi, ayrılmış olan tüm Filistinli çocukların aileleriyle birleşmelerinin sağlanması ve aile birleşimini engelleyen yasaların iptal edilmesi talep edilmektedir. Bu konuda daha önce yapılan uluslararası önerilerin dikkate alınması istenmektedir.

Komite, engelli çocuklar için ebeveyn tercihiyle dayalı model yerine engelli çocukların çıkarlarını değerlendiren resmi bir sürecin oluşturmasını, ulusal bir strateji geliştirilmesini, kapsayıcı eğitimin genişletilmesini ve etkili uygulama için yeterli kaynakların tahsis edilmesini önermektedir.

Raporda, sağlık ve sağlık hizmetleri konusunda, çocuklar için yüksek kaliteli sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi memnuniyetle karşılanmakla birlikte, özellikle Bedevi, Arap ve Etiyopyalı İsraili çocukları etkileyen eşitsiz erişim konusunda endişelerin dile getirilmektedir. İşgal altındaki bölgelerde durumun kötüleştiğine dikkat çekmektedir.

Tüm çocukların ayrımcılık yapmaksızın eşit sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanmasını kapsamında özellikle işgal altındaki topraklarda çocuklar ve hamile kadınlar için güvenli ve koşulsuz sağlık hizmetlerine erişim sağlanmasını istemektedir. Ayrıca Bedevi çocukların sağlık zorluklarının gündeme alınması ve güvenli içme suyu ve sanitasyon hizmetlerinin yeniden sağlanmasının önemine vurgu yapılmıştır.

Ergen sağlığı konusunda, kızlar arasında yüksek intihar ve intihar girişimleri oranına dikkat çekilmektedir. Cinsiyet perspektifiyle gençlik intiharının nedenlerini anlamak için detaylı bir çalışma yapılmasını önermektedir. Gençlik intiharına yönelik ulusal bir eylem plan geliştirilmesi ve uygulanması için bulguların rehberlik etmesi, psikolojik danışmanlık hizmetlerinin ve okullardaki eğitimli sosyal çalışmacılardan destek almanın artırılmasını içermektedir.

Komite, artan yoksulluk ve ücretsiz sosyal hizmetlere sınırlı erişim konusunda da endişelerini dile getirmektedir. Devletten, ihtiyaç sahibi çocuklar ve aileler için yeterli mali destek sağlanmasını ve ayrımcılık yapmaksızın ücretsiz ve erişilebilir hizmetler sunmasını ısrarla talep etmektedir. Ayrıca raporda Filistin topraklarının devlet tarafından işgal edilmesi sonucunda çocukların yeterli yaşam standardı hakkının ciddi şekilde ihlal edildiğini vurgulamaktadır. Arazi gaspı, ev yıkımları, su kıtlığı, kronik yetersiz beslenme ve geçim kaynaklarının tahrip edilmesi gibi sorunlara dikkat çekilmektedir. Komite, Filistin ve Bedevi ailelerinin arazi, su, sanitasyon ve gıdadan mahrum bırakılmasını önlemek için devletten gerekli önlemleri almasını talep etmektedir.

Raporda, ücretsiz eğitim hakkının tehlikeye girdiği bir durum olan ebeveynlerden ücret talep edilmesi yaygın bir uygulama olduğunu belirterek zorunlu eğitim yasasının belirlediği ücretsiz eğitim hakkının tam anlamıyla sağlanmadığını iletmektedir.

Ayrıca, eğitimde herkes için eşitliği vurgulayan Komite, Yahudi ve Arap çocukların hala ayrı okul sistemlerinde eğitim gördüğü ve bu durumun ayrımcılığa yol açtığı iletmektedir. Rapor, Arap çocuklar için yapılan düşük yatırımlar, sınıf eksikliği,

kalitesiz koşullar ve düşük öğretim kalitesi gibi ciddi sorunların Arap çocukların düşük akademik başarı elde etmelerine ve yüksek okul bırakma oranlarına yol açtığını belirtmiştir. Raporda yer verilen bir diğer endişe ise devletin bir operasyonu sırasında eğitim tesislerine zarar vermesi ve Filistin okullarının askeri amaçlarla kullanılması veya yerleşimciler tarafından saldırıya uğraması konusudur. Eğitim konusunda çocukların okula giderken ve dönerken askeri ve güvenlik güçleriyle ve yerleşimcilerle karşılaşmaları ve tacize, tehdide ve şiddete maruz kalmaları da ciddi bir endişe kaynağı olarak gösterilmektedir.

Raporda, İsrail'in sığınmacı ve mülteci çocukları ile göçmen işçilerin çocuklarına davranışına yönelik endişeleri vurgulamaktadır. Rapor, gençlik Köyü'nün olumlu bir adım olduğunu kabul etmekle birlikte, refakatsiz çocukların artan şekilde marjinalleştiği ve sosyal yardım kurumlarından yetersiz destek aldıkları, eğitim, sağlık hizmetlerine ve çocuk bakımına erişimde engellerle karşılaştıkları konusuna vurgu yapmaktadır. İsrail'in yasadışı göç eden çocukların uzun süreli gözaltına alınmasına izin veren Göç Yasası ve göçmen işçi çocuklarının tutuklanmalarında yaşanan artış, özellikle gece yapılan stresli tutuklamalar gibi konularda endişeler dile getirilmektedir. Ayrıca, çocuk istismarı veya insan ticaretine maruz kalan çocuklar için uygun bakımın eksikliği, Sudanlı çocukların tutuklanması ve ebeveynlerinin sert koşullarda tutuklanıp sürgüne gönderilmesi gibi durumların ciddi duygusal zararlar yarattığını ifade etmektedir.

Komite, İsrail'in Filistinli çocukları insan kalkanları ve bilgi sağlayıcılar olarak kullanmasından derin endişe duyduğunu belirtmektedir. Filistinli çocukların tehlikeli binalara girmeye veya askeri araçların önünde durarak taş atmayı engellemeye zorlandığı durumlar gözlemlendiği raporda belirtilmiştir. Ayrıca İsrail'in Yüksek Mahkeme kararına uymasını, çocukları insan kalkanı olarak kullanmayı etkin bir şekilde önlemesini, sorumluların hesap verebilirliğini sağlanmasını ve uygun yaptırımlar uygulamasını istemektedir.

Rapor İsraili çocuklar için çocuk adalet sistemindeki iyileştirmeleri övdükten sonra, işgal altındaki Filistin topraklarında yaşayan Filistinli çocukların muamelesine ilişkin endişelerini sürekli dile getirmektedir. Tahminlere göre, dokuz yaşından küçük bazı Filistinli çocukların da dahil olduğu yaklaşık 7,000 Filistinli çocuğun İsrail ordusu tarafından gözaltına alındığı, sorgulandığı ve tutuklandığı belirtilmektedir. Bu çocukların çoğu taş atma suçundan suçlanmaktadır ve ağır cezalara maruz kalabilme olasılıklarının bulunduğu belirtilmektedir. Endişeler arasında yasal temsil veya ebeveynlerle iletişim olmaksızın uzun süreli gözaltı, aşağılayıcı muamele ve işkence iddiaları, baskı altında elde edilen itirafların kullanımı ve çocuk tutukluların işgal altındaki toprakların dışına transferi yer almaktadır. İlâveten, İsrail'e çocuk adaleti standartlarının eşit uygulanmasını sağlamasını, Filistinli çocukların tutuklanma ve işkence sistemini ortadan kaldırmasını, taş atma suçuna uzun süreli cezalar veren yasaları gözden geçirmesini ve düzeltici önlemler almasını istemektedir. Hızlı ve tarafsız yargılamalar, çocukların yetişkinlerden ayrılması, uygun koşullar, eğitim erişimi, tutuklamaların bağımsız incelenmesi ve haksız yere tutuklanan veya kötü muamele edilenler için tazminat taleplerinin sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Rapor, çocuk haklarının daha da güçlendirilmesi için devlet tarafından henüz taraf olunmayan tüm temel insan hakları sözleşmelerinin onaylanmasını önermektedir. Komite tarafından hazırlanan raporların ve devlet tarafından verilen yazılı yanıtların ülkenin dillerinde yaygın olarak kullanılabilir hale getirilmesi ve ilgili tüm otorite ve yerel yetkililere uygun şekilde sunulması bu önerilerin uygulanmasını sağlamak amacıyla ilgili tartışmaları ve farkındalığı teşvik etmek üzere, genel halk, sivil toplum kuruluşları, medya, gençlik grupları, mesleki gruplar ve çocuklar dahil olmak üzere geniş kitlelere internet aracılığıyla yayınlanması tavsiye edilmektedir.

3.3.Veriler Işığında Ülkelerin Çocuk Haklarındaki Konumunun Özetlenmesi

Çocuk Hakları Komitesi'nin BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında tanımlanan yetkileri çerçevesinde çocuk haklarının ihlal edilmemesi, korunması, desteklenmesi ve iyileştirilmesi adına devletlere endişelerini dile getirme ve öneri verme yetkisi bulunmaktadır. Bu minvalde ülkelerin Komite'ye sunduğu raporlar sonrasında uzmanların ve gerektiğinde de yetkin kuruluşların iş birliği ile hazırlanan değerlendirmeleri çerçevesinde çocuk haklarına yönelik ülkenin durumu sunulmaktadır. Bu veriler ışığında İnsani Gelişmişlik Raporu ve IMF verileri çerçevesinde dünyanın 4 farklı bölgesinden seçilmiş olan İsviçre, Avustralya, Kanada ve İsrail'in Komite nihai gözlem raporları incelendiğinde her ne kadar İnsani Gelişmişlik Raporu'nda kendi kategorilerinde ilk sırada da yer alsalar çocuk hakları alanında geliştirilmesi gereken pek çok konunun olduğu gözler önündedir.

Bu çerçevede ülkeler için Komite raporları çerçevesinde çocuk hakları alanındaki süreçleri özetlemek gerekirse İsviçre, 1991'de Sözleşmeyi imzalayıp 1997'de onaylamış ve Sözleşmenin akabinde hazırlanan İhtiyari Protokolleri de onaylamıştır. (United Nations, 2023d) İsviçre'nin Sözleşme onayına müteakip tüm nihai rapor değerlendirmelerinde Sözleşme kapsamında 124 öneri Komite tarafından sunularak geliştirilmesi gereken konular aydınlatılmaya çalışılmıştır. (OHCHR, 2023a)

2021 yılı nihai gözlem raporunda genel olarak mülteciler ve sığınmacılar, çocuklar, göçmenler ve engelli bireylere yönelik eşitlik ve ayrımcılık yapmama; çocuk adaleti; genel uygulama çerçevesi; çocuğun tanımı, genel ilkeler, koruma; aile ortamı ve alternatif bakım; bağımsızlık, kapsayıcılık ve veri toplama ve araştırma temalarında gözlem ve endişelerini dile getirmiştir. Çocuklar ve silahlı çatışmadan etkilenen kişilere yönelik sömürüye karşı koruma; insan kaçakçılığı ve çağdaş kölelik biçimleri; çocuğun tanımı, genel ilkeler, koruma; kamu işlerine katılma ve oy kullanma hakkı; 2030 gündemi

ve diğer gönüllü taahhütler temalarında önerilerde bulunmuştur. (CRC/C/CHE/CO/5-6, 2021)

Komite veri toplama; bedensel ceza; engelli çocuklar; sığınmacı, mülteci ve göçmen çocuklar; çocuk adaletinin idaresi; ayrımcılık yapmama olarak 7 başlıkta endişe ve gözlemlerini belirtip önerilerini sıralamıştır. Bunun yanı sıra çekinceler; yasalar; kapsamlı politika ve strateji; koordinasyon; kaynakların tahsisi; bağımsız izleme; yaygınlaştırma, bilinçlendirme ve eğitim; sivil toplumla iş birliği; çocuk hakları ve iş sektörü; çocuğun üstün yararı; çocuğun görüşlerine saygı; doğum kaydı ve vatandaşlık; kimlik hakkı; ifade, örgütlenme ve barışçıl toplanma özgürlüğü; gizlilik ve uygun bilgilere erişim hakkı; işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza; istismar, cinsel istismar ve çevrimiçi şiddet dahil olmak üzere şiddet; zararlı uygulamalar; aile ortamı; aile ortamından yoksun kalan çocuklar; evlat edinme; sağlık ve sağlık hizmetleri; akıl sağlığı; iklim değişikliğinin çocuk haklarına etkisi; yaşam standardı; erken bakım ve mesleki eğitim dahil eğitim; insan hakları eğitimi; dinlenme, boş zaman, dinlenme ve kültür-sanat faaliyetleri; ayrımcılık yapmama; düzenli ikamet statüsü olmayan çocuklar; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol; uluslararası insan hakları belgelerinin onaylanması; bölgesel organlarla işbirliği; takip ve yaygınlaştırma; raporlama ve takip için ulusal mekanizma ve sonraki rapor başlıkları olmak üzere 37 başlıkta önerilerini sıralamıştır. (CRC/C/CHE/CO/5-6, 2021)

1990 yılında BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi imzalayıp onaylayan Avustralya, (United Nations, 2023d) bugüne dek 139 öneri almıştır. (OHCHR, 2023a) Avustralya'ya yönelik olarak hazırlanan son nihai gözlem raporunda Komite, mülteciler ve sığınmacılar, çocuklar, göçmenlere yönelik olarak çocuk adaleti; insan hakları ve

çevre; sağlık hakkı; aile ortamı ve alternatif bakım; cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet; insan hakları ve iklim değişikliği temalarında genel önerilerde bulunmuştur. Ayrıca genel olarak çocuklara yönelik olarak sömürüye karşı koruma; ulusal insan hakları eylem planları (veya belirli alanlar)/uygulama planları; insan kaçakçılığı ve çağdaş kölelik biçimleri; çocuğun tanımı, genel ilkeler, koruma; kamu işlerine katılma ve oy kullanma hakkı ve 2030 gündemi ve diğer gönüllü taahhütler temalarında önerilerde de bulunmaktadır. (CRC/C/AUS/CO/5-6, 2019)

Raporu özetlemek gerekirse cinsel şiddet, istismar ve ihmal dahil olmak üzere şiddet; aile ortamından yoksun kalan çocuklar; akıl sağlığı; iklim değişikliğinin çocuk haklarına etkisi; sığınmacı, mülteci ve göçmen çocuklar ve çocuk adaletinin idaresi olmak üzere 6 başlıkta endişe ve gözlemlerini iletmış ve bu endişelerine yönelik önerilerini aktarmıştır. (CRC/C/AUS/CO/5-6, 2019) İlâveten çekinceler; yasalar; kapsamlı politika ve strateji; koordinasyon; kaynakların tahsisi; veri toplama; bağımsız izleme; yaygınlaştırma, bilinçlendirme ve eğitim; sivil toplumla iş birliği; uluslararası iş birliği; çocuk hakları ve iş sektörü; çocuğun tanımı; ayrımcılık yapmama; çocuğun üstün yararı; yaşama, hayatta kalma ve gelişme; çocuğun görüşlerine saygı; doğum kaydı, isim ve vatandaşlık; kimlik hakkı; ifade özgürlüğü; örgütlenme ve barışçıl toplanma özgürlüğü; uygun bilgilere erişim hakkı; bedensel ceza; zararlı uygulamalar; aile ortamı; engelli çocuklar; sağlık ve sağlık servisleri; ergen sağlığı; yaşam standardı; erken çocuk eğitimi ve bakımı dahil olmak üzere eğitim; yerli çocuklar; çocuk mağdurlar ve suç tanıkları; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol takibi; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol takibi; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokolün onaylanması; uluslararası insan hakları belgelerinin onaylanması; bölgesel organlarla

işbirliği; takip ve yaygınlaştırma; raporlama ve takip için ulusal mekanizma ve sonraki rapor olmak üzere 39 başlıkta öneri vermiştir. (CRC/C/AUS/CO/5-6, 2019)

Komitenin Kanada'ya dair nihai gözlem raporunda ise şimdiye dek toplamda 140 öneri bulunmaktadır. (OHCHR, 2023a) Çocuklara yönelik olarak eşitlik ve ayrımcılık yapmama; yaşama hakkı; aile ortamı ve alternatif bakım; veri toplama ve araştırma ve yeterli yaşam standardı hakkı konusunda genel olarak endişelerini ve gözlemlerini dile getirmiştir. Ayrıca çocuklar ve silahlı çatışmadan etkilenen bireylere yönelik olarak da sömürüye karşı koruma; insan kaçakçılığı ve çağdaş kölelik biçimleri; çocuk tanımı; genel ilkeler; koruma; kamu işlerine katılma ve oy kullanma hakkı ve 2030 gündemi ve diğer gönüllü taahhütler temalarında önerilerini sunmuştur. (CRC/C/CAN/CO/5-6, 2022)

Bağımsız izleme; ayrımcılık yapmama; yaşama, hayatta kalma ve gelişme; istismar ve ihmal; aile ortamından mahrum kalan çocuklar; iklim değişikliğinin çocuk haklarına etkisi ve yaşam standardı olmak üzere 7 başlıkta Komite endişe ve gözlemlerini ifade etmiş ve bu konularda öneriler vermiştir. Ayrıca raporda çekinceler ve beyanlar; yasalar; kapsamlı politika ve strateji; koordinasyon; kaynakların tahsisi; veri toplama; uluslararası iş birliği; çocuk hakları ve iş sektörü; çocuğun tanımı; çocuğun üstün yararı; çocuğun görüşlerine saygı; doğum kaydı ve vatandaşlık; kimliğin korunması; bedensel ceza; cinsel sömürü ve istismar; zararlı uygulamalar; aile ortamı; engelli çocuklar; sağlık ve sağlık servisleri; ergen sağlığı; mesleki eğitim ve rehberlik dahil olmak üzere eğitim; insan hakları eğitimi; sığınmacı, mülteci ve göçmen çocuklar; çocuk işçiliği dahil ekonomik sömürü; çocukların satışı, kaçakçılığı ve kaçırılması; çocuk adaletinin idaresi; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol takibi; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol takibi; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokolün onaylanması; uluslararası insan hakları belgelerinin onaylanması; bölgesel organlarla

işbirliği; takip ve yaygınlaştırma; raporlama ve takip için ulusal mekanizma ve sonraki rapor olmak başlıklarında toplamda 34 başlıkta öneriler sunulmuştur. (CRC/C/CAN/CO/5-6, 2022)

Son olarak Komite'nin Sözleşme kapsamında İsrail'e bugüne dek 76 başlıkta önerilerini ilettiği gözükmemektedir. (OHCHR, 2023a) Burada önemli notlardan birisi son nihai raporun 2013 yılına ait olduğudur. Komite son nihai raporunda raporunda Sözleşmenin uygulanmasını engelleyen faktörler ve zorluklar konusunda çocuklar; azınlıklar/ırksal, etnik, dilsel, dinsel veya soy temelli gruplar; silahlı çatışmadan etkilenen kişilere yönelik rezervasyonlar ve uluslararası ceza hukuku ve insancıl hukuk (soykırım dahil olmak üzere insanlığa karşı suçlar, savaş suçları) temalarında endişelerini açıkça dile getirmektedir. (CRC/C/ISR/CO/2-4, 2013)

Genel olarak endişelerini çekinceler; anlaşma kuruluşlarıyla işbirliği ve takip; yasal ve kurumsal reform; veri toplama ve araştırma; anlaşma organlarıyla iş birliği ve takip; insan hakları alanında eğitim ve bilinçlendirme; bağımsız izleme; sivil toplumla iş birliği; çocuğun tanımı; ayrımcılık yapmama; çocuğun üstün yararı; yaşama, hayatta kalma ve gelişim; çocuğun görüşlerine saygı; doğum kaydı/vatandaşlık; kimlik hakkı; işkence ve diğer zalimce veya aşağılayıcı muamele veya ceza; bedensel ceza; istismar ve ihmal; zararlı uygulamalar; çocuğun her türlü şiddetten özgürlüğü; aile ortamı ve alternatif bakım; aile ortamından mahrum kalan çocuklar; engelli çocuklar; sağlık ve sağlık hizmetleri; ergin sağlığı; yaşam standardı; mesleki eğitim ve rehberlik dahil olmak üzere eğitim; eğitimin amaçları; erken çocukluk gelişimi; sığınmacı ve mülteci çocuklar ile göçmen işçilerin çocukları; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol takibi ve çocuk adaletinin idaresi olmak üzere 31 başlıkta Komite endişelerini ve gözlemlerini ve bu konularda önerilerini iletmiştir. Sözleşmenin yasal statüsü; kaynakların tahsisi;

uluslararası insan hakları belgelerinin onaylanması; takip ve yaygınlaştırma ve sonraki rapor olmak üzere 5 başlıkta da sadece önerilerini iletmiştir. (CRC/C/ISR/CO/2-4, 2013)

İsviçre, Avustralya, Kanada ve İsrail'in Sözleşmeye dahil oldukları günden bugüne dek diğer imzacı devletler gibi çocuk haklarına dair süreçlerinin takibi yapılmıştır. İsviçre bugüne kadar 124 başlıkta öneri almış ve özellikle güncel durumundaki gelişmişliğinin incelenmesi adına son raporu incelendiğinde de 7 başlıkta endişe ve gözlem ve 37 başlıkta sadece öneriler almıştır. Raporda Avustralya'ya dair bugüne dek 139 öneri ve son nihai gözlem raporunda 6 başlıkta endişe ve gözlem ve 39 başlıkta sadece öneriler yer almıştır. Kanada'ya yönelik toplamda 140 öneri iletilmiş ve bunlardan son nihai raporda 7 başlıkta endişe ve gözlemleri ve bu bağlamda önerileri ve 34 başlıkta da sadece öneriler yer almaktadır. Son olarak İsrail'e yönelik hazırlanan raporda bugüne dek 76 öneri yer almaktadır. En güncel nihai gözlemde ise 31 başlıkta endişe ve gözlemler ve bunlara yönelik başlıklar ve 5 başlıkta da öneriler yer almaktadır. Raporlar incelendiğinde özellikle geliştirilmesinin acil ve öncelik olduğu çocuk haklarına dair problemler endişe ve gözlem başlığında toplanmıştır. İnsani Gelişmişlik Raporu'na göre dünya bölgeleri açısından bölündüğünde kendi içlerinde önde olan bu ülkeler arasında İsrail'in en son raporunun 2013 gibi eski tarihli oluşu ve 31 başlıkta endişe ve gözlem içermesi de gözüktüğünde İsrail başta olmak üzere ilgili diğer ülkelerin ve dünyanın kalan tüm ülkelerinin çocuk haklarına eğilmesi gerekmektedir.

Genel olarak UNICEF'in çeşitli BM ve uluslararası kuruluşların verilerinde hazırladığı gösterge paneli de ülkelerin belirlenen başlıklardaki durumları da Komite raporuna ek olarak çocuk haklarına dair gelişmelerin olması gerektiğinin farkındalığını yaratmak adına gösterilmektedir.

Tablo 3.6. Çocukların sağlığı ve esenliği tablosu, 0-27 gün ve 1-11 ay çocuk verileri. (UNICEF, 2022)

Global (Numbers)

	0-27 days				1-11 months				Progress Updated Education Good progress Moderate progress NA Needs urgent attention Target met
	S	Pr	D	Pa	S	Pr	D	Pa	
	Neonatal mortality	Breastmilk substitutes	Early breast-feeding	Postnatal care - newborn	Post-neonatal mortality	Maternity protection	Exclusive breast-feeding	Care-seeking for fever	
Australia	2	0			1	0			
Canada	3	0			1	0			
Israel	2	0			1	0			
Switzerland	3	1			1				

UNICEF verilerinde oluşturulan çocuk sağlığı ve esenliği gösterge paneli (UNICEF, 2022) pek çok kategoride çocukların durumunu ülkeler kategorisinde göstermektedir. İlk olarak her 1000 canlı doğumdaki 0-27 günlük bebeklerdeki ölüm oranına bakıldığında incelenen ülkelerde oranların iyi ilerleme kategorisinde olduğu gözükmemektedir. Anne sütü muadilleri başlığında WHO tarafından oluşturulan bebek ve küçük çocukların beslenmesini korumak amacıyla 1981 yılında Anne Sütü Muadillerinin Uluslararası Pazarlama Yasası (WHO, 2017) çerçevesinde ilgili ülkelere yasal düzenlemelerin olup olmadığının analizi yapılmış ve İsviçre’de yasal düzenlemelerde bu konuda bazı hükümlerin geçtiği ve diğer ülkelerde böyle bir çalışma olmadığı gözükmemektedir. Veriler çerçevesinde 1-11 aylık her 1000 yeni doğan bebek ölümü oranlarına bakıldığında ise ülkelerin iyi ilerleme kategorisinde oldukları gözükmemektedir. 2030 yılına kadar Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde 5 yaş altı önlenebilir yeni doğan ve çocuk ölümlerinin 1000 çocuk başına 25’e kadar düşürülmesi hedeflenmektedir. (UNDP, 2015) Tabloda ayrıca ILO tarafından 2000 yılında hazırlanan Anneliğin Korunması Sözleşmesi (No. 183) (ILO, 2000) çerçevesinde incelenen gebeliği koruma başlığı altında Avustralya, Kanada ve İsrail’in acil dikkat gerektiren kategoride olduğu gözükmemektedir.

Tablo 3.7. Çocukların sağlığı ve esenliği tablosu 1-4 yaş ve 5-9 yaş çocuk verileri. (UNICEF, 2022)

Global (Numbers)

	1-4 years				5-9 years			
	S	Pr	D	Pa	S	Pr	D	Pa
	Child mortality (1-4y)	Positive discipline	Developmentally on-track ♂ ♀	Birth registration ♂ ♀	Child mortality (5-9y)	Positive discipline	Reading/math proficiency R M	School attendance ♂ ♀
Australia	1			100	0		94	70
Canada	1				0			
Israel	1			100	0			
Switzerland	1			100	0			

Progress Updated
■ Education
■ Good progress
■ Moderate progress
■ NA
■ Needs urgent attention
■ Target met

1-4 yaş arası çocuklar için tabloda yer alınan verilerde 1000 çocuk başına ölüm oranları iyi ilerleme kategorisindedir. Doğum kayıtları ise Kanada'daki veri yetersizliği haricinde diğer ülkelerce kız ve erkek çocuklarının %100 oranında kaydedildiğini göstermektedir. 5-9 yaş arasındaki çocuklar arasında okuma ve matematik yetkinliği oranı ise sadece Avustralya'da olup okuma yetkinliğinin %94 ve matematik yetkinliğinin %70 olduğu gözükmemektedir. Diğer başlıklardaki veri eksikliğinin de değerlendirilmesi gerekirse genel olarak Komite'nin de raporlarında vurguladığı üzere çocuk haklarına dair yeterli verilerin toplanması özellikle hakların izlenmesi ve korunması adına gereklidir.

Tablo 3.8. Çocukların sağlığı ve esenliği tablosu 10-14 yaş ve 15-19 yaş çocuk verileri. (UNICEF, 2022)

Global (Numbers)

	10-14 years				15-19 years			
	S	Pr	D	Pa	S	Pr	D	Pa
	Child mortality (10-14y)	Child labour	Reading/math proficiency R M	School completion ♂ ♀	Child mortality (15-19y)	Intimate partner violence	Not in education/employment ♂ ♀	School completion ♂ ♀
Australia	0		68		2	5		
Canada	1		96	69	2	6	17	15
Israel	0		91		1	7		
Switzerland	0				1	3	5	5

Progress Updated
■ Education
■ Good progress
■ Moderate progress
■ NA
■ Needs urgent attention
■ Target met

10-14 yaş arasında ise 1000 çocuk başına ölüm oranlarında dünya geneline göre ilgili ülkeler iyi bir ilerleme kategorisindedir. Okuma ve matematik yetkinliği kapsamında Avustralya'da bu oran iki kategoride %68, Kanada'da okuma %96 ve

matematik becerisi %69 ve İsrail’de ise iki kategori de %91 oranındadır. 15-19 yaş arasında ise ölümler 10-14 yaş arasına göre artmakla beraber yine de 1000 çocuk başına hesaplanan ortalamaya bakıldığında ilgili ülkeler iyi ilerleme kategorisindedirler. Bu yaş aralığında ise yakın partner şiddetine maruz kalım oranlarında ortalama düzeyde bir ilerleme mevcuttur. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bakıldığında ilgili konuda tedbirlerin alınması konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Eğitimde, öğrenimde ya da istihdamda olmayan (NEET) bu yaş kategorisindeki çocukların verisine bakıldığında ise Kanada’da erkek çocukları %17 ve kız çocukları %15 oranında ortalama düzeyde bir ilerlemeye sahipken İsviçre bu oran iki cinsiyet için %5 olarak iyi ilerleme mevcuttur.

Tablo 3.9. Çocukların sağlığı ve esenliği tablosu, bağlam ve politika göstergeleri verileri. (UNICEF, 2022)

	Context indicators												Policy indicators	Progress Updated
	Air pollution mortality	Clean fuels/ technology	CO2 emissions	Conflict	DTP3 vaccination	Food insecurity	Health care budget	HPV vaccination	Out-of-pocket health expenditure	Poverty	Safe sanitation	Safe water	Child rights	NA
Australia	8	100	15		85	12	16	66	16		74		1	
Canada	7	100	14		91	6	19	87	15	0	84	99		
Israel	15	100	7	3	88	14	12	55	21	0	95	99	1	
Switzerland	10	100	4		96	2	11	63	25	0	100	94		

Son olarak dünyadaki pek çok kategorideki gelişmelerin çocuk haklarını etkilediği başlıklar çerçevesinde var olan veriler ışığında ülkelerin bulunduğu süreçler şu şekilde değerlendirilmektedir: Hava kirliliği yüzünden ölüm ortalaması 100.000 kişi oranında 15 kişi ile en fazla İsrail’dedir. Karbondioksit emisyonu bağlamında ülke düzeyinde kişi başına bölgesel emisyon oranı en fazla Avustralya’dadır. Çatışma bağlamında orta düzey yoğunluk kategorisiyle İsrail bulunmaktadır. 12-23 aylık çocuklarında DTP3 yani Difteri-tetanoz-toksoid-boğmaca aşısının 3 dozunu da vurdurmuş olan çocukların oranı verilmektedir. 4 ülke de yüksek oranlarla aşıyı vurdurma oranına sahiptir. (WHO, 2023) Orta düzey ya da şiddetli gıda güvensizliği kapsamında incelendiğinde ise İsrail ve Avustralya yüzde olarak daha büyük oranlara sahiptirler. Bir diğer başlıklardan sağlık bakım bütçesi kapsamında hükümetlerin yüzde olarak sağlık

bakımında hükümetin harcadığı miktar gözükmektedir. İsviçre açık ara farkla en az bütçeyi harcamakta ve bu çerçevede Çocuk Hakları Komitesi'nin de sağlık ve sigorta sistemin pahalılığı konusunda önerileri bulunmaktadır. Sağlık konusunda bir diğer başlık ise HPV aşısının son dozunun olma oranını yüzde olarak vermektedir. Dört ülkede de oransal olarak yarıdan fazla oranla aşılama gerçekleşmiş olsa da hala yüzde yüz bir aşılama mevcut değildir. Bir diğer başlık ise cepten sağlık harcamalarının yüzdesidir. İsviçre'de sağlık harcamalarının 4'te 1 bu veriye göre kişinin kendisi tarafından karşılanmaktadır. Daha evvel de belirtildiği gibi sağlık harcamalarının İsviçre'de pahalılığından ötürü bu bireylere ekstra yük olmakta ve çocukların sağlık hizmetlerine erişiminde zorluklara sebebiyet verebilmektedir. Kıtık çerçevesinde ise Dünya Bankasından alınan veriler çerçevesinde hazırlanan tabloda Avustralya hariç diğer ülkelerde %0 gözükmektedir. Güvenli sanitasyon oranlarına bakıldığında ise sabun gibi temizlik ürünleri ve suya ve sanitasyon merkezlerine ulaşım oranına bakıldığında Avustralya açık ara farkla geride kalmaktadır. Özellikle merkezden uzakta yaşayan grupların yaşam koşulları ve çocukların bu ortamlarda hijyenden görece yoksun yaşayabilme olasılıkları nedeniyle bu konuda çocuğun sağlığı açısından önemlidir. Güvenli su oranına bakıldığında ise Avustralya'da ilgili veri bulunmamakta ancak diğer ülkelerde hane başına güvenli kontrol edilebilir içme suyu kullanım oranının yüksek olduğu gözükmektedir. Son olarak ilgili ülkenin çocuklar için hazırlanmış çocuk refahı yasasının olup olmadığına bakıldığında verilerden sadece Avustralya'nın ve İsrail'in bu yönde yasaları olduğu gözükmektedir.

Bir dönem BM Çocuk Hakları Komitesi başkanı Jean Zermatten röportajında, bazı ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel hakların, özellikle temel hizmetlere erişim konusunda eksiklikler yaşadığını, diğer bazı ülkelerin ise kişisel hakların tanınması konusunda sorunlar yaşadığını ifade ederek topyekun olarak bakıldığında devletlerden de ayrı olarak çocuklarını en değerli gören ebeveynlerin bile çocuğu kendi “malı” olarak

görebildiğini belirtmiştir. Çocuk haklarının gelişimi için şu şekilde bir açıklama yapmıştır:

“Hiç bir şey yapmayan ülke olmadığı gibi, örnek denilecek, her şeyi yapmış ülke de yok.”(Şirin, 2019)

SONUÇ

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, uluslararası sistemde resmi olarak en fazla imzacı devletlerin yer almasıyla çocuğun haklarının bugüne kadar büyük çapta tanınan ve yükümlülükler getiren ilk belgesidir. Dönemin koşulları gereği uzun bir hazırlık sonrası hazırlanan belge uluslararası bir farkındalık ve kabul yaratmak ve çok fazla devlet tarafından imzalanmasını teşvik etmek amacıyla çerçeve kurallar içerecek şekilde hazırlanmıştır. Ancak ilgili Sözleşme, bu anlamda derin olamamış ve yeteri kadar detaya yer vermemiştir. Genişliği sağlamak adına dar kapsamlılıkla karşılaşan Sözleşme, yaptırımlar adına sert olamamıştır ve pek çok konuda eksik kalmıştır. Çocuk hakları ihlallerinin devam ettiği göz önüne alındığında bir sözleşmenin varlığı, imza ve onay süreçleri, sözleşme çerçevesinde oluşturulan mekanizmaların hayata geçirilmesi her ne kadar uluslararası sistemde en fazla devlet tarafından tanınsa ve imzalanırsa da çocuk haklarının gerçek anlamda korunmasını ve uygulanmasını garantilenmediği sonucuna varılmaktadır.

Çocuk haklarının bir kâğıt üzerindeki maddelerden ibaret olmadığının devletler tarafından idrak edilmesi elzemdir. Varlığı gerekli olan bu Sözleşme belirli çerçevelerden eleştirilmekle beraber asıl olarak öne sürülen uluslararası sistemde devletlerin çocuk haklarını koruması, yerine getirmesi ve ihlalleri önlemesi adına daha fazla çaba sarf etmeleri gerektiğini göstermektedir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, genel prensipleri ve hakları tanımlayan bir çerçeve sunmakta; ancak bu hakların nasıl uygulanacağına dair ayrıntılı talimatlar içermemekte ve bu sebeple her ülkenin bu hakları nasıl uygulayacağına dair özgün politika ve yasaları geliştirmesi gereklidir. Özellikle çekinceler ve iç hukuktaki uyumsuzluklar çerçevesinde incelendiğinde birçok ülke, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi imzalarken veya onaylarken kendi egemenlikleri ve dinamikleri kapsamında harekete geçmişlerdir ve bu da Sözleşmenin ruhuna aykırılıklar meydana getirmiştir.

Sözleşme ile hak ihlallerinin söz konusu olmasına karşı Çocuk Hakları Komitesi'nin kurularak yeterli baskının ve önlemin uluslararası sistemde alınacağı düşünülmüştür. Bu durum çocuk haklarının ihlallerinin zamanla azalacağı; kayda değer iyileşmelerin ve bu iyileşmelerin sürdürülebilir olacağına dair beklentileri artırmıştır. Ancak Sözleşmenin Komite çerçevesinde endişeler, gözlemler ve öneriler vermesi ve konuyu BM Genel Kurulu'na taşıması sürecine bakıldığında çocuk haklarına dair istenilen düzeyde bir gelişme olmadığı ortadadır. Bu süreçte çocuk haklarının öneminin hükümet temsilcileri ve devlet başkanları da dahil olmak üzere yetkili kamu personelleri ve kurumlarınca benimsenmesi gerekmekte ve gerekli çalışmaların her rapor döneminde verilen geri dönüşlere göre iyileştirme yapmanın da ötesinde daha ileri düzeye taşınarak devletlerin çocuk hakların savunucu olması ve inisiyatif almaları şarttır. Her ne kadar BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme en kapsamlı imzacı sayısına ulaşsa da aynı başarı İhtiyari Protokoller için geçerli değildir. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol 121 ülke (United Nations, 2023g); BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol 130 ülke (United Nations, 2023f) ve BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol 53 ülke (United Nations, 2023e) tarafından imzalanmıştır. Ancak devletlerin sözleşmelerin imzacısı olmalarının çocuk hakları konusunda üzerlerine düşen tüm sorumlulukları yerine getireceği anlamına gelmediğini vurgulayarak Sözleşmenin ve İhtiyari Protokollerin tek başına yetmediğinin; bu minvalde çocuk haklarının korunması adına daha net ve sert müeyyedilerin de olabileceği ya da ek sistemlerin BM tarafından benimsenmesi gerektiği gözükmektedir.

Bu çerçevede çocuk haklarını gerçekleştirmek adına çeşitli stratejilerin gerektiği ortadadır. Bu konuda Michael G. Wessells ve Kathleen Kostelny'in makalesinde önerdikleri çözümler dikkate değerdir. Makalede çocukların deneyimlerinden

faydalanarak onların süreçlerinden öğrenmek, çocuklarla çalışan ajansları/kurumları güçlendirmek, kültürel değerler ve uygulamalar çerçevesinde bağlamsal çocuk hakları eğitiminin verilmesi, bir topluluk içindeki bireylerin bir sorunun bilincine vardığı ve daha sonra onu aktif bir şekilde ele almak ve çözmek için birleştiği sosyal seferberlik ve güçlendirme, çocuk haklarının değerlerine karşı alışlagelmiş sosyal normların değişimi, uluslararası tesir ve uygulama ve raporlama ve muhbirlik gibi çeşitli çözümler sıralanmaktadır. (Wessells & Kostelny, 2020)

Bunların yanı sıra devletlerin ve sivil toplumların çocuk haklarını korumak ve iyileştirmek için sistematik eylem planları hazırlamaları ve uluslararası sisteme göre güncel ve etkili işleyişi ve takibi temin etmeleri elzemdir.

Devletler çocuk haklarına ilişkin yasal çerçevenin güçlendirilmesi hedefiyle çocuk haklarına dair temel uluslararası sözleşmeleri onaylamalı ve bu sözleşmelere uyum sağlamalıdır. Çocuk haklarına ilişkin ulusal yasaların ve politikaların en günceli takip etmesi adına devletler, mevcut yasalar ve politikalarını uluslararası standartlarla uyumlu hale getirmelidirler. Çocukların haklarını daha iyi korumak için inisiyatif alıp yeni yasaların çıkartılması da çocuk haklarının iyileşmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca parlamenter devletler, çocuk haklarına dair parlamentolarında ayrı gruplar kurup çalışmalar yapabilirler. Çocuk haklarının korunması kapsamında devletlerin pek çok kurumu ve mekanizması Sözleşme önderliğinde gelişmeleri takip edebilir ve izleme faaliyetlerinde bulunabilir. Önleyici tedbirler için de çocuk hakları ihlallerine karşı hızlı ve etkili ceza mekanizmalarının oluşturulması önemlidir. Çocuk hakları ihlallerinin varlığında etkili bir şekilde soruşturma yapabilen ve suçluları cezalandırabilen mekanizmalar oluşturulmalıdır. İyileştirmek için de gerekli fonlar ayrılmalı özellikle sağlık, eğitim ve refah hizmetleri, çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilmeli; erişilebilir ve uygun maliyetli olmalıdır. Çocuğun ihtiyacı olan oyun alanları da dahil olmak üzere tüm alanların güvenli ve erişilebilir olması elzemdir.

Dezavantajlı çocukları desteklemek için sosyal yardım programları oluşturulabilir ve bu çerçevede gıda yardımı, barınma ve eğitim desteği gibi temel ihtiyaçlar karşılanabilir. Bu destek programı ayrıca iş adamları ve vatandaşın da desteğine açık olarak gerekli akışın sürekliliği sağlanabilir. Ayrıca ergenlerin cinsel sağlık ve üreme hakkında bilgilendirilmesi ve aile planlaması ve cinsel sağlık hizmetlerine erişimleri kolaylaştırılmalıdır. Tüm bu başlıklar içerisinde çocuk hakları konusunda başarılı uygulamaların örnekleri incelenebilir; bu çerçevede uygulamalar ulusal sisteme entegre edilip yaygınlaştırılabilir. İlaveten kamuoyu liderleri, politika yapıcıları ve yerel yöneticiler, çocuk haklarına yönelik eğitim programlarına katılabilirler ve bu konuda toplumu bilinçlendirmek için liderlik yapabilirler. Ek olarak devletler bilinçlendirme ve eğitim materyallerinin yerel dillere ve kültürlerle uyarlanmasını da sağlamalıdır. Devletler, Çocuk Hakları Komitesi'nin önerileri ışığında çocuk haklarının korunması adına gerekli düzeni kurmalı ve geleceğe dair sürdürülebilir planlamaları iç sistemlerine dahil etmelidirler. İklim değişikliği ve çevre sorunlarına karşı çocukları korumak için sürdürülebilirlik politikaları oluşturmalı; dijitalleşme ile çocuğun internet ve dijital araçlar tarafından sömürülmesi ve istismar edilmesini engellemek ve olası ihlallerin önüne geçmek için çalışmalar da yapmalıdırlar.

Devletlerin çocuk haklarına dair bilinçli bir çalışma yapması ve ilerleme kaydedebilmesi için çocuk hakları ihlallerin tespiti, iyileştirilecek alanları ve yeni çalışma alanlarının analizi için çocuk haklarını ilgilendiren tüm konu başlıklarıyla ilgili ve süreçteki ilgili aktörlerle ilgili veri toplaması ve analiz yapması elzemdir. Bu veriler raporlanıp politika yapım sürecine destek olabilir. Ayrıca çocuk hakları konusunda araştırma ve geliştirme projeleri desteklenebilir. Bu projeler, çocukların yaşam koşullarını iyileştirmek için yenilikçi çözümler sunabilir. Çocuklar için 7/24 destek hatları ve danışmanlık hizmetleri sağlanabilir. Bu hizmetler, çocukların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olabilir. Tüm bunların yanı sıra doğal

afetler, savaşlar veya salgınlar gibi kriz durumlarına karşı çocukların korunması için hazırlık planları oluşturulmalıdır. Ayrıca çocuklar için ceza adalet sisteminde reformlar yapılması; hafif suçlar için alternatif cezaların geliştirilmesi, çocukların hapisanelerde tutulmasının sınırlanması ve çocuk hapisanelerinin rehabilitasyon merkezlerine dönüştürülmesi gibi alternatif yollar araştırılabilir.

Çocuk hakları sadece devletin oluşturma, izleme, engelleme ve cezalandırma sistemi ile sürdürülebilir bir sistemde oluşturulamaz. Bu sebeple devletlerin vatandaşlarına çocuk hakları konusundan farkındalık oluşturması, onları bilinçlendirmesi ve eğitmesi çok önemlidir. Bu minvalde okullarda çocuk hakları eğitimi zorunlu olmalı ve çocuk hakları dersleri ve eğitim programları oluşturulmalıdır. Çocuklar, haklarını ve sorumluluklarını öğrenmeli ve bu hakları kullanma konusunda teşvik edilmelidir. Çocuklar için özel olarak tasarlanmış hikaye kitapları, çizgi romanlar veya animasyonlar aracılığıyla çocuklara çocuk hakları anlatılabilir. Çocukların yanı sıra onları eğitim süreçlerinin yadsınamaz parçaları olan öğretmenlere ve idarecilere çocuk hakları konusunda eğitim verilmeli ve okullarda çocuk haklarına uygun bir eğitim ortamı müfredat çerçevesinde oluşturulmalıdır. Çocukların kendisiyle çalışacak öğretmen ve sivil toplum gönüllüleri eğitilip kendilerine bu işi yapmaları için teşvikler verilebilir. Okulların ötesinde toplumun her kesiminde çocuklarla çalışan her bir personel ve devlet kademesindeki yöneticiler işe alımlarında, oryantasyon süreçlerinde ve belirli sıklıkla çocuk haklarına dair eğitimlere ve gelişmelere dair bilgilendirme süreçlerinin bir parçası olmalıdırlar. Özellikle çocuk adalet sistemi içerisinde olan her bir görevlinin bu konuya hassasiyetle yaklaşması adına eğitim mesleki bir zorunluluk olarak süreklilik halinde gerçekleşmelidir. Buna ilaveten üniversitelerde ve akademik kurumlarda çocuk hakları alanında araştırmalar ve çalışmalar desteklenebilir ve teşvik edilebilir. Çocuk hakları alanında yapılan araştırmalar, politika yapıcılara rehberlik edebilmesi adına yaygınlaştırılmalı ve teşvik edilmelidir. Ayrıca ailelere, ebeveynlik becerileri, çocuk

bakımı ve eğitimi konusunda destek ve rehberlik sunan programlar oluşturulmalı ve çocuk hakları ve ihmallerinin müeyyideleri anlatılmalıdır. Ek olarak çocuğun kendisinden ihtiyaçları dinlenip yetişkinler tarafından gözlemlenemeyen ihmallerin engellenmesi adına ilgili bölgesel otoriteler çalışmalar yapabilirler.

Devletler, çalışanlarının yanı sıra sivil topluma da desteğini sunmalı, gerektiği zaman yapılan yanlışların ve hataların varlığının gösterilmesine imkân tanınmalı ve platform sunmalıdır. Sivil toplumdan uzmanların desteğini ve tavsiyesini alarak ulusal anlamda çocuk haklarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi konusunda bir ivme kazanılması adına çalışmalar yapılmalıdır. Bu hususta uluslararası sözleşmelerin getirdiği sorumlulukların da önüne geçilmeli ve dünyanın bekası olan çocukların üstün yararı için gerekli tüm hazırlıklar yapılmalıdır. Sivil toplum bu hususta güçlendirilmeli ve gerekli fon kaynakları bu konuda hazırlanmalıdır. Ayrıca devletin kendi fonlarının yanı sıra uluslararası fonların varlığı ve bunların sivil toplum tarafından kullanılması da teşvik edilmelidir. Devletler sivil toplumu farklı alanlarda da desteklemeli; eğitmen eğitimleri vasıtasıyla daha fazla kişinin bilgilendirilmesini mümkün kılabilir. Sivil toplum da kendi içerisinde toplumu bilinçlendirmek için daha fazla çalışmalar yapmalıdır. Politika yapıcılara ve hükümet yetkililerine çocuk hakları konularında baskı oluşturulmalı; çocuk haklarına dair politika değişikliklerini ve yasal düzenlemeleri etkilemek için savunuculuk çalışmaları artırılmalıdır. Uygulamada çocuk haklarına aykırı olan yerel gelenek ve normların fark edilmesini sağlayıp otoriteler ile iş birliği içerisinde çocuk haklarının toplumun her köşesine ulaşması için yeterli destekler alınmalı ve değişimin öncüsü olunmalıdır. Özellikle yerel otoriteleri ve din liderlerini çocuk hakları konusunda eğitmek önemlidir.

Çocuk hakları konusunda bir diğer ve en önemli unsur ise toplumdur. Toplumun bilinçlendirilmesi ve çocuk haklarına karşı duyarlı ve bilinçli bir kamuoyu oluşturulması adına çalışmalar yapılması önemlidir. Bilgilendirmeler, eğitimler, kampanyalar ile

dünyanın her bir köşesinde çocuğun önemi ve çocuğun hakları benimsenmelidir. Kaynakların sınırlı oluşu nedeniyle verimli ve stratejik bir çalışma ile kamuoyuna ulaşım sağlanabilir. Toplumun çocuk hakları konusundaki bilincini ölçmek için kamuoyu anketleri ve araştırmalar düzenlemek, eksiklikleri belirlemeye ve daha etkili bilinçlendirme stratejileri geliştirmeye yardımcı olabilir. Bu bilgilerin ışığında çocukların yanı sıra sadece yetişkinler için de çocuk hakları hakkında eğitim ve farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir. Bu kampanyalar, okullarda, üniversitelerde ve toplum merkezlerinde gerçekleştirilebilir. Bilinçlendirme çabaları, açık ve anlaşılır bir dil kullanarak, karmaşık hukuki terimleri basitleştirerek ve toplumun anlayabileceği örneklerle desteklenmelidir. Eğitimlere katılımın az olacağı ve çok kişiye ulaşmanın zorluğu göz önüne alındığında dijital çağın avantajları da sıklıkla kullanılmalıdır. Sosyal medya platformları ve internet ile geniş kitlelere bilinçlendirme kampanyaları paylaşımlar, videolar ve infografikler aracılığıyla yapılabilir. Bunun yanı sıra televizyonda ve radyoda kamu spotları ve çeşitli programlar ile vatandaşlara ulaşılabilir. Etkin görsel iletişim ile çocuk hakları konusuna dikkat çekilebilir. Çeşitli fotoğraf sergileri, sanat etkinlikleri ve videolar bu amaçla kullanılabilir. Çocuk hakları hakkında seminerler, konferanslar ve toplumsal etkinlikler de belirli aralıklarla ve stratejik yerlerde düzenlenebilir. Gerçek hikayeler ve kişisel deneyimler çeşitli uzmanlardan onay alındıktan sonra toplumla paylaşılabilir. Bu süreçte sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, eğitim kurumları ve medya kuruluşları gibi farklı paydaşlarla iş birliği yapmak, bilinçlendirme çabalarını daha geniş bir kitleye yaymayı kolaylaştıracaktır. Ünlü kişiler, çocuk haklarına olan destekleriyle kamuoyunu etkileyebilirler. Bu kişiler, çocuk hakları konusunu gündemde tutmak için kullanılabilir. Yerel ve ulusal medya iş birliği ile çocuk hakları hakkında haberler, röportajlar ve belgeseller üretilmesi teşvik edilebilir. Ayrıca, yerel düzeyde çocukların ve gençlerin katılımını teşvik eden projeler ve aktiviteler düzenlemek, çocuk haklarına dair bilinci artırabilir. Ayrıca bizzat çocukların,

kendi hakları hakkında fikirlerini ve görüşlerini ifade etmelerine ve karar alma süreçlerine katılmalarına olanak tanınmalı ve çocukların haklarını anlamalarına ve değer vermelerine yardımcı olacak çalışmalar ile aktif katılım süreçleri desteklenmelidir.

Çocuk hakları konusunda yeterli ilerlemenin görülmediği çalışma boyunca görülmüştür. İlgili adımların atılması için devletlerin çocuk haklarının iyileştirilmesine dair atacakları her adımın faydasını görmelerine günümüz dünya düzeninde ihtiyaç vardır. Devletlerin özellikle insan onuru ve çocuğun üstün yararına saygı gösterme kapsamında çocuk haklarını korumaya çalışmadıkları ve Sözleşmenin işlemediği ortadır. Bu minvalde devletleri harekete geçirmek adına belki de yapılacak en önemli çalışmalardan bir tanesi de çocuk haklarının iyileştirilmesinin etkisinin ekonomik tarafının uzmanlarca çalışılmasıdır ve devletin bu raporlar ışığında kısa, orta ve uzun vadeli planlarla çocuk haklarının iyileştirilmesine dair çalışmalar yürütmesidir. Uluslararası sistemde sözleşmelerin tek başına yeterli olmadığı en fazla devlet tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin tam anlamıyla uygulanmayışından gözükmektedir. Ancak uluslararası sisteme bakıldığında en etkili sözleşme ve ceza sistemlerinin uygulanmasındaki temalara bakıldığında en başta ekonomi ve ekonomik sistemin işleyişi gözükmektedir. Bu çerçevede ticaret ve gümrük anlaşmalarının uygulanması ve ilgili süreçle ilgili yasal çerçevelerin çizilerek takip edilmesi ve bu sisteme engel teşkil edecek herhangi bir duruma karşı yargı mekanizmasının işlemesi göz önüne alındığında çocuk hakları konusunda da realist bir çerçeveden bakıp devletlerin belirli çerçevelerde pragmatist baktıkları göz önüne alındığında çocuk haklarının ekonomiye katkısının derinlemesine araştırması önerilmektedir.

Çocuk hakları tam anlamıyla sisteme entegre edilmediği ve sürdürülebilir bir şekilde çalışmadığı için Sözleşme dahilinde her bir ihlal ve Sözleşmenin ötesinde öngörülen iyileştirmeler çerçevesinde gerekli analizler yapılarak çocuk haklarının

desteklenmediği sistemin “yükünün” devletlere getirdiği kayıplar detaylıca incelenmelidir. Çocuk hakları her ihlal edildiğinde çocukların toplumsal düzene katılması azalmakta ve etkinlikleri çeşitli haklarına ulaşamamaları sebebiyle (eğitim, sağlık, savaş, vb.) azaldığı için toplum düzenine katkı sağlama kapasiteleri ve oranları düşüş göstermektedir. Bu durum incelendiğinde çocukların, kendi haklarından mahrum olmaları neticesinde katkı sağlayamadıkları sisteme getireceği ekonomik yük ve kayıplar; çocuk haklarına yapılacak destek ve iyileştirmeler çerçevesinde kullanılacak kaynaklar ile ekonomiden götüreceklerinden daha fazladır. Sadece suç işleyen bir çocuğa bakıldığında bile hapisshane de yaşamını sürdürmesi için devletin hem lojistik, personel ve ilgili diğer harcamaları; o çocuğun rehabilite edilmesini sürecinin zorluğu ve bunun ekonomik süreci, eğitimden mahrum kalması nedeniyle geri döndüğünde muhtemel bir bağımlılıktan kurtulma durumu söz konusu olsa bile sistemin bir parçası olarak devlete katma değer oluşturma kapasitesinin azalması, aslında çocuk hakları savunucularının bu sürecin çocuğa olan asıl etkisi olarak çocuğun psikolojisi, yaşamına etkisi, hak ettiği yaşamı sürememesinin yanında küçük bir sonuçtur ancak devletlerin de görmesi gereken bir süreçtir. Bunun gibi pek çok kaybın görülmesi devletlerin hızlı bir şekilde gelişmesine katkı sağlayacaktır. Tarihi eser kaçakçılığı gibi her değerın kaçırılmasının bir müeyyidesi varsa çocukların da haklarından mahrum olmasının müeyyidesi olmalıdır. Bu bakış açısı çocukları sadece kapital olarak görmek değil ancak çocukların değerinin şimdinin dünyası tarafından anlaşılmasını sağlamak adına gösterilen bir örnektir ve bu öneri de aslında devletlerin harekete geçmesini sağlamak konusunda daha hızlı bir sonuç doğurabilir. Bu minvalde literatürde bu konunun hassasiyetle çalışılması çocuk haklarının iyileştirilmesine büyük bir katkı sağlayacaktır. Tüm bu süreç incelendiğinde çocuk haklarının sürdürülebilir şekilde iyileştirilmesi ve geliştirilmesi bir yük olarak görülmemelidir.

Sonuç olarak ocuk hakları alanında pek çok gelişmenin yaşanması gerektiği yapılan çalışmadan da gözlenmektedir. Gerek uluslararası topluluğun bu konuda daha kararlı olması, gerek devletlerin toplumun bilinlenmesinden çekinmeyerek yeterli desteği sunması ve mekanizmaları kurması; ocuk haklarına dair yapılacak çalışmaların ve iyileşmelerin ülkelerine sunacağı katkıların analizini yapması ve insana sunacağı onurlu bir yaşama katkı sağlamanın önemiyle hareket etmesi, gerekse de sivil toplumun aktif rol olarak ve devletler dahil çeşitli aktörlerle iş birliği içerisinde çalışarak ocuk hakları ihlallerinin ortadan kaldırılması için çalışması, ideal düzenin el birliği ile kurulması için elzemdir. ocuk hakları sadece tek bir tarafın sorumluluğu değil her bir bireyin sorumluluğundadır. Otoritenin de aslında özünde insanlar ve bireyler olduğu ve bu bireylerin de zamanında ocuk olduğu göz önüne alındığında çekirdekten yetişen bilinçli bireylerin uluslararası sistemde ideal ocuk hakları düzeninin kurulmasını ve sürdürülebilir bir sistem oluşmasını sağlayacakları ve uzun vadede hakların sağlaması için yapılacak çalışmaların insanlar ve oluşturulan sistem için büyük katkılar sağlayacağı göz önündedir.

KAYNAKÇA

A Bayesian Cohort Model for Estimating SDG Indicator 4.1.4: Out-of-School Rates.

(2022). UNESCO. <https://education-estimates.org/out-of-school/>

Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.

Algan, M. (2020). *Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları*. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/72854/652887.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

American Declaration of the Rights and Duties of Man. (1948). https://www.oas.org/dil/access_to_information_human_right_American_Declaration_of_the_Rights_and_Duties_of_Man.pdf

Amnesty International. (2023). *Children's Human Rights*. Amnesty International. <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/child-rights/>

Austin, J., & Rumble, W. E. (1995). *The Province of Jurisprudence Determined*. Cambridge University Press.

Ben-Arieh, A. (2011). Developing Indicators for Child Well-Being in a Changing Context. *Çinde Child Well-Being: Understanding Children's Lives*. Jessica Kingsley Publishers.

Bennoune, K. (2018). *A/73/227*. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/237/65/PDF/N1823765.pdf?OpenElement>

Berk, L. E. (2013). *Child development* (9th ed). Pearson.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokoller, Usûl Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları. (2019). <https://www.unicef.org/turkiye/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0ihtiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf>

- Bolter, D. R., & Zihlman, A. L. (2022). Evolution of human growth. İçinde N. Cameron & L. M. Schell (Ed.), *Human growth and development* (Third edition). Academic Press, an imprint of Elsevier.
- Britannica. (2023). *Human being*. <https://www.britannica.com/topic/human-being>
- Britto, P. R., & Ulkuer, N. (2012). Child Development in Developing Countries: Child Rights and Policy Implications: Policy Implication of MICS3. *Child Development*, 83(1), 92-103. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01672.x>
- Child Rights Index*. (2022). <https://www.kidsrights.org/research/kidsrights-index/>
- Children's Human Rights—An Interdisciplinary Introduction*. (2023). Coursera. <https://www.coursera.org/learn/childrens-rights/home/>
- CIA. (2023a). *Australia*. The World Factbook. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/australia/>
- CIA. (2023b). *Canada*. The World Factbook. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/canada/>
- CIA. (2023c). *Israel*. The World Factbook. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/israel/>
- CIA. (2023d). *Switzerland*. The World Factbook. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/switzerland/>
- Committee on the Rights of the Child. (t.y.). *Introduction to the Committee*. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/introduction-committee>
- Convention on the Rights of the Child*. (1989). <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>
- CRC/C/15/Add.182*. (2002). https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2F15%2FAdd.182&Lang=en

- CRC/C/AUS/CO/5-6. (2019).
<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPP RiCAqhKb7yhsk5X2w65LgiRF%2FS3dwPS4NWFNCtCrUn3lRntjFl1P2gZpa0 35aKkorCHAPJx8bIZmDed5owOGcbWFeosUSgDTFKNqA7hBC3KiwAm8S Bo665E>
- CRC/C/CAN/CO/5-6. (2022).
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FCAN%2FCO%2F5-6&Lang=en
- CRC/C/CHE/CO/5-6. (2021).
<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPP RiCAqhKb7yhskw6ZHlSjLEtdRql6Pfo3d1NvnK5THZx5bbTxKcdb7sjL6kit5 QJmBhUpnMjamtc1x031v6TrBe86Csb6K%2FdS%2B%2FMviEckBz%2FABI vhpvr8Z5Q>
- CRC/C/ISR/CO/2-4. (2013).
- Declaration of the Rights of the Child, A/RES/1386(XIV).* (1959).
<https://digitallibrary.un.org/record/195831?ln=en#record-files-collapse-header>
- Donnelly, J. (2013). *Universal Human Rights in Theory and Practice* (3rd ed). Cornell University Press.
- Eisenberg, N., & Spinrad, T. L. (2004). Emotion-Related Regulation: Sharpening the Definition. *Child Development*, 75(2), 334-339. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00674.x>
- Elena, C., Albini, M., & Piziali, S. (2022). *WeWorld Index 2022, Women and Children Breaking Barriers to Build the Future.*
<https://reliefweb.int/report/world/weworld-index-2022-women-and-children-breaking-barriers-build-future>

- Geneva Declaration of the Rights of the Child*. (1924). League of Nations. <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>
- Gewirth, A. (1996). *The Community of Rights*. University of Chicago Press.
- Golden, M. (2015). *Children and childhood in classical Athens* (Second edition). Johns Hopkins University Press.
- Hart, H. L. A., & Green, L. (2012). *The Concept of Law* (3rd edition). Oxford university press.
- History of child rights*. (2023). (<https://www.unicef.org/child-rights-convention/history-child-rights>)
- Humanium. (2023a). *1966 International Covenant*. <https://www.humanium.org/en/1966-international-covenant/>
- Humanium. (2023b). *Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924* [<https://www.humanium.org/en/geneva-declaration/>].
- Ignatieff, M. (2003). *Human Rights as Politics and Idolatry*. İçinde A. Gutmann (Ed.), *Human Rights as Politics and Idolatry* (3. print., and 1. paperback print). Princeton University Press.
- ILO. (2000). *Maternity Protection Convention* 183. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:55:0::NO::P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:REV,en,C183,/Document
- IMF. (2023). *Real GDP growth: Annual percent change*. https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/MEQ/SOM/
- International Covenant on Civil and Political Rights*. (1966). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. (1966).
<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>
- Ishigaki, E. H. (2001). *Children's Rights: A Quote from Toyohiko Kagawa*.
- James, A., & Prout, A. (2005). A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems. İçinde *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. Falmer Press.
- Kidsright Index 2022*. (2022). [dataset]. <https://www.kidsrights.org/research/kidsrights-index/#:~:text=The%20KidsRights%20Index%20is%20a,into%205%20rights%20Dbased%20domains>.
- Kielsgard, M. D. (2011). Universalism and Human Rights in the 21st Century. *Asia Pacific Law Review*, 19(2), 155-176.
<https://doi.org/10.1080/10192557.2011.11788246>
- Lindkvist, L. (2019). 1979: A Year of the Child, but Not of Children's Human Rights. *Diplomatica*, 1(2), 202-220. <https://doi.org/10.1163/25891774-00102004>
- Locke, J. (2003). *Two Treatises of Government: And a Letter Concerning Toleration* (I. Shapiro, Ed.). Yale University Press.
- Lopatka, A. (1999). The Convention on the Rights of the Child: Universal Dilemmas, an Essay. *WHITTIER LAW REVIEW*, 21(Whittier Law Review 21), 83-94.
- Magee, B. (1998). *The Story of Philosophy* (1. bs).
- Merey, Z. (2018). *Çocuk Hakları* (3. bs). Pegem Akademi.
<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=75996>
- Mill, J. S. (2009). *On liberty*. Floating Press.
- Morris, D. (1994). *The Human Animal: A Personal View of the Human Species*. BCA.

- Nişanyan Sözlük. (2023). *Hak*. Nişanyan Sözlük.
<https://www.nisanyansozluk.com/kelime/hak>
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2007). *Legislative History of the Convention on the Rights of the Child*.
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/LegislativeHistorycrc1en.pdf>
- OHCHR. (2023a). *Universal Human Rights Index*. <https://uhri.ohchr.org/en/search-human-rights-recommendations>
- OHCHR. (2023b). *Universality and diversity*. <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-cultural-rights/universality-and-diversity#:~:text=Universality%20means%20that%20human%20beings,status%20or%20any%20particular%20characteristics>.
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*. (2011). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-communications>
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*. (2000). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-involvement-children>
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*. (2000).
<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-sale-children-child>

- Orentlicher, D. F. (2003). Relativism and Religion. İçinde A. Gutmann (Ed.), *Human Rights as Politics and Idolatry* (3. print., and 1. paperback print). Princeton University Press.
- Our World in Data. (2015). *Child homicide rate*. Our World In Data. <https://ourworldindata.org/grapher/child-homicide-rate-per-100000>
- Our World in Data. (2016). *Average weekly working hours of children*. <https://ourworldindata.org/grapher/average-working-hours-of-children>
- Our World in Data. (2020). *Prevalence of female genital mutilation*. <https://ourworldindata.org/grapher/female-genital-mutilation-prevalence>
- Our World in Data. (2021). *Share of children aged 5-17 years engaged in labor*. <https://ourworldindata.org/grapher/children-aged-5-17-engaged-in-labor>
- Our World in Data. (2023a). *Children living with HIV, 2020*. <https://ourworldindata.org/grapher/children-living-with-hiv>
- Our World in Data. (2023b). *Malnutrition: Number of children who are stunted, 2016*. <https://ourworldindata.org/grapher/number-children-stunted-ihme>
- Our World in Data. (2023c). *Victims of human trafficking under 18 years old, male vs. Female, 2018*. <https://ourworldindata.org/grapher/victims-of-human-trafficking-under-18-male-vs-female>
- Platon. (2007). *The Republic*. Sony Connect Inc.
- Raz, J. (2012). *The Authority of Law: Essays on Law and Morality* (2. ed., repr). Oxford University Press.
- Roser, M. (2021). *Access to basic education: Almost 60 million children of primary school age are not in school* [Our World in Data]. <https://ourworldindata.org/children-not-in-school>
- Rubin, K. H., Bukowski, W. M., & Laursen, B. P. (Ed.). (2009). *Handbook of peer interactions, relationships, and groups*. Guilford Press.

Save the Children. (t.y.). *Our History*. <https://www.savethechildren.org.uk/about-us/our-history>

Sigelman, C. K., & Rider, E. A. (2018). *Life-span human development* (9e, Student Edition bs). Cengage Learning.

Standing Up to Early Marriage: Melka's Story. (2014).
<https://www.youtube.com/watch?v=u4vjFjDY2RU>

Stearns, P. N. (2005). *Growing up: The history of childhood in a global context*. Baylor University Press.

Şirin, M. C. (2019). *Jean Zermatten ile Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 30 Yılı Üzerine Söyleşi* [Mülakat].

<https://cocukvemedeniyyet.cocukvakfi.org.tr/index.php/CMD/article/view/153/99>

Türk Dil Kurumu. (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr>

UNDP. (2015). *Good Health and Well-Being, Sustainable Development Goals*.
<https://www.undp.org/sustainable-development-goals/good-health>

UNDP. (2022a). *Human Development Insights*. <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks>

UNDP (Ed.). (2022b). *Uncertain times, unsettled lives: Shaping our future in a transforming world*. United Nations Development Programme.

UNESCO (Ed.). (2009). *Investing in Cultural Diversity and Intercultural Dialogue*. UNESCO.

UNESCO. (2023). *244M children won't start the new school year*.
https://www.unesco.org/en/articles/244m-children-wont-start-new-school-year-unesco?TSPD_101_R0=080713870fab200020dc8ceeb594811d21ad7253e8febd03b8f092fd92020d4876564b1a934801b808bacd124414300066763810349932141b35ed6601450ee54556d6f4e008892f3ee80f95f98ca85719649e204a4b1c39c0ac75a04b701dfb

- UNICEF. (2022). *Child health and well-being dashboard* [dataset].
<https://data.unicef.org/resources/child-health-and-well-being-dashboard/>
- UNICEF. (2023). *HIV and AIDS*. UNICEF. <https://www.unicef.org/hiv>
- UNICEF Annual Report 2021—Protecting child rights in a time of crises. (2022).
<https://www.unicef.org/media/121251/file/UNICEF%20Annual%20Report%202021.pdf>
- UNICEF Innocenti Research Centre. (2009). *Handbook on the Optional Protocol on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography*. UNICEF.
<https://www.elgaronline.com/view/book/9781786433138/9781786433138.xml>
- United Nations. (2023a). *Children*. <https://www.un.org/en/global-issues/children>
- United Nations. (2023b). *Children, Background*.
<https://www.un.org/en/conferences/children>
- United Nations. (2023c). *History of the United Nations*. <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un>
- United Nations. (2023d). *Status of the Convention on the Rights of the Child*.
https://treaties.un.org/pages/ShowMTDSGDetails.aspx?src=UNTSOnline&tabid=2&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en#Participants
- United Nations. (2023e). *Status of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*.
https://treaties.un.org/pages/ShowMTDSGDetails.aspx?src=UNTSOnline&tabid=2&mtdsg_no=IV-11-d&chapter=4&lang=en#Participants
- United Nations. (2023f). *Status of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in armed conflict*.
https://treaties.un.org/pages/ShowMTDSGDetails.aspx?src=UNTSOnline&tabid=2&mtdsg_no=IV-11-b&chapter=4&lang=en#Participants

- United Nations. (2023g). *Status of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography*.
https://treaties.un.org/pages/ShowMTDSGDetails.aspx?src=UNTSOnline&tabid=2&mtdsg_no=IV-11-c&chapter=4&lang=en#Participants
- United Nations. (2023h). *Sustainable Development*. <https://sdgs.un.org/goals>
- United Nations. (2023i). *Unicef Background*.
<https://www.un.org/en/conferences/children>
- United Nations. (2023j). *United Nations Millennium Development Goals*.
<https://www.un.org/millenniumgoals/bkgd.shtml>
- Universal Declaration of Human Rights*. (1948). <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- University of Geneva. (2023). *The United Nations Convention on the Rights of the Child: From drafting to reception*. Coursera. <https://www.coursera.org/learn/childrens-rights/lecture/dpaUJ/1-2-the-united-nations-convention-on-the-rights-of-the-child-from-drafting-to>
- University of Oxford, Oxford Martin School, & Global Change Data Lab. (2023). *Child marriage prohibited or invalidated, 2020*. Our World In Data.
<https://ourworldindata.org/grapher/child-marriage-prohibited-or-invalidated>
- Uygun, O. (2020). *Hukuk Teorileri* (2. bs). On İki Levha Yayıncılık A.Ş.
- Vandenhoe, W., Erdem Türkelli, G., & Lembrechts, S. (2019). *Children's Rights: A Commentary on the Convention on the Rights of the Child and its Protocols*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781786433138>
- Wessells, M. G., & Kostelny, K. (2020). Child Rights: Why They Matter and How to Realize Them. İçinde N. S. Rubin & R. L. Flores (Ed.), *The Cambridge Handbook of Psychology and Human Rights* (1. bs, ss. 150-163). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108348607.011>

What Are HIV and AIDS? (2023). <https://www.hiv.gov/hiv-basics/overview/about-hiv-and-aids/what-are-hiv-and-aids/>

WHO. (2017). *The International Code of Marketing of Breastmilk Substitutes, Frequently Asked Questions*.
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/254911/WHO-NMH-NHD-17.1-eng.pdf>

WHO. (2023). *Diphtheria tetanus toxoid and pertussis (DTP3) immunization coverage among 1-year-olds (%)*. [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/diphtheria-tetanus-toxoid-and-pertussis-\(dtp3\)-immunization-coverage-among-1-year-olds-\(-\)](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/diphtheria-tetanus-toxoid-and-pertussis-(dtp3)-immunization-coverage-among-1-year-olds-(-))

World Health Organization. (2020). *Global Status Report On Preventing Violence Against Children 2020*. <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/violence-prevention/global-status-report-on-violence-against-children-2020>

Zabunoğlu, H. G. (2011). *Kültürel Görecelik ve İnsan Haklarının Evrenselliği. İçinde Zabunoğlu Armağanı*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

ÖZET

Çocuk hakları belki de insan hakları alanında üzerinde en hassas durulması gereken başlıklardan birisidir. Çocuk, insan olmanın gereği en temel haklara sahipken pek çok aktör tarafından çocuğun hakkı her ne kadar dünyada resmi olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında en fazla devlet tarafından tanınsa da en çok ihmal edilen ve en çok zarar gören gruplardan birisi olmaktadır. Uluslararası sistemde çocuğun hakkını korumak için tarihsel pek çok gelişmenin akabinde doğan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme akabinde çocuk hakları alanında beklenen değişimler yeteri kadar gerçekleşmemektedir. Çocuk hala kırılgan, hala ihmal edilen olmuştur. Ve dünya çocuk hakları kriziyle baş başadır.

Bu çerçevede genel olarak pek çok başlıkta çocuk haklarının günümüzde geldiği nokta dünya genelinde incelenmiş ve gelişimin gerekliliği ve durumun aciliyeti gösterilmek istenilmiştir. Çalışma, İnsani Gelişmişlik Raporu çerçevesinde listenin en başındaki ülkelerden dünyanın farklı bölgelerinden örnek devletler seçilerek bu devletlerin Çocuk Hakları Komitesi tarafından sunulan nihai gözlem raporlarının incelenmesi ve İnsani Gelişmişlik Raporu kapsamında gelişmiş olduğu iddia edilen bu ülkelerin çocuk hakları alanında hangi konumda olduğu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocuk hakları, Birleşmiş Milletler çocuk haklarına dair sözleşme, Çocuk hakları sözleşmesi.

ABSTRACT

Children's rights is perhaps one of the most sensitive topics within the field of human rights that requires careful attention. While children, as a requirement of being human, have fundamental rights, the rights of the child are often neglected and harmed by many actors, even though the child's rights are officially recognized by the most states in the world within the scope of the United Nations Convention on the Rights of the Child. The child is still vulnerable and neglected. And the world is grappling with a child rights crisis.

In this context, an examination has been conducted globally on various aspects of children's rights to illustrate the current state of children's rights and emphasize the necessity of development and the urgency of the situation. The study selected exemplary states from different regions of the world, from the countries at the top of the list within the framework of the Human Development Report, and examined the concluding observation reports of these states submitted by the Committee on the Rights of the Child, and examined the position of these countries, which are claimed to be developed within the scope of the Human Development Report, in the field of children's rights.

Keywords: Child, child rights, United Nations Convention on the Rights of the Child, Committee on the Rights of the Child.